קרן קימת לישראל
K K L - J N F

עין לציון צופייה

חוברת פעילויות ועזרים לחודש הלאום:

יום הזיכרון לשואה ולגבורה | יום - ירושלים | יום העצמאות

מועצת ארגוני הילדים והנוער
مجلس منظمات الشبيبة
The israeli council for youth organizations

מועצת תנועות המושב
ISRAEL

מועצת המכינות הקדם צבאיות
הציונות הישראלית

חינוך ונוער
Youth & Education

קרן קימת לישראל
K K L - J N F

מחנכים יקרים,

החודש שבין פסח (י"ד בניסן) ליום ירושלים (כ"ח באייר) הוא חודש ישראלי, לאומי, עמוס וגדוש אירועים וימי זיכרון.

בחודש זה כולנו מדלגים בין עצב לשמחה, בין יום זיכרון ליום חג, מרבים לספר לדור הצעיר את סיפוריהם של הדורות הקודמים, על הגבורות והקרבות, המאבקים וההצלחות; סיפורים המהולים ברגשות צער וכאב עם גאווה וסיפוק.

לרגל חודש הלאום אספנו עבורכם בחוברת זו מגוון פעילויות, מערכים ועזרים המתאימים ליום הזיכרון לשואה ולגבורה, ליום העצמאות וליום ירושלים. הפעילויות מיועדות למגוון רחב של גילאים וקהלי יעד, החל מגיל הגן ועד כיתה י"ב.

אנו מקווים, שההפעלות בחוברת יסייעו לכם להעביר את תכני חודש הלאום באופן חווייתי, מעניין ומחדש ולהקנות לחניכים ערכים ורעיונות של מעורבות ומנהיגות ערכית, ציונית ואקולוגית.

בברכת פעילות פורייה ומהנה,

המחלקה הפדגוגית
חטיבת החינוך
קרן קימת לישראל

הקליקו על התוכן
כדי להגיע
לפרק הנבחר

תוכן העניינים:

פרק א': יום הזיכרון לשואה ולגבורה

1. כל ישראל ערבים זה לזה: יהודים מצילים 5
2. טיפים להדרכה בנושא השואה בתנועה 9

פרק ב': יום העצמאות

1. בינגו מגן דוד 11
2. על עלה ועל עולה 15
3. מתנה למדינה 19
4. חידות ציורים בנושא יום העצמאות 21
5. גאווה ישראלית 23
6. קהוט עצמאות 25
7. מגילת העצמאות 28
8. טריוויה עצמאות 33
9. דף שיח: בין מסורת לחידוש 34
10. דף שיח: הזיקה בין העם לארצו 36
11. דף הרחבה למנחה: הזיקה בין העם לארצו 38
12. דף שיח: נמשכת שיירה 40
13. דף הרחבה למנחה: נמשכת שיירה 42
14. דף שיח: לא תמיד היה קל 44
15. דף הרחבה למנחה: לא תמיד היה קל 46
16. דף שיח: מפה לאוזן 48
17. דף הרחבה למנחה: מפה לאוזן 50
18. מסכת עצמאות עם משמעות 52

פרק ג': יום ירושלים

1. חידות ציורים בנושא ירושלים 55
2. לשנה הבאה בירושלים 58
3. דף שיח: מחוץ לחומות 60
4. דף הרחבה למנחה: מחוץ לחומות 63
5. דף שיח: עולים לירושלים 65
6. דף הרחבה למנחה: עולים לירושלים 69
7. דף שיח: כל הפנים והשמות 72
8. דף הרחבה למנחה: כל הפנים והשמות 75

פרק א'

פעילויות ליום הזיכרון לשואה ולגבורה

| 1 |
כל ישראל ערבים זה לזה
יהודים מצילים

קבוצת הגיל:

כיתות ז'-י"ב. יש להתאים את רמת הדיון ולבחור את הפעילויות בהתאם לגיל המשתתפים.

משך הזמן:

שעה וחצי.

מטרות הפעילות:

- חיבור אחר לנושא השואה - מזווית של גבורה, אקטיביזם, ערבות ועזרה הדדית.
- היכרות עם סיפורים אישיים של מצילים יהודים בשואה.
- הנעה לפעולה, מעורבות, התנדבות ותרומה.
- המחשת כוחה של הנתינה וחשיבותה לנותן ולא רק למקבל.

עזרים והכנות:

- דפי מידע על מצילים יהודים.
- תמונות של מצילים.
- חומרים ליצירת כרזות - כתבי עת צבעוניים, דפי נייר וקרפ צבעוניים (בגוונים המתאימים לנושא), טושים, צבעים, מספריים, דבק.
- נרות זיכרון.

למדריכים:

ניתן ורצוי לשלב בפעילות שיחה ועדות של ניצול שואה מהיישוב, קרוב משפחה של מדריך או של חניך.

רקע:

לצד מיליוני קורבנות השואה ישנם סיפורי גבורה רבים ולא מוכרים של יהודים, שסיכנו את חייהם ואף הקריבו עצמם, כדי להציל את אחיהם בזמן השואה. קרן קימת לישראל והמרכז העולמי של "בני ברית" מבקשים לספר את סיפורם, ללמוד מהם ועליהם ולהוקיר את מעשיהם. בכל שנה נערך ביום השואה טקס ייחודי, המוקדש לנושא, באנדרטת גווילי האש, שביער הקדושים.

למידע על הטקס ולחומרי רקע והרחבה: היכנסו לאתר "חלון ירוק", אתר קק"ל לצעירים:
http://tinyurl.com/mwz6lue

מערך הפעילות מוקדש להוקרת פועלם ולהנחלת מורשתם של יהודים, שהצילו יהודים אחרים במהלך שנות השואה באירופה. בפעילות אמיצה, שבוצעה במטרה להציל את בני עמם, ביטאו גיבורים אלה את התנגדותם למסע הרצח הנאצי. הם עמלו כדי להציל יהודים במצבים שונים, תוך סיכון עצמי רב. פעילותם מהווה דוגמה ומופת לסולידריות יהודית ואנושית, וביטוי עליון לערך היהודי העתיק "כל ישראל ערבים זה לזה".

במערך פעילות זה נדון בגבורתם של היהודים המצילים, ננתח את תכונות האופי המאפשרות לדאוג לאחרים, תוך כדי מאבק ההישרדות בתופת ובזוועה; נעמוד על המשמעות שהעזרה לאחר הכניסה לחייהם בתקופה זו ועל העצמה האישית שפעילותם הקנתה להם. ננסה להשליך מכך על חיינו אנו כיום.

חברי ועד העזרה וההצלה של יהודי הונגריה
משמאל: אוטו קומוי, הנזי ברנד, ד"ר ישראל קסטנר, פרץ רבס וצבי גולדפרב

מהלך הפעילות

פתיחה

מזמינים את החניכים לספר את סיפור משפחתם בשואה.

שואלים: האם מישהו מבני המשפחות הציל אנשים נוספים או עזר באיזה שהוא אופן להישרדותם.

מציגים את הרעיון של הצלה יהודית: אנו רגילים לשמוע על קורבנות יהודים בשואה, על אנשים שהלכו "כצאן לטבח" ושנהרגו בהמוניהם. אבל בתוך התופת היו גם סיפורי גבורה רבים - יהודים, שגם הם בעצמם היו בסיכון, פעלו כדי להציל את אחיהם ולמלט אותם מהגורל הנורא, תוך שהם מסכנים את עצמם ואת הקרובים להם.

נקודת לדיון

- איך זה קורה?
- מה אדם צריך כדי לנהוג כך בתוך התופת הגדולה?
- מה אנחנו יכולים ללמוד היום מהסיפורים הללו?

חלק ראשון: כרזות מצילים

מחלקים את החניכים לקבוצות ולכל קבוצה נותנים תמונה ודף מידע. מבקשים מכל קבוצה לקרוא את דף המידע, ללמוד על המציל המופיע בדף המידע וליצור כרזה שתספר את סיפורו. בנוסף לכך, מבקשים מכל אחת מהקבוצות לבחור תכונה בולטת אחת של הדמות, שעולה מתוך הסיפור, ושלדעת חברי הקבוצה אפשרה לדמות המתוארת לנהוג כפי שנהגה.

את התכונה שבחרו החניכים מציגים בפני שאר חברי הקבוצה ברמז, בפנטומימה או בעזרת חפצים - ללא מילים.

למדריכים: חשוב לכוון את החניכים להעמיק יותר מהתשובה השגרתית "אומץ, תעוזה" וכדומה. אפשר לתת להם רעיונות, כמו: יצירתיות, יוזמה, ראיית הנולד, אהבת הזולת, ניתוח מצבים, הבנה בפוליטיקה ובמצב בעולם, שאותם יפתחו במסגרת תשובתם.

חלק שני: דיון

מזמינים כל קבוצה, לפי תור, להציג את המציל שלה מתוך הכרזה שהכינה ולהמחיז את התכונה שבחרה ומקציבים זמן לניחוש התכונות. את התכונות השונות רושמים על לוח או על פלקט נוסף.

מנהלים דיון, תוך התייחסות לנקודות הבאות:

- מה, בסיפורים ששמענו, נגע בכם במיוחד? מדוע?
- אנשים רבים, במצבים קשים, נוהגים לדאוג לעצמם ולמשפחתם, ומתקשים לאסוף את תעצומות

הנפש והכוח הפיסי לעשות מעשה למען האחרים. האם אתם חושבים שהייתם יכולים להעז ולעשות לו הייתם במקומם?

- מה משותף לדמויות המצילים השונות?
- מסכמים: מה גרם לאנשים אלה לעבור ממצב של אדם הנאבק על הישרדותו והישרדות משפחתו לעשות מעשה למען אחרים? אילו יכולות/תכונות מיוחדות צריך אדם כדי שיוכל בתופת כזאת לדאוג לאחרים ולא רק לעצמו?
- נחשפנו היום לסיפורים על אנשים שעשו מעשה גדול ומשמעותי, שהציל אנשים רבים. ישנם סיפורים רבים מספור על עשייה אנושית בתקופת בשואה (אנשים שעזרו לאחרים תוך סיכון עצמי, חלקו את המעט שנותר להם, כמו פת הלחם האחרונה שלהם, ועוד). האם אפשר לראות גם בפעולות כאלה פעולות של הצלה? מעבר לעזרה הפיסית, שהעניקו המעשים הללו, במה הייתה תרומתם לזולת?

למדריכים: כאן אפשר למקד את הדיון בתרומה המשנית אך המשמעותית של נטיעת תקווה ואופטימיות, מתן אנרגיה וכוח לשרוד, הבנה שאתה לא לבד, שאדם לאדם אינו זאב, אלא שקיימת ערבות הדדית, חיזוק (או אפילו חידוש) האמונה באדם.

- האם עצם העזרה לאחרים נתנה גם משהו לנותנים עצמם? מה?
- כיצד תורמות הנתינה והדאגה לאחר, דווקא בתוך מצבים של תופת וזוועה, לשמירה על צלם אנוש? להישרדות?

חלק שלישי: האדם מחפש משמעות

מספרים לחניכים על **ויקטור פראנקל** - ניצול שואה, פסיכיאטר, נוירולוג ופסיכותרפיסט, אשר נכלא, בשל יהדותו, בגטו טרזיינשטאט ואחר כך נשלח למחנה ההשמדה אושוויץ וניצל. מיד לאחר המלחמה כתב פראנקל את ספרו **"האדם מחפש משמעות"**, שבו תיעד את חוויותיו כאסיר במחנה ריכוז נאצי, ותיאר את הגישה הפסיכותרפית שפיתח על סמך חוויותיו הקשות בתקופת המלחמה. שיטתו מבוססת על ההנחה, שיש בכוחו של האדם לצאת מסבך נפשי בזכות היכולת להעניק משמעות לחיים.

מקריאים קטע מתוך הספר "האדם מחפש משמעות":

"אנחנו, שהיינו במחנות ריכוז, זוכרים את האנשים אשר היו עוברים מצריף לצריף כדי לעודד רוחם של אחרים, כדי לפרוס להם מפרוסת לחמם האחרונה. אולי הם היו מעטים, אך די בהם להוכיח, כי אפשר ליטול מן האדם את הכול חוץ מדבר אחד: את האחרונה שבחירויות אנוש - לבחור את עמדתו במערכת נסיבות מסוימות, לבור את דרכו. ותמיד היו הזדמנויות לבחירה. יום יום, שעה שעה, נקראת לחתוך הכרעות, הכרעות שקבעו אם תיכנע או לא תיכנע לכוחות שאיימו לשלול ממך את עצם ישותך, את חירותך הפנימית: שקבעו אם תהיה או לא תהיה כדור משחק בידי הנסיבות, אם תוותר על חירותך ועל הדרת כבודך ותתגלגל בדמות האסיר הטיפוסי. כשנתבונן מנקודת ראות זו אל תגובותיהם הנפשיות של אסירי מחנה ריכוז, על כורחנו ייראו לנו לא רק כביטוי לתנאים פיסיים וסוציולוגיים מסוימים. קיום תנאים שונים, כגון חוסר שינה, מחסור במזון ולחצים נפשיים למיניהם, עלול להעלות את הרושם, שהאסירים מוכרחים היו להגיב בדרכים מסוימות. ולא היא. בסופו של חשבון מתברר, כי האסיר נהפך למה שהיה מתוך הכרעה פנימית, ולא רק עקב השפעות המחנה. מכאן, שביסודם של דברים יכול כל אדם, אף בנסיבות אלה, להכריע בעצמו, מה הוא יהיה - מן הבחינה הנפשית והרוחנית גם יחד. יכול הוא לקיים את הדרת כבוד האדם שלו גם במחנה ריכוז".

לאחר סיום הקריאה, מנהלים דיון, תוך התייחסות לנקודות הבאות:

- מה, לפי שיטתו של ויקטור פראנקל, אפשר לו ולרבים אחרים להתמודד עם הרוע שחוו במהלך השואה?
- מהי "משמעות" בתקופת השואה ומהי "משמעות" בימינו?

- מקיימים שיחה על כוחה של נתינה ותרומתה לנותן במצבי קיצון, בתקופת השואה ובימינו אנו.
- איזה סוג של משמעות נוכל להוסיף לחיינו כיום?
- איך אנחנו, כחניכים, יכולים ללמוד על המשמעות שבעזרה לזולת מהניצולים ומהמצילים?

למדריכים: מזכירים לחניכים את מעשי העזרה וההצלה ה"נקודתיים" בשואה, ואת תרומתם העצומה למקבל וגם לנותן. מדגישים, שעשייה משמעותית לאחר לא חייבת להיות רק בדברים גדולים, אלא גם בקנה מידה קטן וקרוב, בבחינת "הרבה טיפות מצטרפות לים". ניתן לשוחח על הערבות ההדדית והעזרה לזולת כערך חשוב ביהדות.

- חושבים יחד על פעולות מעשיות שניתן ליזום ביחד, ובנפרד, כפרטים, ומגדירים את המשך הפעילות בנושא, לדוגמה: אימוץ ניצולי שואה; פעילות בשיתוף העמותות השונות הפועלות בנושא; עזרה לניצולי שואה ביום-יום, ביקורים אצל ניצולי שואה ערירים, סיוע בקניות ובניהול הבית, ליווי הניצולים לטיול קצר מחוץ לבית; תיעוד סיפורי חייהם והצגתם בטקס ביישוב / בשכונה / בתנועה.

סיכום ותערוכה

מסכמים את הפעילות ומקריאים קטע נוסף מספרו של ויקטור פראנקל **"האדם מחפש משמעות"**:

"מה שהיה דרוש באמת, היה שינוי יסודי ביחסנו אל החיים. צריכים היינו ללמוד בעצמנו וללמד את האנשים המיואשים, כי בעצם לא הייתה חשיבות למה שאנחנו קיווינו לקבל מן החיים, אלא למה שביקשו החיים לקבל מאתנו. צריכים היינו לחדול מלשאול לפשר החיים ותחת זאת לראות את עצמנו כנשאלים על ידי החיים יום-יום ושעה-שעה. ועלינו להשיב, לא בדיבור ולא בהרהור - אלא בפעולה נכונה ובהתנהגות נכונה".

שומעים עדות וסיפור אישי מפי ניצול (אם מתאפשר).

תולים את הכרזות בשבט, בקן או במקום מרכזי ביישוב ומדליקים נר זיכרון מתחת לכל כרזה.

נספח למערך הכולל דפי מידע
ותמונות של מצילים תוכלו להוריד ולהדפיס
מתוך "חלון ירוק" אתר הצעירים של קק"ל

http://tinyurl.com/k3zyq29

| 2 |
טיפים להדרכת נושא השואה
באדיבות חוגי הסיירות של קק"ל

סוגי הפעולות

בהעברת הפעילויות יש לשים לב שהן נחלקות לשני סוגים, כאלה המחייבות ידע היסטורי וכאלה המחייבות חשיבה, כמפורט להלן:

- **ידע היסטורי:** פעולות שמטרתן העברת ידע על ההתרחשות בימי השואה: השלבים השונים, הקהילות שהוכחדו, מנגנוני ההשמדה.
- **חשיבה, תפיסת עולם ופילוסופיה:** פעולות שמטרתן העמקה בנושאים מחשבתיים, שהאירועים בשואה מזמנים: הרוע האנושי, צדק חברתי, אפליה, גזענות, אנטישמיות.

רעיונות לפעולה

- הזמנת ניצול שואה / פרטיזן / דור שני / קרוב משפחה של חניך, שידבר על השואה.
- סיור בעקבות חייו של ניצול.
- מצגת בעקבות חייו של ניצול.
- פעולה להמחשת נושאים כמו: גזענות, הסתה, אנטישמיות.

שימו לב! יש להקפיד לא לפגוע או להעליב את החניכים במהלך הפעולה, אך ניתן לעורר הזדהות, לדוגמה להראות סרט בנושא ולדבר עליו.

- התארגנות וסיוע לניצולי שואה.
- ביקור ב"יד ושם" ו/או בקיבוצים לוחמי הגטאות, תל יצחק, יד מרדכי / ב"מרתף השואה".
- ביקור בבתי זיכרון לשואה של הרשות המקומית.
- ביקור באנדרטאות: כמעט בכל עיר ובאתרי טבע רבים יש אנדרטאות לזכר השואה (רשימת האנדרטאות באתר הפרטיזנים).
- פעולה סביב יישובים ורחובות הקרויים על שם קורבנות / אתרים.
- פעילות בנושא הצלה יהודית בשואה - כל ישראל ערבים זה לזה. (מערך פעילות בעמודים 5-8 בחוברת זו)

פרק ב'

פעילויות
ליום העצמאות

| 1 |
בינגו מגן דוד

קבוצת הגיל:

כיתות א'-ו'.

משך הזמן:

כשעה.

מטרות הפעילות:

היכרות עם הסמל "מגן דוד" וגלגוליו השונים.

עזרים והכנות:

- לוחות בינגו "מגן דוד".
- קיסמים לניקוב או אמצעי סימון אחר.
- סיפור מגן דוד.

מהלך הפעילות

הקדמה

בשנת תש"ח נוסדה מדינת ישראל, בית לאומי היסטורי לעם היהודי המפוזר בתפוצות. מועצת המדינה הזמנית, אשר הכריזה על המדינה החדשה הייתה צריכה למהר ולבחור סמלים שייצגו ויגדירו אותה. אחד החשובים שבהם היה דגל ישראל, שבמרכזו מגן דוד. מה ייחודו של הסמל "מגן דוד"? מתי הופיע לראשונה ומדוע נבחר כסמל כה מרכזי במדינה היהודית?

מהלך המשחק

מקריאים קטע מידע או סיפור (בהתאם לגיל המודרכים) על גלגולו של הסמל "מגן דוד" והפיכתו לסמל יהודי ולסמל לאומי של מדינת ישראל. כל קבוצת מודרכים מקבלת לוח בינגו, שבו איורים מתוך ההסבר. בכל פעם שהמודרכים מזהים איור, שתוכנו צוין בהסבר, הם מסמנים אותו בלוח. קבוצה המשלימה שורה צועקת "מגן דוד". הקבוצה הראשונה המשלימה את כל הלוח היא המנצחת.

דף מידע: מגן דוד ודגל ישראל

*המושגים המופיעים בלוחות הבינגו כתובים בטקסט באות מודגשת

במקור, מגן דוד אינו סמל יהודי מובהק והוא מופיע בתרבויות המזרח הרחוק כבר לפני אלפי שנים. ככל הנראה, בתחילה שימש כסמל מיסטי, המופיע על קמיעות ומגינים ואמור **להגן מפני עין הרע**, בדומה לכוכב המחומש, שכונה "חותם שלמה". בתרבויות רבות שימש סמל הכוכב כסגולה נגד עין הרע וכצורה בעלת משמעות מאגית.

השם "מגן דוד" מוזכר לראשונה בתלמוד הבבלי כשם של ברכה "ברוך אתה ה' מגן דוד" (פסחים קי"ז, ע"ב).

האגדה מספרת, שהסמל הופיע על **מגינו של דוד המלך**, וכך קיבל את שמו. יש הטוענים, כי ששת הקצוות מסמלים את ששת התארים שנתן הנביא ישעיה לדוד המלך: "רוח חכמה ובינה, רוח עזה וגבוהה, רוח דעת ויראת ה'".

החוקר אורי אופיר טוען, שמקורו של המגן דוד הוא במנורת המשכן. מתחת לכל נר במנורה היה **פרח שושן צחור**, אשר נראה במבט-על כמגן דוד. במרכזו של הפרח היה נר, כך שהכהן הדליק כל נר משבעת הנרות במרכזו של מגן דוד. המנורה הודלקה במקדש לאורך כל ההיסטוריה היהודית עד לחורבן הבית השני, ומכאן קדמותו וחשיבותו של המגן דוד. חשיבות יתרה יש למגן דוד בכך, שלדעת חז"ל, את תבנית מנורת המשכן קבע הקב"ה בעצמו (תלמוד בבלי מנחות, כ"ט, א').

בתורת הקבלה נחשב מגן דוד כסמל לגאולה, אשר תגיע באמצעות משיח מצאצאי דוד המלך. גם משיח השקר שבתאי צבי (1626-1676) אימץ את המגן דוד והשתמש בו כסמל ל"משיחיותו".

יש הטוענים, כי שני המשולשים מסמלים את האחדות שבין היסוד השמימי (המשולש הפונה כלפי מעלה) והיסוד הארצי (המשולש שקדקודו פונה כלפי מטה); אחרים טוענים, כי הוא משלב יסוד זכרי ויסוד נקבי ואולי זוהי **חתימתו של דוד המלך בכתב עברי עתיק (האות ד' נראית כמשולש)**.

במהלך ימי הביניים הופיע המגן דוד כסמל יהודי מקובל בארצות שונות. **השימוש בו בבתי כנסיות** ובחפצי דת שונים השלים את הפיכתו מסמל מאגי לסמל דתי-יהודי.

אגודת הסטודנטים היהודים "אחוות ציון" הייתה הגוף הראשון בתנועה הציונית שבחרה במגן דוד כסמלה, וזאת בנשף האגודה שנערך ב-1881. בשנת 1882 כללו הבילויים את המגן דוד בסמלם. הרצל בחר בו כסמל לעיתונו. בשנת 1884, **בעת החגיגות לציון 100 שנה להולדתו של משה מונטיפיורי**, הונף דגל בעל שני פסי תכלת על רקע לבן. באותה שנה הניף ישראל בלקינד, ראש חלוצי ביל"ו, דגל עברי בראשון לציון, בחגיגה לציון שלוש שנים לעלייה על הקרקע. הוא תיאר את הדגל כ"יריעת אריג לבנה: שתיים שתיים רצועות של תכלת משני קצותיה, דוגמת הטלית שלנו, ומגן דוד של תכלת באמצע". בספרו "אלטנוילנד" תיאר בנימין זאב הרצל דגל לבן ועליו שבעה כוכבי זהב, שיהיה דגלה של מדינת היהודים, אך הצעתו לא התקבלה. ב-1897 בחר דוד וולפסון, עוזרו של הרצל, שארגן את הקונגרס הציוני הראשון, לתלות דגל ובו שני פסי תכלת ומגן דוד כדגל הקונגרס. ב-1933 הפך דגל זה לדגל הרשמי של התנועה הציונית ומאוחר יותר לדגל ישראל.

וולפסון כתב:

"בפקודת מנהיגנו הרצל באתי לבאזל כדי לעשות את ההכנות לקונגרס הציוני הראשון... באיזה דגל נקשט את אולם הקונגרס? מה הם צבעיו? הן דגל אין לנו... והנה הבהיק רעיון במוחי: הרי יש לנו דגל, לבן וכחול, בטלית אשר בה נתעטף בתפילתנו - טלית זו היא סמלנו. נוציא נא את הטלית מנרתיקה ונפרוש אותה לעיני ישראל ולעיני כל העמים. הזמנתי דגל כחול לבן ומגן דוד מצויר עליו..."

קק"ל, שהוקמה בקונגרס הציוני החמישי וחרתה על דגלה את גאולת אדמות ארץ ישראל ואת חינוך הנוער לציונות ולהתיישבות, הנפיקה בשנת 1902 את **הבול הראשון במפעל הבולים שלה - בול ציון**, שעליו מגן דוד ובמרכזו המילה "ציון". מפעל הבולים נועד לאיסוף תרומות לגאולת האדמות, אך בעיקר לחינוך. מגן דוד היה הסמל הראשון שנבחר להפיץ את הבשורה בין היהודים בגולה. גם על הקופסה הכחולה, שהפכה למפעל החינוכי הראשי של קק"ל, הופיע מגן דוד במרבית הגרסאות, והוא נמצא עליה עד היום.

דווקא הנאצים, שאילצו את היהודים, בשנות מלחמת העולם השנייה, לענוד מגן דוד צהוב כאות קלון, הם שהוסיפו והעצימו את המשמעות הלאומית של הסמל.

באוקטובר 1948, מעט לאחר קום המדינה, התכנסה מועצת המדינה הזמנית והכריזה על דגלה של מדינת ישראל. מתוך מספר הצעות לעיצוב, שבהן דנה ועדת הדגל והסמל, כגון דגל שבעת הכוכבים של הרצל, או דגל ובו מגן דוד צהוב לזכר הנספים בשואה ואף הוספת דמות אריה, המסמלת את "גור אריה יהודה", כמו בדגלים הראשונים של הקונגרס הציוני, קיבלה הוועדה את דגלו של וולפסון וקבעה אותו **כדגל מדינת ישראל**.

לוחות בינגו להדפסה תוכלו להוריד ולהדפיס מתוך "חלון ירוק" - אתר קק"ל לצעירים

http://tinyurl.com/llv6whf

פעילויות נוספות:

- ציירו על הלוח מגן דוד ובקשו מהמודרכים למצוא ולסמן כמה שיותר פעמים את המספר שש: שישה קודקודי משולש, שש צלעות, שישה משולשים קטנים, שש צלעות למשושה המרכזי. הסבירו, שבלשון מתמטית נקראת צורת מגן דוד הקסגרמה (הקסה=שש) וכי הוא מורכב משני משולשים שווי צלעות.
- מקפלים מגן דוד מאוריגמי: https://youtu.be/u1944l-sn6U
- מדביקים ויוצרים מגיני דוד שונים מחומרים ממוחזרים ומקשטים ליום העצמאות.
- מכינים דפי מתנה למדינה מתוך החוברת "ישראל שלנו".
- מספרים על ועדת הדגל והסמל, שקמה עם קום המדינה, ומזמינים את המודרכים להציע (בציור) הצעות משלהם לעיצוב דגל וסמל למדינה. מראים אפשרויות נוספות שהתחרו בהצעה שהתקבלה (נספח 1).

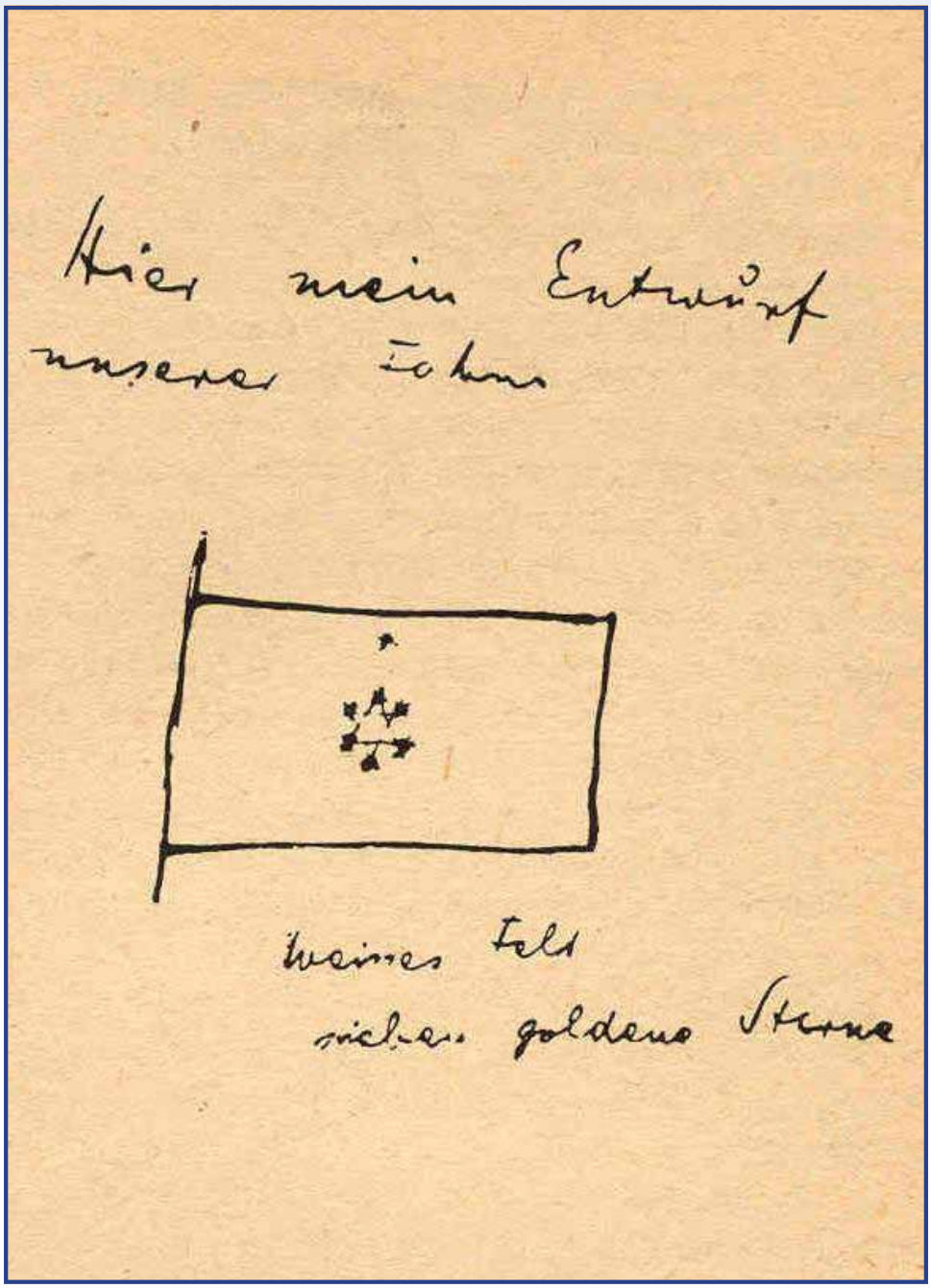

הצעתו של הרצל לדגל שבעת הכוכבים - בכתב ידו

ילדי תל-אביב עם דגל המדינה

הצעות אזרחים לדגל מדינת ישראל

אחת מההצעות לעיצוב דגל המדינה

| 2 |

על עלה ועל עולה

כתבה: אלמוג צחר
איורים: אביאל בסיל

1

מה לוקחים במזוודה כשנוסעים לארץ חדשה?

כבר נסעתי לטיולים ארוכים, ואפילו פעם אחת טסתי במטוס לארץ אחרת, אבל רק לטיול של ימים אחדים. לפני יומיים אימא אמרה לי: "דימה, הגיע הזמן שתחליט מה אתה לוקח איתך. תבחר רק את הדברים שאתה באמת צריך, אין הרבה מקום במזוודות. הנה, קח את המזוודה הקטנה האדומה. עוד כמה ימים נהיה כבר בבית החדש שלנו בארץ ישראל."

ארזתי את הדובי שיש לי מאז שהייתי תינוק ואני עוד שומר אותו למזכרת, אפילו שאני כבר לא חייב אותו (רק לפעמים, בלילה), ושמתי במזוודה גם ספרים ותמונה מהגן ומקל מיוחד שמצאתי בחצר. אבל אז נעצרתי וניסיתי לחשוב - מה בעצם ילד כמוני צריך שם, בארץ ישראל הזאת?

2

חשבתי על כל החברים שלי כאן בשכונה, שיישארו פה, על השביל שבחצר, עליו הלכתי אולי 200 פעם ואני כבר יכול לעבור אותו בעיניים עצומות ועדיין להיזהר מהמרצפת הבולטת, חשבתי על העץ שאני מטפס עליו כמעט מידי יום, גם בחורף וגם בקיץ, כדי להשקיף לרחוב ולראות את אבא מגיע מהמשרד. פתאום, אפילו שאני כבר בן שש, התחיל להיות לי מחניק בגרון ולא כל כך רציתי לטוס באווירון לארץ ישראל שלהם.

ירדתי לחצר וטיפסתי בפעם האחרונה על העץ. הפעם, לא הסתכלתי אם אבא מגיע מהעבודה, כי הוא לא עבד היום במשרד בגלל שמחר אנחנו כבר טסים. הסתכלתי על הרחוב וגם על העץ שאהבתי והייתי עצוב. זה היה עץ אגוז, זקן כזה, עם ענפים מכופפים ועלים גדולים ועבים. ישבתי עליו וניסיתי להיזכר בכל הדברים הטובים שסיפרו לי על הבית החדש שיהיה לי בארץ ישראל: שיש שם ים ושמש כמעט כל הזמן, שאפשר לטייל המון והכול קרוב כי הארץ קטנה, ושזו הארץ של היהודים ואף אחד בבית הספר לא יוכל לצחוק עלי בגלל שאני יהודי... לפתע שמעתי את אימא קוראת לי ושמתי לב שנהיה כבר חשוך ואני עדיין על העץ. לא יודע למה, קטפתי לי את העלה שהיה הכי קרוב ליד שלי, מין מזכרת אמיתית שתהיה לי מהבית, שאוכל לזכור את החצר שלי לא רק לפי התמונות. לפני שנכנסתי למטבח מיהרתי להכניס את העלה למזוודה האדומה ולשמור אותו בין הספרים שלי.

3

הטיסה עברה די מהר. בכלל, הכול היה כמו חלום, כאילו רק לפני רגע היינו ברוסיה, ופתאום אנחנו בדירה שנתנו לנו במקום שקוראים לו כרמיאל, שאני אפילו לא יכול להגיד את השם שלו.

כשהגענו ונכנסנו לדירה, ראיתי שהבית החדש לא דומה בכלל לבית שהיה לנו. אבא הניח את המזוודות ונעמד באמצע הסלון הריק. הסתכלתי עליו והבחנתי שיש לו דמעות בעיניים. נבהלתי ושאלתי אותו (קצת בתקווה) אם הוא מתחרט שנסענו לארץ ישראל ואולי אנחנו תיכף נחזור לרוסיה, אבל הוא אמר לי שאני לא מבין, ושהוא אף פעם בחיים לא היה כל כך מאושר כמו עכשיו, כשסוף סוף הגענו הביתה לארץ ישראל.

מאז, גם אני משתדל להיות מאושר, אבל אי-אפשר להגיד שאני מצליח.

אבא קיבל עבודה בנטיעות באיזה יער של קרן אחת, וכל יום הוא חזר יותר שזוף ויותר מחייך. בשבוע הבא אימא תתחיל לעבוד במשרד בעיר, וכולם כבר עסוקים ורק אני בחופש, "חופש גדול" קוראים לזה כאן.

4

אני מתגעגע. אני יושב על המדרגה בכניסה לבית החדש ועוצם עיניים, מנסה לדמיין שאני בחצר שלי ברוסיה, על העץ, מחכה לאבא. לפעמים אני ממשש את העלה שהבאתי וממש יכול להרגיש את הרוח נושבת בין הענפים. ואז מופיע ילד אחד וצועק לי "זוז, רוסי!" וכמעט דורס אותי עם הקורקינט שלו.

אתמול בערב, כשאבא חזר מהעבודה עוד ישבתי שם, על השביל. אבא צעק לי "שלום!" גדול בעברית, אבל אני התביישתי, וחשבתי שמי ששומע אותו בטח חושב שהוא מדבר במבטא מצחיק.

"מה העניינים, דימה?" הוא שאל.

"כלום," עניתי. "אני רק לא מבין למה באנו לארץ הזו. מה כל כך טוב פה?"

אבא התיישב לידי וחיבק לי את הכתף. "אני יודע שההתחלה קשה," הוא אמר. "אבל תבין, דימה, זאת הארץ שלנו, פה אנחנו בבית. שם היינו אורחים. זה מה שחשוב. ומה זה ביד שלך?" שאל.

"זה עלה מהבית ברוסיה. מהעץ שלי. פה אין שום דבר שלי," אמרתי וברחתי למעלה, לפני שהוא יראה שהעיניים שלי נוצצות.

5

למחרת בבוקר אבא העיר אותי בחמש. בחוץ היה עוד חושך וחשבתי שאני חולם.

"בוא, דימה," הוא לחש, "תתלבש בשקט בלי להעיר את אימא ותיקח גם את העלה שלך."

"לאן הולכים?" שאלתי, אבל אבא לא ענה ורק ארז בתיק קטן כמה כריכים וכובעים לשנינו.

כל הדרך הלכנו בשתיקה, עד שהגענו לתחנת הסעה. על המיניבוס שעצר הצלחתי לקרוא בעברית את המילים "קרן קימת לישראל" ואז הבנתי שהוא לוקח אותי לעבודה.

המיניבוס נסע ויצא מהעיר. הנוף התחלף לירוק ואז לחום ולצהוב ושוב לירוק. התפלאתי. אצלנו ברוסיה היינו צריכים לנסוע לפחות שעה עד שהיינו יוצאים מהעיר, וגם אז ראו רק יער גבוה, אפור וחשוך.

"זה הגליל", לחש לי אבא באוזן. "פה אנחנו בונים את הבית החדש שלנו. היום יהיה לך בארץ ישראל משהו משלך."

עכשיו כבר סקרנותי גברה, אבל המשכתי להסתכל מהחלון ולא אמרתי כלום.

המיניבוס עצר וירדנו בסופה של דרך עפר מאובקת. צעדנו לעבר הגבעה, ששם כבר היו פועלים אחרים וארגזים עם שתילים של עצים קטנים.

6

"תסתכל, דימה, פה יהיה יער. אנחנו, בידיים שלנו, נכסה את הגבעה הזו בעצים ירוקים. בוא, אני רוצה שתפגוש מישהו," אמר אבא, אחז בידי והוביל אותי למעלה, אל ראש הגבעה.

לאיש שעמד למעלה היה עור חום ושזוף וקול נעים. "אה, אתה דימה, נעים מאוד", הוא חייך. קצת התביישתי. "אבא שלך ביקש שאספר לך על עצמי ועל מה שהיה פה קודם. קוראים לי שלום ואני מתימן. גם אני הייתי עולה חדש כמוך, ועכשיו אני עולה ישן. אני שלום מישראל. שמעתי שאתה מתגעגע הביתה."

"כן," עניתי בלי קול.

"אני יודע איך זה. גם אני מתגעגע ותמיד יש לי בלב משהו מהבית שלי במדבר, שהשארתי מאחור ב-1949, כשעליתי למטוס עם המשפחה שלי במבצע שנקרא 'מרבד הקסמים'. הייתי בגילך. לקח לי זמן, אבל התחלתי מחדש. בסוף הבנתי, שפה אני יכול לבנות לי בית חדש כמו שאני רוצה. כי היו גם דברים שלא אהבתי בבית בתימן. פה רציתי ליצור בית שיהיה שלי באמת, ואף אחד לא יוכל לגרש אותי ממנו. זה לקח קצת זמן, אבל הצלחתי. גם אתה צריך לבנות את הבית החדש שלך לפי החלומות שלך פה בישראל. על איזה דברים שהשארת בבית הקודם שלך אתה חולם? לְמה אתה הכי מתגעגע?" שאל.

לא עניתי. התביישתי ושתקתי, ורק מישששתי בקצות האצבעות את העלה שהיה לי בכיס.

7

שלום חיכה רגע, ואז לקח את אבא הצידה ונתן לו משהו ביד.

אבא קרא לי. "בוא דימה, בוא, תבנה את הבית שלך."

הוא הוציא את היד שלי מהכיס ופתח את האגרוף שהחזיק את העלה. משב של רוח חלף והפיל אותו לאדמה. "קח", אמר והושיט לי שתיל קטן של עץ. "בבית היה לך עץ, בארץ ישראל יהיה לך יער," הוא הבטיח.

חפרנו יחד בור באדמה ושמנו בו את השתיל. הרוח הייתה נעימה, לא דוקרת כמו אצלנו ברוסיה, והשמש לא הייתה חמה מידי על הגבעה. פתאום התחלתי לחשוב שאולי בכל זאת יהיה בסדר, שאולי אני באמת יכול לבנות לי בית חדש, כמו בחלומות.

כשאכלנו את הכריכים שאבא הביא מהבית ליד העץ ששתלנו, חיבק אותי אבא, הסתכל על הנוף הפתוח ואמר לי: "תראה, זו ההתחלה שלנו בארץ החדשה שלנו. תתחדש בן, תתחדש."

1

2

3

4

5

6

7

להורדת הסיפור והאיורים:

http://tinyurl.com/ycqqewqf

| 3 |
מתנה למדינה

קבוצת הגיל:

גן- כיתה ב'.

משך הזמן:

כשעה.

מטרות הפעילות:

הכרת נסיבות ההקמה של מדינת ישראל, הבנת חשיבותה וחשיבותו של יום העצמאות, ביטוי אישי יצירתי.

עזרים והכנות:

- דפי "מתנה למדינה" לכל חניך.
- כלי כתיבה ויצירה.
- דפי "מתנה למדינה" כמספר החניכים.

מהלך הפעילות

הקדמה

מציגים תמונה של הכרזת המדינה, ומספרים לתלמידים בקצרה על נסיבות הקמתה של מדינת ישראל:

על אף שהמנדט הבריטי הסתיים בחצות ליל שבת של 15.5.48, הוקדם טקס הכרזת המדינה ליום שישי, ה' באייר תש"ח (14 במאי), כדי למנוע חילול שבת. ההתלבטות לגבי ההכרזה היתה קשה, כי היה חשש שהכרזה רשמית תגרום לפלישה של כל מדינות האויב הערביות וניסיון לבטל את עצמאותה של המדינה החדשה. חשש זה אכן התממש למחרת הכרזת המדינה, עם פרוץ השלב השני של מלחמת העצמאות.

טקס ההכרזה התקיים במוזאון תל אביב הישן, ברחוב רוטשילד. חברי מועצת העם, למעט החברים מירושלים, שהיתה נצורה באותה עת, וכן נציגי הסוכנות היהודית, סופרים, עיתונאים, אמנים ואחרים הוזמנו לטקס. במעמד זה חתמו המשתתפים על מגילת קלף ריקה, שעתידה היתה אחר כך להפוך למגילת העצמאות. זאת, כיוון שעיצובה של המגילה הסופית טרם הושלם. את הנוסח הקריא דוד בן-גוריון מתוך דף נייר רגיל. הטקס שודר ב"קול ישראל". היה זה השידור הראשון ברדיו. ההזמנה לטקס היתה אמורה להישמר בסוד, אולם הידיעה דלפה ומחוץ לאולם המוזיאון עמדו המונים, שיצאו בשירה ובריקודים עם תום הישיבה. הטקס נמשך כחצי שעה והסתיים בשירת התקווה.

שואלים את החניכים:

כיצד אנו מציינים את יום הכרזת המדינה? מדוע הוא נקרא יום העצמאות?

מסבירים, שלמעשה, זהו יום ההולדת של מדינת ישראל.

מי יודע מה גילה של המדינה השנה? מי מכיר אדם שגילו כגיל המדינה?
האם המדינה נחשבת "מבוגרת" או "צעירה" בין מדינות העולם?

מבקשים מהחניכים לחשוב אילו מתנות אפשר לתת למדינה ליום הולדתה.

מחלקים דפי "מתנה למדינה" ומבקשים מכל חניך לצייר את עצמו ואת המתנה שהוא היה רוצה לתת למדינה לכבוד יום הולדתה.
הזמינו כל חניך לציין גם מה הוא מאחל למדינה לעתיד.

הדפסת הדף מתוך "חלון ירוק" אתר הצעירים של קק"ל

http://tinyurl.com/yay3p9ep

| 4 |
חידות ציורים
בנושא יום העצמאות

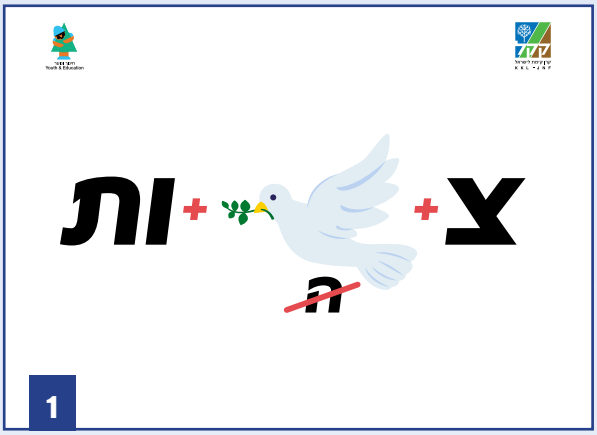

ציונות

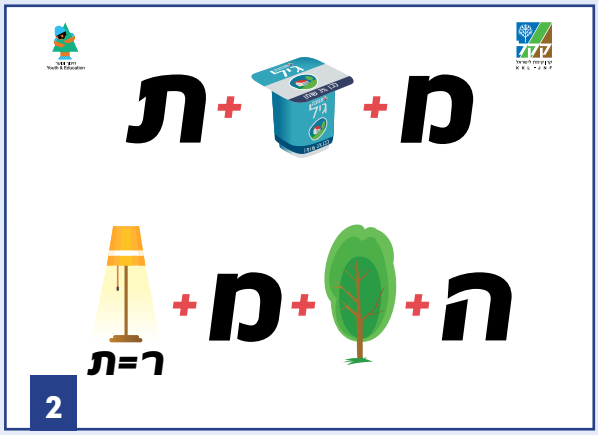

מגילת העצמאות

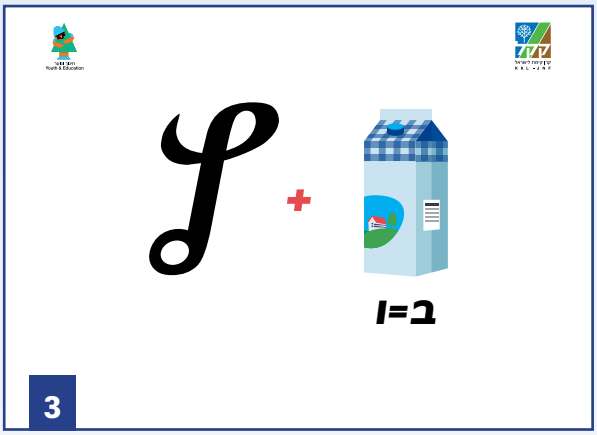

חלוץ

ישראל

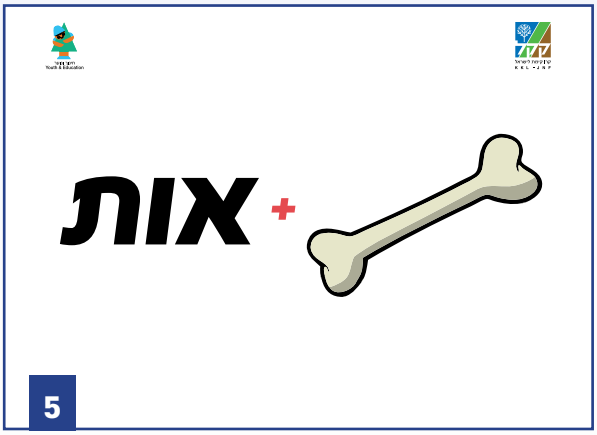

עצמאות

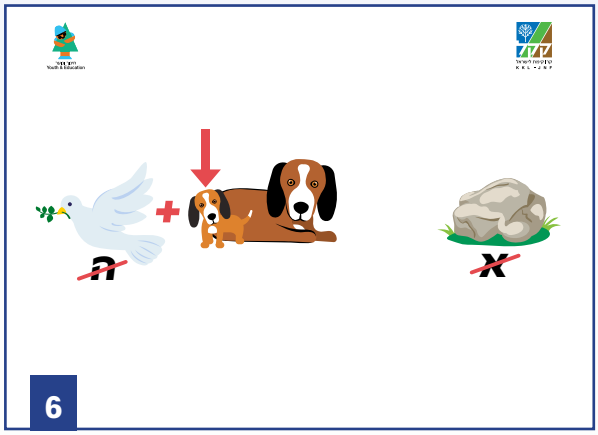

בן גוריון

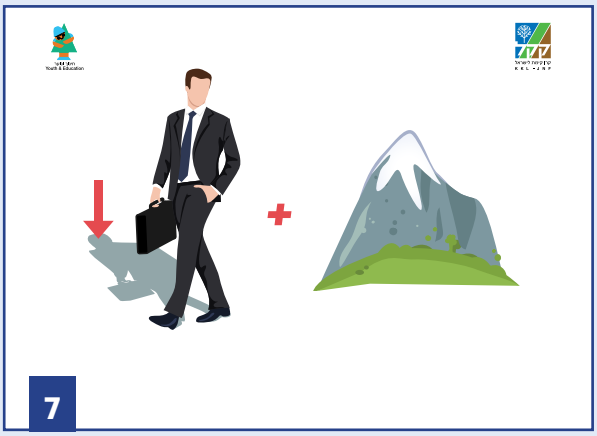

הרצל

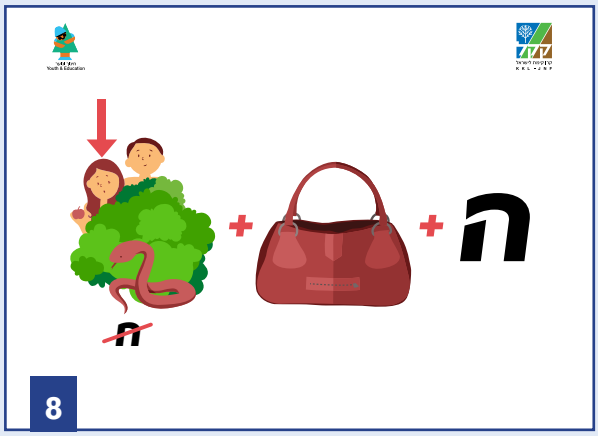

התקווה

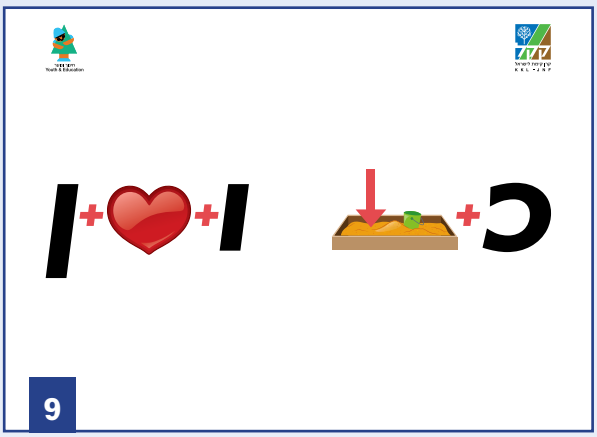

כחול ולבן

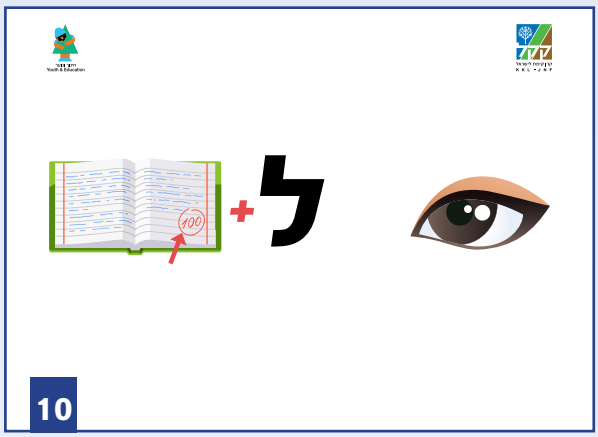

עין לציון

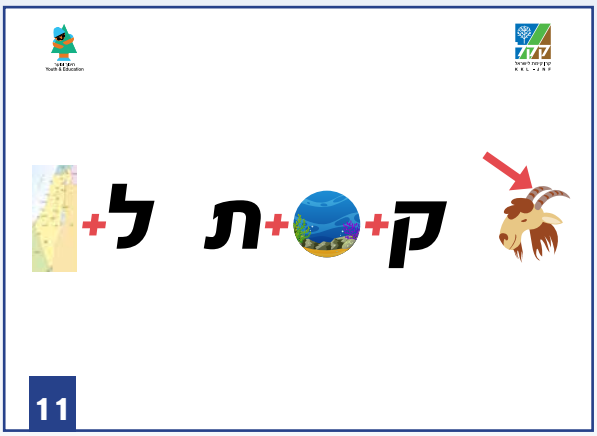

קרן קימת לישראל

הקופסה הכחולה

להורדת ולהדפסת החידות
סרקו את הקוד והיכנסו ל"חלון ירוק" - אתר קק"ל לצעירים
http://tinyurl.com/yb7qvsks

| 5 |
גאווה ישראלית

יותר עצים:

תודות למפעל הייעור של קק"ל, ישראל היא המדינה היחידה בעולם שבה מספר העצים בתחילת המאה ה-21 גדול ממספר העצים שהיה בתחילת המאה ה-20. מאז הקמתה נטעה קק"ל ברחבי הארץ למעלה מ-240 מיליון עצים על פני 920 אלף דונם.

רק בישראל:

בארץ תועדו עד היום כ-150 מיני צמחים המיוחדים רק לישראל, ביניהם מינים אנדמיים, הגדלים באזור גיאוגרפי מסוים ומוגדר ולא נמצאים בשום מקום אחר בעולם.

דוד השמש:

פיתוח שנעשה על ידי ד"ר צבי תבור, מהאוניברסיטה העברית, כבר בשנות ה-50 של המאה הקודמת, והציב את ישראל בחזית הטכנולוגיה הסולארית בעולם.

בית הקברות בהר הזיתים:

בית הקברות היהודי העתיק ביותר בעולם, שעדיין בשימוש.

ההתקן הנייד (דיסק-און-קי) ויישומון ה-WAZE:

המצאות ישראליות, שבהן משתמשים בכל העולם. בישראל מספר הפטנטים הגדול ביותר בעולם ביחס לגודל האוכלוסייה.

השקיה בטפטפות:

המצאה ישראלית, שהביאה לשינוי משמעותי בענפי החקלאות. השיטה מזרימה מים בכמות מדודה ואיטית (טפטוף) ישירות לשורשי הצמחים, מעל או מתחת לפני הקרקע. פיתוח ישראלי זה מסייע לחיסכון במים בכל רחבי העולם ותורם להגדלת היבולים ולשיפור איכותם.

פרס נובל:

עד שנתה ה-70 של המדינה זכו בפרס נובל 12 אזרחים ישראלים: חמישה בתחומי הכימיה, שלושה בכלכלה, אחד בספרות ושלושה זכו בפרסי נובל לשלום.

עגבניות שרי:

פותחו לראשונה במסגרת המו"פ החקלאי בישראל. באמצעות הכלאה בין סוגי עגבניות שונים, הצליחו חוקרי הפקולטה לחקלאות ברחובות (של האוניברסיטה העברית) לייצר זן עגבניות טעים ומתקתק, עמיד ומתאים לתנאי האקלים הישראלי, מבשיל מהר ונרקב לאט. עגבניות שרי גדלות במקומות רבים בעולם, אך הזרעים שלהן מיוצרים אך ורק בישראל ומהווים ענף ייצוא חקלאי חשוב.

מקום קדוש:

ישראל היא המדינה היחידה בעולם שבשטחה מקום הקדוש לכל שלוש הדתות המונותאיסטיות - היהדות, הנצרות והאסלאם.

הכנרת:

מאגר המים המתוקים הנמוך ביותר בעולם. גובה הנקודה העמוקה ביותר בקרקעית הכנרת הוא 255 מטר מתחת לפני הים. בהיותה אגם המתמלא על ידי נחלים ומושפע מכמות הגשמים ומכמות המים הנשאבת ממנה, גובה מפלס מי האגם נע בין 208 ל-215 מטר מתחת לפני הים.

מים בששון:

לאור מיעוט מקורות המים הראויים לשתייה ולחקלאות, ישראל הפכה לאחת המדינות המובילות בעולם בניצול מרבי של מקורות מים (קולחין, שיטפונות, גשמים), בטיהור, בניקוי ובשימוש חוזר שלהם, במטרה להעשיר את היצע המים לשימוש. במרוצת השנים, קק"ל הקימה מאגרי מים רבים לצורך תפעול מערך המים הזה.

זבת חלב ודבש:

ישראל מכבכת כבר שנים רבות במקום הראשון בעולם מבחינת כמות החלב השנתית, שפרות הארץ מייצרות: כ-12,000 ליטר חלב בממוצע לשנה לפרה הישראלית, לעומת כ-8,000 ליטר באירופה וכ-10,000 ליטר בארה"ב (על פי מדידות שבוצעו ב-2016).

עברית שפה חיה:

ישראל היא המדינה היחידה בעולם ששפתה הרשמית היא "שפה מתה" שהוחזרה לחיים.

נשים בחאקי:

צבא הגנה לישראל הוא מהצבאות הבודדים בעולם המגייס נשים מתוקף חוק שירות חובה, בהתבסס על התפיסה הערכית של מודל "צבא העם". נשים מהוות חלק מרכזי מפעילותו של צה"ל ומשרתות בתפקידים רבים ומגוונים, בין היתר גם בתפקידים פיקודיים בדרגות גבוהות, למשל: ראש אכ"א (בדרגת אלוף), מג"דית קרבית, מפקדת כלא ומפקדת יחידה בתותחנים.

| 6 |
קהוט עצמאות

באתר "חלון ירוק" - אתר קק"ל לצעירים
תוכלו למצוא חידון "קהוט" מיוחד ליום העצמאות.
אתם מוזמנים להשתמש בו, להפעילו וליהנות!
http://tinyurl.com/ktfklrb

חידון קק"ל ליום העצמאות

תוכלו להשתמש בחידות גם ללא מכשירים סלולריים כחידון טריוויה פשוט, כמשחק "תשע בריבוע" או בינגו.

1. מה היה מקצועו של בנימין זאב הרצל?

- ● **עיתונאי ומשפטן**
- ○ שחקן
- ○ נגר
- ○ רופא

2. מי נסע לארה"ב כדי לקבל תמיכה להכרזת המדינה?

- ● **משה שרת**
- ○ דוד בן-גוריון
- ○ גולדה מאיר
- ○ חיים ויצמן

3. כמה אנשים חתומים על מגילת העצמאות?

- ○ 13
- ● **37**
- ○ 50
- ○ 22

4. זהו - מי בתמונה?

- ○ ברל כצנלסון
- ○ זבולון המר
- ● **מנחם בגין**
- ○ יצחק רבין

5. איך אומרים בעברית "קואליציה"?

- הסכמון
- **יחדה**
- שררית
- איחודית

6. מה מייצגים צבעי הסמל של קק"ל?

- ים, יבשה ושמיים
- **ייעור ואיכות הסביבה, התיישבות, שיקום נחלים ומאגרי-מים**
- שוקולד, מנטה ומסטיק
- אדמה, אוויר ומים

7. לאיזו אישיות מפורסמת הוצע להיות נשיא המדינה הראשון והיא סירבה בנימוס?

- הנרייטה סולד
- בנימין זאב הרצל
- לואי ארמסטרונג
- **אלברט איינשטיין**

8. בהשראת איזה אירוע נוסף הבית האחרון לשיר "ירושלים של זהב"?

- **סיום מלחמת ששת הימים**
- הכרזת המדינה
- חג פסח
- תחילת שידורי קול ישראל מירושלים

9. איזה מהשמות הבאים היה אחת האפשרויות שהוצעו לשם המדינה?

- ציון
- אף תשובה לא נכונה
- **ציון ויהודה**
- רותי

10. כמה מדינות הצביעו בעד סיום המנדט בעצרת האו"ם בכ"ט בנובמבר?

- 57
- 29
- **33**
- 11

11. כמה ישראלים זכו עד היום בפרס נובל?

- 7
- **12**
- 5
- 3

12. איזה יער ישראלי הוא דוגמה בינלאומית לדחיקת המדבר?

- ○ יער ביריה
- ● **יער יתיר**
- ○ יער באר שבע
- ○ יער ירוחם

13. מה מסמלים הכתמים החומים שעל מפת הארץ בקופסה הכחולה?

- ● **אדמות שקק"ל גאלה**
- ○ יישובים
- ○ יערות
- ○ הרים

14. מהם הדברים הבטוחים ביום העצמאות הזה?

- ○ שיש לנו ארץ נהדרת
- ○ שאני ואתה נשנה את העולם
- ○ שאין לנו ארץ אחרת
- ● **כל התשובות נכונות**

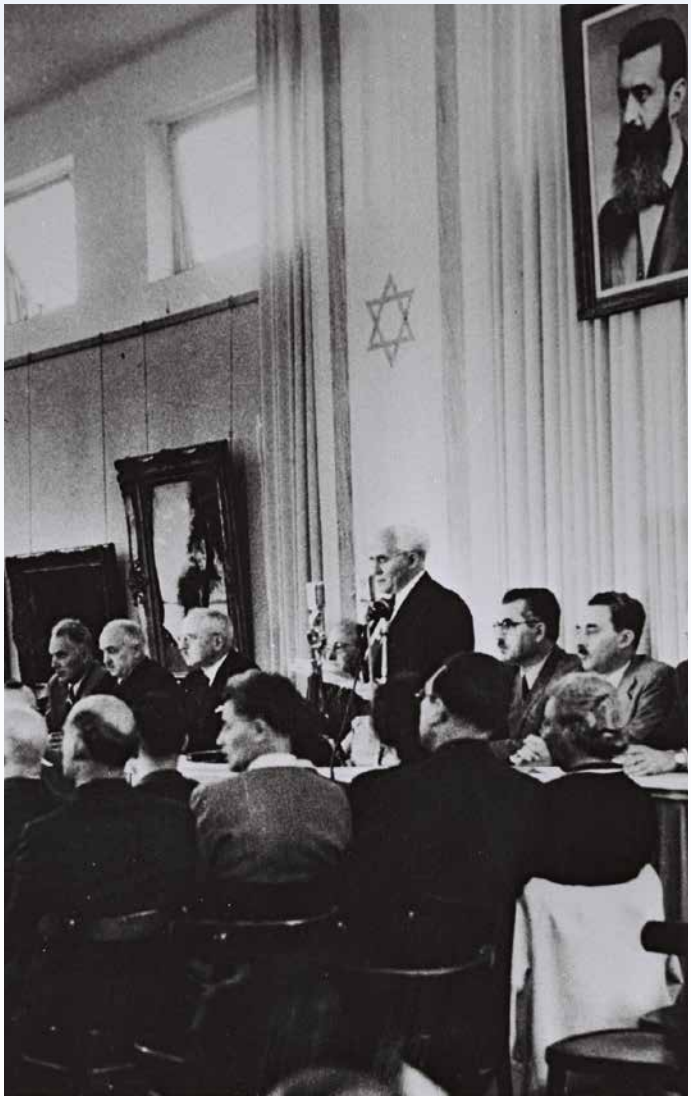

| 7 |
מגילת העצמאות

קבוצת הגיל:

כיתות ז'-י"ב

משך הזמן:

כשעה.

מטרות הפעילות:

היכרות עם מגילת העצמאות

עזרים והכנות:

- תמונת מגילת העצמאות.
- תמונת הכרזת המדינה.
- מגילה מחולקת לחלקים.

מהלך הפעילות

פתיחה

מספרים בכמה מילים על הכרזת המדינה:

הכרזת המדינה - ההכרזה על הקמת מדינת ישראל התקיימה ביום שישי, ה' באייר תש"ח, 14 במאי 1948, בבית דיזנגוף, שבשדרות רוטשילד בתל אביב.

אל אולם ההכרזה הגיעו חברי "מנהלת העם" (הממשלה הזמנית הראשונה) וחברי "מועצת העם" (הכנסת הזמנית) מאולם האסיפות בבית קק"ל בתל אביב, ששימש מקום ההתכנסות הקבוע של מוסדות המדינה הזמניים, ואשר בו התקבלו ארבע ההחלטות המכוננות של המדינה:

- החלטה על הקמתה של מדינה יהודית בארץ ישראל.
- קביעת שמה של המדינה.
- ניסוח ואישור המסמך המשפטי לאורו תפעל המדינה מיום הקמתה - פקודת יסוד המדינה מספר 1.
- ההחלטה הסופית על הנוסח של מגילת העצמאות.

בשל צפיפות המקום בבית קק"ל הוחלט, כי ההכרזה עצמה תתקיים במוזיאון תל אביב לאמנות, ששכן בבית דיזנגוף.

בבית זה, מעל דוכן הנואמים, הקריא דוד בן-גוריון, שהיה יושב ראש "מועצת העם", את מגילת העצמאות והכריז על הקמתה של מדינת ישראל.

בתום ההכרזה חתמו חברי וחברות מועצת המדינה הזמנית על חלקה התחתון של מגילת קלף ריקה. זאת, משום שלא היה די זמן להעתיק אל מגילת הקלף את הנוסח הסופי של הכרזת העצמאות, אשר אושר בתום הישיבה שנערכה בבוקר אותו יום בבית קק"ל.

למחרת הכרזת המדינה פלשו צבאות של חמש מדינות ערב לארץ והחל שלב נוסף במלחמת העצמאות.

מחלקים את הקבוצה לצוותים ונותנים לכל צוות חלק אחד ממגילת העצמאות.

- מבקשים מכל צוות לקרוא את החלק שקיבל ולתת לו שם/כותרת, המתייחסת לנושא שהחלק מדבר עליו.
- מבקשים מכל הקבוצה יחד לנסות לסדר את המגילה על פי הסדר הנכון בזמן קצוב - אפשר להבטיח פרס אם יצליחו, כדי להגביר את המתח.
- מספרים שגם המגילה האמתית נוסחה בלחץ גדול של זמן - המנדט הבריטי עמד להסתיים וחברי מועצת העם היו חייבים להסכים על הנוסח מהר, כדי שיספיקו להכריז על המדינה לפני כניסת השבת. לא היה מספיק זמן לכתוב את הנוסח הסופי על מגילת הקלף ולכן הם חתמו על מגילה ריקה ורק לאחר מכן הועתק אליה הטקסט.

מסכמים ומסבירים על המגילה ועל חלקיה:

מגילת העצמאות: המסמך המכונן של מדינת ישראל. שמה הרשמי של המגילה הוא "הכרזה על הקמת מדינת ישראל". המגילה התוותה את אופייה של המדינה, שהוקמה כמדינת היהודים, שתקבץ את היהודים מהגלויות השונות ותתייחס לכל תושביה בשוויון, ללא הבדל דת, גזע ומין. במגילת העצמאות חמישה חלקים הכוללים: סקירה היסטורית על זכותו של העם היהודי בארץ ישראל, תיאור המהלכים עד להכרזת המדינה והקמתה וכן עקרונותיה של המדינה החדשה. בנוסף לכך, מוצגת בה פנייה אל עמי העולם, מדינות ערב ואזרחיה הערביים של המדינה. למגילה היו טיוטות רבות, ותהליך הכתיבה החל שלושה שבועות לפני מעמד ההכרזה. בשל הדחיפות הגדולה לקראת מעמד הכרזת המדינה, לא הספיקו להעתיק את הנוסח המלא של הכרזת העצמאות לקלף המגילה. כתוצאה מכך, קרא דוד בן-גוריון את ההכרזה מתוך דף נייר פשוט וחברי מועצת העם חתמו על קלף אחר, אשר חובר מאוחר יותר למגילת הקלף הרשמית.

לסיום, אפשר לשחזר את טקס הכרזת המדינה בשילוב תחפושות ואביזרים.

"בארץ-ישראל קם העם היהודי, בה עוצבה דמותו הרוחנית, הדתית והמדינית, בה חי חיי קוממיות ממלכתית, בה יצר נכסי תרבות לאומיים וכלל-אנושיים והוריש לעולם כולו את ספר הספרים הנצחי.

לאחר שהוגלה העם מארצו בכוח הזרוע שמר לה אמונים בכל ארצות פזוריו, ולא חדל מתפילה ומתקווה לשוב לארצו ולחדש בתוכה את חירותו המדינית.

מתוך קשר היסטורי ומסורתי זה חתרו היהודים בכל דור לשוב ולהיאחז במולדתם העתיקה; ובדורות האחרונים שבו לארצם בהמונים, וחלוצים, מעפילים ומגינים הפריחו נשמות, החיו שפתם העברית, בנו כפרים וערים, והקימו יישוב גדל והולך השליט על משקו ותרבותו, שוחר שלום ומגן על עצמו, מביא ברכת הקידמה לכל תושבי הארץ ונושא נפשו לעצמאות ממלכתית.

בשנת תרנ"ז (1897) נתכנס הקונגרס הציוני לקול קריאתו של הוגה חזון המדינה היהודית תיאודור הרצל והכריז על זכות העם היהודי לתקומה לאומית בארצו."

"זכות זו הוכרה בהצהרת בלפור מיום ב' בנובמבר 1917 ואושרה במנדט מטעם חבר הלאומים, אשר נתן במיוחד תוקף בין-לאומי לקשר ההיסטורי שבין העם היהודי לבין ארץ-ישראל ולזכות העם היהודי להקים מחדש את ביתו הלאומי.

השואה שנתחוללה על עם ישראל בזמן האחרון, בה הוכרעו לטבח מיליונים יהודים באירופה, הוכיחה מחדש בעליל את ההכרח בפתרון בעיית העם היהודי מחוסר המולדת והעצמאות על-ידי חידוש המדינה היהודית בארץ-ישראל, אשר תפתח לרווחה את שערי המולדת לכל יהודי ותעניק לעם היהודי מעמד של אומה שוות-זכויות בתוך משפחת העמים.

שארית הפליטה שניצלה מהטבח הנאצי האיום באירופה ויהודי ארצות אחרות לא חדלו להעפיל לארץ-ישראל, על אף כל קושי, מניעה וסכנה, ולא

פסקו לתבוע את זכותם לחיי כבוד, חירות ועמל-ישרים במולדת עמם.

במלחמת העולם השנייה תרם היישוב העברי בארץ את מלוא-חלקו למאבק האומות השוחרות חירות ושלום נגד כוחות הרשע הנאצי, ובדם חייליו ובמאמצו המלחמתי קנה לו את הזכות להימנות עם העמים מייסדי ברית האומות המאוחדות.

ב-29 בנובמבר 1947 קיבלה עצרת האומות המאוחדות החלטה המחייבת הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל; העצרת תבעה מאת תושבי ארץ-ישראל לאחוז בעצמם בכל הצעדים הנדרשים מצדם הם לביצוע ההחלטה. הכרה זו של האומות המאוחדות בזכות העם היהודי להקים את מדינתו אינה ניתנת להפקעה.

זוהי זכותו הטבעית של העם היהודי להיות ככל עם ועם עומד ברשות עצמו במדינתו הריבונית."

***"לפיכך נתכנסנו,** אנו חברי מועצת העם, נציגי היישוב העברי והתנועה הציונית, ביום סיום המנדט הבריטי על ארץ-ישראל, ובתוקף זכותנו הטבעית וההיסטורית ועל יסוד החלטת עצרת האומות המאוחדות אנו מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל, היא מדינת ישראל.*

אנו קובעים שהחל מרגע סיום המנדט, הלילה, אור ליום שבת ו' אייר תש"ח, 15 במאי 1948, ועד להקמת השלטונות הנבחרים והסדירים של המדינה בהתאם לחוקהשתיקבע על-ידי האספה המכוננת הנבחרת לא יאוחר מ-1 באוקטובר 1948 - תפעל מועצת העם כמועצת מדינה זמנית ומוסד הביצוע שלה, מנהלת העם, יהווה את הממשלה הזמנית של המדינה היהודית, אשר תיקרא בשם ישראל."

"מדינת ישראל תהא *פתוחה לעליה יהודית ולקיבוץ גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתה על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות. מדינת ישראל תהא מוכנה לשתף פעולה עם המוסדות והנציגים של האומות המאוחדות בהגשמת החלטת העצרת מיום 29 בנובמבר 1947 ותפעל להקמת האחדות הכלכלית של ארץ-ישראל בשלמותה."*

"אנו קוראים לאומות *המאוחדות לתת יד לעם היהודי בבניין מדינתו ולקבל את מדינת ישראל לתוך משפחת העמים.*

אנו קוראים - גם בתוך התקפת-הדמים הנערכת עלינו זה חודשים - לבני העם הערבי תושבי מדינת ישראל לשמור על שלום וליטול חלקם בבניין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה, הזמניים והקבועים.

אנו מושיטים יד שלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן, וקוראים להם לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו. מדינת ישראל מוכנה לתרום חלקה במאמץ משותף לקידמת המזרח התיכון כולו.

אנו קוראים אל העם היהודי בכל התפוצות להתלכד סביב היישוב בעלייה ובבניין ולעמוד לימינו במערכה הגדולה על הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל.

מתוך בטחון בצור ישראל הננו חותמים בחתימת ידינו לעדות על הכרזה זו, במושב מועצת המדינה הזמנית, על אדמת המולדת, בעיר תל-אביב, היום הזה, ערב שבת, ה' אייר תש"ח, 14 במאי 1948."

| 8 |
טריוויה עצמאות

1. מתי הוכרזה המדינה?
ה' באייר תש"ח

2. נכון או לא נכון - תוכנת האנטי וירוס הראשונה בעולם פותחה בישראל?
נכון.

3. איזה מהשמות הבאים היה אחד השמות שהוצעו כאפשרות לשם המדינה עברייה, יהודה, ציונה, רותי?
שתי התשובות הראשונות נכונות.

4. מי האיש היחיד הנזכר בשמו במגילת העצמאות?
בנימין זאב הרצל.

5. איך קראו לראשת הממשלה, האישה היחידה שכיהנה בישראל ואיזה פריט לבוש שלה זכה לכבוד מיוחד?
גולדה, נעלי גולדה.

6. מי היה ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל?
דוד בן-גוריון.

7. כמה מדינות הצביעו בעד סיום המנדט הבריטי והקמת מדינה יהודית בארץ ישראל בעצרת האו"ם בכ"ט בנובמבר?
33.

8. באיזו מלחמה אוחדה ירושלים?
ששת הימים.

9. מי כתב את ההמנון?
נפתלי הרץ אימבר.

10. מהם ראשי התיבות של המילה פלמ"ח?
פלוגות מחץ.

11. כמה ישראלים זכו בפרס נובל עד היום?
12. זהו שיעור מהגבוהים בעולם ביחס לגודל המדינה.

12. נכון או לא נכון - בישראל נמדדה הטמפרטורה הגבוהה ביותר שנמדדה אי-פעם ביבשת אסיה?
נכון. בשנת 42 נמדדו בקיבוץ טירת צבי בעמק בית שאן 54 מעלות צלסיוס.

13. נכון או לא נכון - כל מי שחתם על מגילת העצמאות היה בטקס הכרזת העצמאות?
לא נכון. אחדים מהחותמים היו נצורים בירושלים וחתמו באיחור.

14. כמה מתוך החותמים על מגילת העצמאות היו ילידי הארץ?
אחד בלבד. בכור שלום שטרית.

| 9 |
דף שיח: בין מסורת לחידוש

הציגו את עצמכם ותארו מסורת משפחתית שלכם.

- מאיפה הגיעו המסורות המשפחתיות שעליהן שמענו? האם הן ייחודיות למשפחה? האם הן עוברות מדור לדור? האם הן מהוות סימן היכר למשפחה מסוימת?
- האם להערכתכם המסורות שהוצגו בסבב יישמרו או ייעלמו? האם הן יישארו במסגרת המשפחתית או שאולי יתפשטו ויעברו הלאה לקבוצות נוספות?
- מהי למעשה מסורת? איך היא נוצרת ומהם מקורותיה?
- האם חשוב שתהיה מסורת ותישמר? מדוע?

נקרא יחד מכתב שכתב דוד אומנסקי מקיבוץ גניגר לביאליק ב-1930.

מכתב זה מבטא תהייה ומבוכה של הדור אשר השליך מאחורי גבו את דפוסי החגים הדתיים-מסורתיים, חש בריקנות ומבקש מהמשורר הלאומי לסייע לו לצקת דפוסי חג חליפיים למען הדורות הבאים:

"...הרי ברי לך (ברור לך) שבמורְדֵנו נגד הדתיות בחו"ל השלכנו מאחורינו את הלבוש, הצורה החיצונית של החגים, לא הרגשנו שיחד עם זאת ניטלה השכינה מעל החג. בוטלה החגיגיות ונשארה ריקנות.

בחו"ל, במלחמתנו עם הסביבה הדתית הרודפת אותנו, לא הרגשנו בכך, אולם פה, בבואנו ליצור חיים חדשים על בסיס חדש, עלינו ליצור גם חגים חדשים.

חגים שיהיו בעלי תוכן עשיר וערך קיים לפחות לזמן חיותנו.

הָשְׁאַרַתְ הרוח, התרוממות הנפש נחוצה גם לנו ואין דרך אחרת מאשר החייאת החגים. וזה ישמש יסוד ובסיס גם לדור הבא אחרינו ואשר ילמד מאתנו" (ד' אדר תר"ץ).

ולהלן תשובתו של ביאליק לדוד אומנסקי:

"את החגים אין בודים מן הלב [...] אפשר "לנסח" ו"לסגנן" קצת את החגים, אבל לא לברוא יש מאין. החג הוא ענין של יצירה קיבוצית, שמשתתפים בה כוחות ויסודות מרובים ושונים: הדת, המסורת, ההיסטוריה, האומנות, הטבע וכו' וכו', וכשם שאין כותבים שירים טובים על פי הזמנה והדרכה או ע"י שליח, כך אי אפשר להזמין חג או טכס של חג. החגיגיות הנאמנה יוצאת מן הלב ובאה לעולם ברוח הקודש [...] עצתי האחת היא:

חוגו את חגי אבותיכם והוסיפו עליהם קצת משלכם לפי כוחכם ולפי טעמכם ולפי מסיבתכם. העיקר שתעשו את הכול באמונה ומתוך הרגשה חיה וצורך נפשי, ואל תתחכמו הרבה. אבותינו לא נמאסו עליהם שבתותיהם ומועדיהם, אף על פי שחזרו עליהם כל ימי חייהם כמה וכמה פעמים בנוסח אחד. הם מצאו בהם כל פעם טעם חדש ואִתְעוּרוּתא [=התעוררות] חדשה. ויודע אתה מפני מה? מפני שהייתה בהם לחלוחית וברכת החג שכנה בנפשם. אלה שאינם מוצאים טעם בחגים ובמועדים, סימן שנפשם ריקה ותוכם חול, ולאלה אין תקנה.

בכבוד רב ובברכת החג הקרוב,

ביאליק".

נקודת לדיון

- האם חשוב לכם לחיות במשפחה / קהילה / סביבה שיש בהן מסורות משותפות?
- האם אפשר לקיים מסורת ללא אמונה? מה הביטוי העדכני של ה"לחלוחית", שעליה ביאליק מדבר?
- האם אפשר לייצר מסורת? איך?

מיום העצמאות לחג העצמאות/ יוסף קלוזנר

"... יום-העצמאות צריך להיפך לחג-העצמאות. יום אחד בשנה צריך שיהיה לאומה במדינתה יום של חג באמת. בו, ביום אחד ויחיד זה, הקטרוג צריך להשתתק, והביקורת החריפה צריכה לפסוק. ודאי, גם יום זה צריך להיות יום של חשבון הנפש, אבל צריך החשבון להיות אחר: הוא צריך להיות חשבונו של מה שהושג, של מה שנשתנה לטוב בכלל ושל מה שניתקן ונשתכלל בשנה האחרונה בפרט. יום אחד בשנה זו, יומו של חג-העצמאות, צריך להביא בפני העם את החשבון של הפסיעות הגדולות והקטנות שפסעה המדינה לקראת אותן המטרות של התרחבות, התקדמות והתעלות, שהציג החזון הלאומי לעצמו בשאר שלוש מאות שישים וארבע ימות השנה.

...לא הכול ירוד ומנוון. יש גם הרבה שתילים רכים, שיכולים לגדול ולהיות לגפנים אדירות.

ומכאן התביעה שיום-העצמאות ייהפך לחג-העצמאות. חג שבו נביא חשבון לא רק למה שאנחנו חסרים אלא גם למה שהשגנו.

... צריך יום-העצמאות להיפך ליום הנחמה ועליית הנשמה - לחג-העצמאות. ואז יידע ישראל להעריך את המאורע של התקומה המדינית והרוחנית בכל גדלותו ותפארתו. אז תשוב השמחה למעונותינו והגוי כולו ירגיש בכל נימי-נפשו את דברי הכתוב הנהדר שבאחד ממזמורי ההלל:

'זה היום עשה ה' - נגילה ונשמחה בו'".

נקודת לדיון

- האם אכן התפתחות מסורת והתבססותה הן עניין של שנים, ויציקת תוכן ליום העצמאות, מעבר למנגלים, היא עניין של זמן?
- מה דעתכם על המנהגים ה"מסורתיים" החדשים שהתבססו לגבי החג הזה?
- אילו מנהגים אחרים או נוספים הייתם מציעים?
- כיצד הייתם בונים את המסורת לו הייתם יכולים?

| 10 |
דף שיח: הזיקה בין העם לארצו

פתיח:

בפתיחת המפגש קיבלתם שני דפים. כתבו בדף אחד דבר שאתם אוהבים בישראל ובדף השני דבר שאינכם אוהבים. פזרו את הדפים על הרצפה במרכז המעגל. עליכם להציג את עצמכם דרך פתק שכתב מישהו אחר.

מגילת העצמאות

"בארץ-ישראל קם העם היהודי, בה עוצבה דמותו הרוחנית, הדתית והמדינית, בה חי חיי קוממיות ממלכתית, בה יצר נכסי תרבות לאומיים וכלל אנושיים והוריש לעולם כולו את ספר הספרים הנצחי. לאחר שהוגלה העם מארצו בכוח הזרוע שמר לה אמונים בכל ארצות פזוריו, ולא חדל מתפילה ומתקווה לשוב לארצו ולחדש בתוכה את חירותו המדינית. מתוך קשר היסטורי ומסורתי זה חתרו היהודים בכל דור לשוב ולהיאחז במולדתם העתיקה; ובדורות האחרונים שבו לארצם בהמונים, וחלוצים, מעפילים ומגינים הפריחו נשמות, החיו שפתם העברית, בנו כפרים וערים, והקימו ישוב גדל והולך השליט על משקו ותרבותו, שוחר שלום ומגן על עצמו, מביא ברכת הקידמה לכל תושבי הארץ ונושא נפשו לעצמאות ממלכתית."

מגילת העצמאות

נקודת לדיון

- איזה קשר מתארת המגילה בין העם לארץ ישראל?
- מהו הבדל בין קשר היסטורי לקשר מסורתי?
- איזו עשייה מתוארת במגילה כדי לממש את הקשר הזה? אילו אישים לקחו חלק בעשייה זו? ספרו זה לזו על דמויות היסטוריות ופועלן, שניסו לממש את הכמיהה לארץ.

"תחית התרבות בארץ ישראל" / חיים נחמן ביאליק

"ארץ-ישראל נתנה לנו לראשונה טעם יצירת תרבות מתחילת שרשה וטעם חבלי יצירה. שהרי בחבלי יצירה אלו יש ויש טעם, שאין לנו בגולה שום תפיסת השגה בו. לא בכדי באנו בארץ ישראל לתוך מדבר. ותהא ההשגחה ברוכה על כך, שלא הכניסה אותנו לתוך ארץ בנויה! כי אלמלי כך, היינו שוב מתגלגלים לתוך גלות. כי רק על ידי ייסורי בראשית הבריאה, האומה קונה לה את ארצה ואת זכותה עליה."

חיים נחמן ביאליק, תחיית התרבות בארץ ישראל, הרצאה בקובנה, י"ט אלול תר"ץ

נקודת לדיון

- על איזה קשר מדבר ביאליק? האם הוא דומה לתוכן המגילה?
- כיצד באה לידי ביטוי יצירת התרבות בישראל? על אילו מסורות היא נשענת?
- האם אתם חושבים שיש דברים שמאפיינים את היצירה בארץ באופן שונה מאשר במקומות אחרים?
- מה קושר אתכם לארץ? לאילו מסוגי הקשר אתם מתחברים?
- האם הקשרים השונים לארץ יכולים להתקיים בנפרד?

"התקווה" / נפתלי הרץ אימבר

כל עוד בלבב פנימה
נפש יהודי הומייה
ולפאתי מזרח קדימה
עין לציון צופיה.

עוד לא אבדה תקוותינו
התקווה בת שנות אלפיים
להיות עם חופשי בארצנו
ארץ ציון וירושלים.

נפתלי הרץ אימבר

נקודת לדיון

- מה התחושה המרכזית שלכם כאשר את שומעים את ההמנון?
- כיצד מביע ההמנון את הקשר ההיסטורי בין העם היהודי לארץ ישראל?
- האם השיר מביע קשר נוסף מלבד היסטורי?
- מהו הנושא המרכזי של השיר?
- האם השיר מתאים גם כיום?
- למה אנחנו כחברה מקווים כיום?
- האם לדעתכם זוהי בחירה נכונה של שיר כהמנון?

"תקוותנו" / בנימין זאב הרצל

"לזאת קראתי פעם בשם אידיאל שאין לו סוף. ובאמת חושב אני, כי הציונות לא תחדל מהיות אידיאל, גם לאחר שנשיג את ארצנו, ארץ-ישראל. כי בציונות, כפי שאני מבין אותה, יש לא רק השאיפה לרכוש כברת-ארץ בטוחה במשפט בעד עמנו האומלל, כי אם גם השאיפה להשתלמות מוסרית ורוחנית."

בנימין זאב הרצל, "תקוותנו"

נקודת לדיון

- מהי הציפייה של הרצל?
- האם תפקידנו להגשים צפייה זו?
- קק"ל כמוסד ציוני הקיים מראשית הציונות שינה את ייעודו בהתאם לצורכי השעה. האם ההגדרה של ציונות משתנה בהתאם לצורכי השעה? האם לדעתכם הציונות רלוונטית גם היום? כיצד זה בא לידי ביטוי?
- מהי הציונות של הדור שלנו? במה היא שונה מהציונות בראשיתה?
- מהו המעשה הציוני שלכם?

| 11 |
דף הרחבה למנחה
הזיקה בין העם לארצו

רציונל:

דף השיח "הזיקה בין העם לארצו" בוחן מגוון קשרים בין העם היהודי וארץ ישראל: האם החיבור הוא גיאוגרפי בלבד או גם רעיוני, מהן תשתיות הזיקה אליו וכיצד זיקה זו באה לידי ביטוי. הדף נפתח בחלקה הראשון של מגילת העצמאות, שבה מנוסחים מגוון רחב של זיקות ומודגשת הכמיהה לשוב לארץ. המקור הבא של ביאליק מציג את הזיקה הרוחנית, המתבססת על תרבות ויצירה לאורך הדורות ועד לחידושה בעת הזו. הזיקה התרבותית לרוב אינה נמצאת בליבת השיח העוסק בקשר שבין העם לארצו ולכן חשוב להציגה למשתתפים. המנון המדינה, המובא כמקור הבא, מאפשר לבחון את תוכנו ומשמעותו ולהעמיק את השיח על כך: האם אנחנו מזדהים עם ההמנון ואיזה קשר בין העם היהודי הוא מדגיש. המקור האחרון בדף הזיקה הוא של הרצל ועוסק בתפיסת הציונות כמממשת את הזיקה בין העם לארץ והדרך שבה היא צריכה להתממש.

הרצף מאפשר לבחון את מגוון הקשרים הקיימים ולתת לכל משתתף לגיטימציה להתחבר באופן שונה לקשר זה.

מגילת העצמאות

מגילת העצמאות היא ההצהרה אשר נקראה בטקס הכרזת העצמאות של מדינת ישראל, שנערך ביום שישי, ה' באייר ה'תש"ח, 14 במאי 1948, ועליה חתמו נציגי היישוב היהודי המתהווה. מנהלת העם התכנסה בבית קק"ל בתל אביב, שם סוכם על הנוסח הסופי של המגילה. הטקס נערך בבית דיזינגוף בשדרות רוטשילד, כיום בית העצמאות. המגילה מבססת את הזכות להקמת מדינת ישראל ומפרטת את עקרונות היסוד של המדינה שבדרך.

חיים נחמן ביאליק

צלמי קק"ל 1926

חיים נחמן ביאליק (1873-1934), משורר, סופר והוגה דעות ציוני, כונה בתואר "המשורר הלאומי". נולד בחבל ווהלין, אז חלק מהאימפריה הרוסית, כיום שייך לאוקראינה. למד בישיבת וולוז'ין והתגורר רוב ימיו, עד עלייתו לארץ בשנת 1924, בעיר אודסה. לאחר עלייתו התיישב בתל אביב וחי בה עד לפטירתו ב-1934. בהגותו הפריד ביאליק בין התרבות היהודית לבין האמונות הדתיות וסבר שצריך להמשיך את התרבות היהודית, ללמוד ולקבל השראה מהמקורות הדתיים גם בלי להאמין באמונות הדתיות.

נפתלי הרץ אימבר

הסוכנות היהודית

נפתלי הרץ אימבר (1856-1909), משורר עברי, מחבר "התקווה", ההמנון הלאומי של התנועה הציונית ומדינת ישראל. נולד בפולין ב-1856. אימבר נרדף על ידי חסידים באזור הולדתו בשל דעותיו ותפיסותיו הליברליות. לאחר מות אביו עזב את פולין. ב-1882 פגש בקושטה את סר לורנס אוליפנט, סופר ונוסע אנגלי, מיסטיקן וחובב ציון נוצרי, שסייר בארצות רבות ופרסם עליהן ספרי מסע. אימבר הופך למזכירו העברי ומצטרף לאוליפנט ולאשתו אליס למסע לארץ ישראל. במשך חמש שנים ישב-נדד אימבר ברחבי הארץ. הוא התארח בבתי המושבות, אכל, שתה ונהנה ובתמורה היה כותב ומשאיר שיר. ב-1884 מתפרסם ספר שיריו הראשון "ברקאי", שבו כלול השיר "תקוותנו", ששמו עתיד להשתנות ל"התקווה". חמישה יישובים בארץ טענו שאצלם נכתב השיר. בשנת 1907 מוזכרת לראשונה "התקווה" בקונגרס הציוני השמיני וב-1933, במהלך הקונגרס הציוני הי"ח, מכירה התנועה הציונית בשיר כהמנון. אימבר נפטר בניו-יורק ב-1909 והובא לקבורה בירושלים.

בנימין זאב הרצל

הסוכנות היהודית

בנימין זאב (תיאודור) הרצל (1860-1904), דוקטור למשפטים, מחזאי, סופר ועיתונאי, ומעל לכול - חוזה מדינת היהודים. הרצל הקים וקיים "בכוחות עצמו כמעט" את התנועה הציונית, שהביאה - כעבור יובל שנים - להקמת מדינת ישראל. הוא היה הראשון שהעלה את ההיבט הלאומי של בעיית היהודים והציע את הפעילות המדינית כאמצעי בלעדי למימוש הציונות. בחייו האישיים לא רווה נחת: נישואיו היו רצופי משברים והוא סבל מבריאות רופפת, אבל בפעילותו הציבורית והציונית נחל הצלחה כבירה, ותוך זמן קצר היה לנציגם הבכיר של יהודי העולם. במסגרת זאת ייסד תשתיות רבות, שסייעו להקמת המדינה, ביניהן גם הקרן הקיימת לישראל, שבראשית דרכה עסקה ברכישת קרקעות בישראל עבור היהודים. את חזון מדינת היהודים הציג הרצל בספריו: "מדינת היהודים" (תרנ"ו - 1896) ו"אלט-נוי לנד" (ארץ ישנה-חדשה), שהתפרסם שנתיים לפני מותו. הרצל ביקר בארץ ישראל וכאן נפגש עם הקיסר הגרמני וילהלם השני וניסה לשכנעו בצדקת רעיונותיו. הרצל נפטר בשנת 1904, כשהוא חולה ותשוש, בגיל 44 בלבד והוא נקבר בירושלים.

| 12 |
דף שיח: נמשכת שיירה

פתיח:

המשתתפים עומדים במעגל. אחד מהם מקריא את השאלות. כל מי שתשובתו לשאלה חיובית צועד צעד אחד אחורה (מחוץ למעגל): האם נולדת בחו"ל? האם לפחות אחד מהוריך לא נולד בארץ? האם לפחות אחד מהסבים/סבתות שלך לא נולד בארץ? האם לפחות שניים מהסבים/סבתות שלך לא נולד בארץ? האם הוריהם של הסבים/הסבתות שלך לא נולד בארץ?

מתבוננים בפיזור שנוצר בחלל - עד כמה אנו שונים זה מזה?

מתיישבים חזרה לשיחה קצרה.

האם הפיזור שנוצר מייצג את פני החברה הישראלית? באיזה מובן? (מה חסר?). מה המשמעות של ריבוי הזהויות על החברה הישראלית? כיצד מתבטאת השונות בינינו? האם היא רלוונטית לחברה הישראלית כיום?

החברה הישראלית היא חברת מהגרים. אנשים שבחרו לעלות לארץ. העלייה לארץ נמשכת מזה דורות רבים ועד ימינו. אילו עליות הן מפורסמות ומוכרות לכם? מה הופך אותן לכאלו? (בדף למנחה נמצא פירוט העליות השונות). האם קיים הבדל בין העלייה שלפני קום המדינה וכיום?

מתוך דברי דוד בן גוריון

"ארץ ישראל זקוקה לא למהגרים סתם, אלא לחלוצים, וההבדל ביניהם פשוט: המהגר בא לקחת מהארץ, החלוץ בא לתת לארץ, לפיכך אנו תובעים זכות בכורה לעלייה החלוצית."

דוד בן גוריון

נקודת לדיון

- האם אתם מסכימים עם דוד בן גוריון?
- האם דבריו של בן גוריון נכונים לתקופה מסוימת או תמיד?
- איזו עשייה חלוצית יש בעליות שאתם מכירים? בעליות של ימינו?
- האם העלייה של המשפחה שלכם הייתה עלייה חלוצית?
- האם יש דמות אחת לחלוץ או יכולות להיות לדמות זו מגוון פרשנויות?

סיפורי עליה

ילדים מעלית הנוער מגיעים ארצה לכפר הנוער בן שמן.
פרנץ זיס 1940

אשתאול - עולים בעבודת נטיעה.
יעקב רוזנר 1945

נמל חיפה - חלוצים מאנגליה הגיעו ארצה באוניה "מטרואה".
זולטן קלוגר 1945

נקודת לדיון - לפניכם שלוש תמונות שונות של סיפורי עליה

- האם אחת מהן מספרת גם את הסיפור של משפחתכם?
- מה התחושה שעולות בכם מתוך התמונות?
- האם הסיפור שלהן חדש או ישן?
- האם הסיפור שלהן רלוונטי אלינו? אילו מסרים אנחנו יכולים לקבל מתוך הסיפור?

מהן המשימות המשמעותיות שיש לעולים בהגעתם לארץ? האם משימות אלה הן לטובתם כפרטים או לטובת החברה?

נקרא את דבריו של ברל כצנלסון

"הכשרה חקלאית וידיעת העברית - המביאים אִתם את שתי אלה, המה יבוֹאו ברכוש גדוֹל. ובאלה גם יִבָּחן ויתנסה החלוץ העתידי, באימוץ הרצוֹן וכוֹחוֹת הגוף והנפש לרכוֹש לוֹ קנינים אלה. עזרה במובן זה הניתנת על ידי ציבור חברים היא העזרה הכי-אנוֹשית, הכי-חיובית. אולי זוֹ היא העבוֹדה הכי-פוֹריה היכוֹלה להיעשוֹת בשנים אֵלו. אוֹתה התנועה אשר תעבוֹד את העבוֹדה הזאת - יהיה שֹכרה ההיסטוֹרי רב. ובעבוֹדת הכשרה זוֹ, בסידור תנועת העליה, בקשרים חיים עם תנועת העבוֹדה בארץ, עם ציבור הפוֹעלים המאוחד, תמצא לה תנועת החלוצים את דרכה, "הדרך העוֹלה ציוֹנה", דרך היצירה האישית של העתיד העברי."

ברל כצנלסון תשרי תרע"ח.

נקודת לדיון

- האם אתם מסכימים עם התשובות של ברל לשאלות שעסקנו בהן?
- האם עולים נדרשים להשתלב בחברה שאליה הם מגיעים? מה המשמעות של שילוב זה?
- האם האחריות על השילוב היא של העולה או של החברה המקבלת?
- האם תוכלו להצביע על תרומתן של העליות השונות לחברה הישראלית בעבר ובהווה?

"הרי הנגב כולו מורכב מיהודים שהגיעו מארצות האסלאם ובלעדיהם לא היה נגב וגם לא גליל. בעצם, אבות אבותיי יישבו את הנגב, ייבשו את השממה ומימשו את הערכים של התנועה הציונית אחד לאחד"

ארלה כהן

לסיכום

כל עלייה הביאה איתה צבע שונה, ערכים, מסורות, טעמים, תרבויות, השונים אלה מאלה. החברה הישראלית נבנית מתוך פסיפס רחב של עליות שונות, שבנו אותה מימים עברו ועד ימינו. העליות השונות ממשיכות לעצב את דמותה של החברה ואת השיח הפנימי המתקיים בה.

סיפורם של העולים הוא הסיפור של כולנו, ודרכו אנחנו יכולים לבחון את החברה כולה.

| 13 |
דף הרחבה למנחה
נמשכת שיירה

רציונל :

מטרת דף השיח לעורר את המשתתפים להבנה, שסיפור העלייה לארץ הוא סיפור מרכזי בבניית החברה הישראלית ומשותף לכולם. במהלך דף השיח ננסה להמחיש למשתתפים, כי העליות השונות עיצבו את דמותה של החברה וגם את סיפורם האישי. נסקור את העליות המרכזיות, נבחן גישות התייחסות לתפקיד העלייה וכן נברר כיצד הסיפור האישי משתלב עם הסיפור הכללי.

רצף העליות

- עד לעליית החסידים ב-1777 מוזכרות רק עליות של בודדים.
- למעלה מ-100 שנה לאחר מכן מתחילות העליות הציוניות. ב-1882 העלייה הראשונה והקמת יישובים עבריים.
- 1904 - עלייה שנייה
- 1920 - עלייה שלישית
- 1924 - עלייה רביעית
- 1931 - עלייה חמישית
- 1934 - עליית הנוער והעפלה
- 1937 - עלייה רוויזיוניסטית
- 1942 - העפלה מארצות האיסלם
- 1948 - עליית סוריה ולבנון, העלייה הגדולה
- 1950 - עליות רוניה, תימן, פולין, עליית עזרא ונחמיה, צפון אפריקה
- 1953 - מבצע כורש
- 1956-57 - עליית גומולקה
- 1962 - מבצע יכין
- 1967 - עליית יהודי ארצות המערב
- 1969-70 - עליית ברית המועצות
- 1984 - מבצע משה
- 1990 - עליית יוצאי חבר העמים לשעבר
- 1991 - מבצע שלמה
- 2000 - עליית אמריקה הלטינית
- כיום - עליית יחידים

ישוב עיירות פיתוח בדרום

באמצע שנות ה-50 של המאה ה-20 החלו לקום עיירות פיתוח בדרום הארץ, שיושבו על ידי עולי העלייה ההמונית (שנות ה-50, מארצות ערב). ראשונות לקום היו שדרות וירוחם (1951), אשר יושבו על ידי עולים מפרס (איראן), מרוקו, הודו וכורדיסטן; ב-1954 קמה קריית גת ושנה לאחר מכן נוספו דימונה ואופקים; ב-1956 הוקמה נתיבות. יישובים אלו אוכלסו על ידי עולים מצפון אפריקה, בעיקר ממרוקו ומתוניס.

דוד בן גוריון

סטודיו אלכסנדר

דוד בן גוריון (1886-1973), ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל. נולד בפולין, בשם דוד גרין, וקיבל חינוך יהודי וציוני. בגיל 20 עלה לישראל. בשנותיו הראשונות בארץ עבד במושבות השרון ובגליל, והחל לעסוק בכתיבה. באותה תקופה שינה את שמו מגרין לבן גוריון. בשנת 1912 החל ללמוד משפטים בקושטא, אך לא השלים את לימודיו. לאחר מלחמת העולם הראשונה פעל להקמת מפלגת פועלים גדולה בארץ ישראל, והיה ממייסדיה של הסתדרות העובדים הכללית.

ב-ה' באייר תש"ח, 14 במאי 1948, עם סיום המנדט הבריטי, הכריז בן גוריון במועצת העם הזמנית על הקמת מדינת ישראל ועל ייסוד הממשלה הזמנית, בה כיהן כראש ממשלה וגם כשר הביטחון.

דוד בן גוריון עמד במוקד קבלת ההכרעות הלאומיות בתקופת "המדינה שבדרך", המאבק להקמת המדינה ובמלחמת העצמאות, וגם במהלך 15 השנים הראשונות של המדינה.

ברל כצנלסון

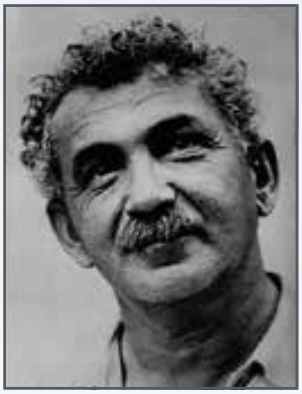

אברהם מלבסקי

ברל כצנלסון (1887-1944), עמד בראש דירקטוריון קק"ל, יחד עם הרב מאיר בר-אילן ואברהם גרנות. אולי יותר מכל אדם אחר היה ברל מזוהה עם תנועת העבודה הציונית ושימש מורה-מנהיג שלה, הוגה דעות וסופר.

כצנלסון עלה ארצה מרוסיה ב-1909 והחל דרכו כפועל חקלאי בפרדסי פתח תקווה, חדרה וסג'רה. מאוחר יותר עבר לקבוצת כנרת והחל לעסוק בארגון איגודי הפועלים, עד שב-1920 היה מיוזמי הקמת ההסתדרות.

במלחמת העולם הראשונה התנדב לגדוד העברי ולאחריה השתתף בהקמת מוסדותיה המשקיים של ההסתדרות ויזם רבים מהם: "ניר", בנק הפועלים והעיתון "דבר", שהיה עורכו הראשון.

ברל מיעט לכהן בתפקידים רשמיים, אך לתפקידו בקרן קימת לישראל ייחס חשיבות רבה ואף אמר שאם היה צריך לבחור בתפקיד אחד בלבד היה בוחר בקק"ל.

| 14 |
דף שיח: לא תמיד היה קל
סיפורי הקליטה של תושבי הנגב

פתיח:

בסבב הפתיחה, כל אחד מכם יציג עצמו ויספר בקצרה על הקשר שלו ליישוב שבו הוא גר: האם אתם שמחים לגור ביישוב? האם אתם מתכננים להישאר בו? מדוע? האם היישוב מעורר בכם גאווה? מדוע?

"לאחר שהגענו לדימונה אמי החלה לחפש את אחי בכל רחבי הארץ.

היא פנתה לרב הקהילה בבקשה לאתר את הילד ולאחר מאמצים רבים, במשך תקופה של חצי שנה, אחי נמצא בישיבה ביישוב תל מונד. כשאמי הגיעה לתל מונד, מנהלי הישיבה ניסו לשכנע אותה לא להיפגש אתו כלל, על מנת שהמפגש ביניהם לא יגרום לו לרצות לעזוב את הישיבה.

אמי סירבה בכל תוקף ועמדה על כך, שהמפגש ביניהם יתקיים. לאחר שאמי פגשה את אחי, הוא לא רצה לעזוב אותה וחזר איתה לחיק המשפחה.

בדימונה, נתנו לנו בית קטן, ללא חשמל. אני זוכרת במיוחד שנאלצנו לחיות בחושך תקופה ארוכה, דבר שלא היה נעים והקשה עלינו מאוד. גרנו שבע נפשות בבית של שני חדרים. למרות שהיה צפוף הייתה לנו שמחה על כך שמצאנו את אחינו ועלינו לארץ ישראל.

אני זוכרת, שכשהגענו לדימונה שלחו אותנו לבית ספר בן עטר ללמוד עברית. בתחילה היה לי קשה עם השפה, אך רובנו היינו ממרוקו ועזרנו אחד לשני להתאקלם."

אסתר ממן, דימונה. מאגר סיפורים - אתר הקשר הרב-דורי

נקודת לדיון

דימונה, הסוכנות היהודית 1960

- אילו תחושות עולות בכם מהסיפור? האם הוא מעביר שמחה, כעס, עצב, אופטימיות?
- אילו אתגרים ניצבו בפני העולים והקליטה שלהם?
- האם גם היום היו סיפורים כאלה יכולים להתקיים? ואולי מתקיימים?
- בסוף הקטע מציינת המספרת, שהעולים עזרו אחד לשני להתאקלם. מול אילו קשיים, לדעתכם, התמודדות בקבוצה יכולה לעזור לכם?

"מפעל הפיתוח הישראלי היה מרשים בקנה מידה בין-לאומי, וישראל חגגה את הפלא של עצמה היטב בארץ ובעולם, כעדות נוספת לצדקת דרכה.

רק בשנות השישים החלו להתעורר השאלות הקשות על ההגיון המרחבי, כלכלי, חברתי ופוליטי של הנקודות על המפה. משדעך טרנד הערים החדשות העולמי, נותרה ישראל עם עיירות הפיתוח.

אבל באותו רגע של ראש השנה תש"י, הערים הן עדיין ערים חדשות ומבטיחות, טרם הפיכתן למה שהוא היום עיירות פיתוח, למצע שעליו יכוננו יחסי מרכז-פריפריה ולשם נרדף לכאב, לעוול ולקיפוח מתמשך של תושביהן."

שירה וילקוף,
היום לפני 65 שנה: שתהיה שנת תכנון ובניין של עיירות הפיתוח - אתר שיחה מקומית

נקודת לדיון

- האם כיום בשיח הישראלי יש מודעות למפעל ההתיישבות כמצליח, כ"פלא" בין-לאומי?
- במקרים רבים בחיינו אנו עושים דברים שפחות מצליחים ומסבירים אותם במשפט "העיקר הכוונה". האם אתם חושבים שזהו גם סיפורן של עיירות הפיתוח? כוונה טובה וביצוע לא מדויק?
- האם, לדעתכם, השיח על קיפוח ועוול עדיין מאפיין את היישובים הללו? כיצד, לדעתכם, אפשר לצאת ממנו?
- מהם מקורות החוזק והגאווה של היישוב שלכם? אילו סיפורי הצלחה יש ליישוב?

"אנחנו, שגדלנו כאן וחווינו את הקשיים על בשרנו, אוהבים את הבית, והמדינה צריכה להאמין בנו ולהפסיק לחפש מושיעים מבחוץ. צריך להקצות משאבים לטובת בני המקום בדימוי קרקעות בסבסוד, וכן נגישות להשכלה ותעסוקה איכותית. רק ככה חותרים לשוויון אמיתי."

נילי אהרון,
אל תביאו שחקני חוץ, חזקו את בני המקום - אתר העוקץ

נקודת לדיון

- איזה מסר מעביר הקטע? האם אתם מסכימים עם הכותבת?
- מהם האתגרים של החברה הישראלית היום? כיצד, לדעתכם, ניתן לסייע טוב יותר לעיירות הפיתוח? של מי האחריות לבסס את הצלחתן ושגשוגן?
- מדוע, לדעתכם, חשוב להנכיח את תרומתם של מקימי עיירות הפיתוח להקמת המדינה?
- כיצד מודדים שוויון? כיצד מודדים הצלחה? האם עיירות הפיתוח כיום הן סיפור הצלחה?

| 15 |
דף הרחבה למנחה
לא תמיד היה קל
סיפורי הקליטה של תושבי הנגב

רציונל:

דף השיח מספר את סיפורם של יושבי הדרום, מראשית דרכם ועד היום. הדף חושף אותנו לתחושות המתיישבים דרך סיפורה של משפחה מדימונה, ממנה אנו לומדים על התמודדות שאפיינה את תושבי האזור ועל אופי היישובים. בקטע הבא ננסה לשקף את המורכבות, את הכוונה שעמדה מאחורי הקמת היישובים ואת הקושי שנוצר במהלך השנים. נכיר את התמונה הרחבה לצד תחושות התושבים. נסיים את הדף בקטע העוסק בתחושות התושבים כיום, לגבי עצמם ולגבי היחס הציבורי אליהם.

דימונה

דימונה הוקמה בספטמבר 1955, כאשר למקום הובאו 36 משפחות של עולים מצפון אפריקה. בסוף שנות ה-50 ובתחילת שנות ה-60 של המאה ה-20 הגיעו למקום עולים ממזרח אירופה והשתלבו בעשייה המקומית. הקמת היישוב בלב המדבר לוותה בפסימיות, ויש שכינו את היישוב "דמיונה" או "דמעונה".

שם העיר דימונה לקוח מספר יהושע, פרק ט"ו, פסוקים כ"א-כ"ב: (כא) "וַיִּהְיוּ הֶעָרִים מִקְצֵה לְמַטֵּה בְנֵי יְהוּדָה אֶל גְּבוּל אֱדוֹם בַּנֶּגְבָּה קַבְצְאֵל וְעֵדֶר וְיָגוּר". (כב) "וְקִינָה וְדִימוֹנָה וְעַדְעָדָה..."

העיר הוקמה בסמוך למפעלי ים המלח, שהחלו לפעול כבר ב-1952, בסוף שנת 1958 נפתח בעיר מפעל הטקסטיל "כיתן". דימונה הוכרזה כמועצה מקומית בשנת 1958 וכעיר בשנת 1969.

לאחר שאוכלוסיית העיר פחתה באופן הדרגתי, הגיעו אליה בשנות ה-70 ובשנות ה-90 עולים מברית המועצות וכן מארצות אחרות, ותרמו לפיתוחה.

בשנת 2016 חנכה קק"ל בעיר פארק המותאם לאנשים עם מוגבלויות ובו אגם מלאכותי.

דימונה, הסוכנות היהודית, 1960

שירה וילקוף

דוקטורנטית במסלול להיסטוריה של העירוניות באוניברסיטת ברקלי, קליפורניה. עבודת הדוקטורט שלה עוסקת בשורשי מחשבת התכנון הישראלית כזירת מפגש בין ידע גרמני, בריטי והמפעל הציוני.

ירוחם

ירוחם היא מועצה מקומית, שנוסדה בשנת 1951 כמעברה, שנועדה לקלוט אליה עולים מרומניה וכעבור שש שנים הצטרפו אליה גם עולים ממרוקו, מפרס ומהודו. ירוחם ממוקמת בין המכתש הגדול לאגם ירוחם.

בשנותיה הראשונות נקראה "כפר ירוחם" והיה ניסיון להפוך את היישוב לכפר חקלאי. בשנת 1959, לאחר שרעיון הכפר החקלאי לא צלח, הוקמו מבני קבע וירוחם הוכרזה כמועצה מקומית ושמה שונה ל"ירוחם". האוכלוסייה צמחה ושגשגה לאחר שקלטה אליה קבוצות מגוונות מהארץ ומתפוצות העולם וכיום היא מונה כ-10,000 תושבים, כמחציתם יוצאי צפון אפריקה וצאצאיהם, כרבע יוצאי חבר המדינות, 14% יוצאי הודו והשאר מבריטניה, ממערב אירופה ומארצות הברית. תדמיתה של ירוחם השתנתה בשנים האחרונות בעיני תושביה ובעיני החברה הישראלית כולה, דבר הבא לידי ביטוי בביקוש מוגבר לדירות, בשיפור מערכת החינוך, בפיתוח תשתיות, בהתחזקותה של מנהיגות צעירה מקומית ושל כוחות צעירים ואנשי תרבות המגיעים אל העיר.

ירוחם מראה כללי - 1968, צלם דב דפנאי

נילי אהרון

פעילה חברתית, פמיניסטית מזרחית, תושבת ירוחם. מקימת תנועת הצעירים "התעוררות בירוחם". יוזמת פרויקט "בן ממשיך בפריפריה". סרן במיל' ביחידת דובר צה"ל.

| 16 |
דף שיח: מפה לאוזן

פתיח:

בסבב הפתיחה, כל אחד מכם יציג את עצמו ויספר אילו סיפורים משמעותיים על משפחתו הוא מכיר:
מי מספר את הסיפורים הללו ומהם הנושאים המרכזיים שעולים בהם?

"החיים בבאר שבע היו מאוד לא קלים בהתחלה. ההורים שלי עלו לארץ קצת לפנינו והתיישבו באופקים וכשהגענו לבאר שבע חשבנו שאם נצא לחצר של הבית ונצעק להם יישמעו אותנו עד לשם, כמה זה כבר רחוק? מאוד השתדלתי לשמור איתם על קשר טוב, תמיד הייתי ילדה קשובה וכיבדתי אותם מאוד, שמרתי איתם על קשר גם כשעברו לירושלים מאוחר יותר (הרבה מהילדים שלי, כפרה עליהם, עברו אחר כך לירושלים גם הם). כשהגענו לבאר שבע הייתי בהיריון עם הבן השני שלי. גרנו באותו בית שאני גרה בו היום - ליד מרכז אורן, שאז בכלל לא היה קיים. כדי להגיע לשוק או לקצב הייתי צריכה ללכת ברגל לעיר. לא היה כאן שום דבר, וגם אוטובוסים עוד לא היו. ההליכה בחום המדברי בדרך חזרה מן השוק, עם הסלים המלאים באוכל והבטן ההריונית, הייתה קשה וארוכה."

סיפורה של שרה טוטואן, ילידת איראן. מתוך סיפורי שכונה תשע"ב - בינ"ה

נקודת לדיון

- כשאתם קוראים את סיפורה של שרה מהן התחושות שמתעוררות בכם?
- מהם הנושאים החשובים לשרה בסיפור?
- האם הסיפור הזה הוא ייחודי, או שמא הוא סיפור אופייני לאותם ימים?
- האם זו סיפור על קושי או סיפור על ניצחון?
- אילו סיפורים דומים יש במשפחות שלכם?
- מדוע חשוב לתעד סיפורים משפחתיים?

אני לא מִכאן. וְאֵין לִי זִכְרוֹנוֹת.
השמים כאן זרים לִי, וְהָרְחוֹבוֹת, וְהַשֵּׁמוֹת.

וְכמה מִן הפנים מזְכִּירִים לִי משֶׁהו,
כְּמוֹ הֵד רחוֹק, אבל הרֹב זרים.

אולי בְּנִי יִהְיֶה מִכאן, יִהְיוּ לוֹ זִכְרוֹנוֹת.

אני יוֹשֵׁב כל לַיְלָה וְשוֹכֵח אֶת אבוֹתי,
יוֹשֵׁב כל יוֹם וְנִזְכָּר בילדי.

אִם נוֹלַדְתִּי לא הִרְחֵק מִכאן
זֹאת רק טעות שֶׁל גֵאוֹגְרפִים.

אִם אמות כאן וְיִקִימו לִי קֶבֶר,
סוֹף סוֹף יִהְיֶה לִי בית מִשֶּׁלִי.

לא אבקֵר אִיש, לא אבקֵש שֶׁיִבקְרוּ אוֹתִי.

רק אֵשֵׁב וְאֶתְבוֹנֵן במִתְרחקִים, במִתְקרְבִים.

עד שֶׁיִהְיוּ לִי זִכְרוֹנוֹת, עד שֶׁאֶהְיֶה מִכאן,
עד שֶׁיִהְיוּ השמים מֻכרים, וְהַשְּׁבִילִים,
וְהַשֵּׁמוֹת על שְׁאר האבנים.

אלמוג בהר

נקודת לדיון

- אלמוג בהר נולד בנתניה. למה, לדעתכם, בוחר בהר לכתוב בשם דורות אחרים, סיפור שהוא איננו שלו? שהרי הוא כן מכאן.
- האם גם אנחנו יכולים להזדהות בצורה כה חזקה עם עם סיפורם של דורות קודמים לנו במשפחה? מה נדרש עבור זה?
- מתי אתם מרגישים תחושת שייכות למקום מסוים ומתי תחושת זרות? האם תחושות אלו יכולות להשתנות אצלכם?

"במשך הרבה שנים מקומות כמו ירוחם לא דאגו לתעד את ההיסטוריה המקומית שלהם ולעסוק בשאלות של זהות. הסיבות לכך היו מחסור בכוח אדם, אבל גם תחושה שאין מה להתגאות בעבר. היום קם דור חדש ביישובים שאומר שאם הצלחנו לעבור ממציאות של מעברות למציאות של הייטק, מפעל תרופות וחינוך איכותי, סימן שעשינו משהו ויש לנו במה להתגאות סיפורה של ירוחם הוא סיפור המורכב מכאב ומקושי, אבל גם מהרבה יופי והתגברות. רוב תושבי הנגב הם תושבי עיירות הפיתוח. אנחנו מהווים את הסיפור של החברה הישראלית המגוונת. שילוב של עולים מרומניה, מרוקו, הודו, רוסיה, אנשי הציונות הדתית וחילונים. הגיוון האנושי הוא עבורנו מקור של עוצמה."

מיכאל ביטון - ראש מועצת ירוחם

(בתוך מעריב און ליין. מהמעברות להייטק- ד"ר רויטל עמיר)

נקודת לדיון

- מהן החוזקות של חברה אשר מכירה ומוקירה את ההיסטוריה שלה ואת הקשיים שאיתם התמודדה?
- האם ביישוב שלכם מרגישים גאווה מקומית? האם אתם גאים להיות תושבי היישוב?
- מהן החוזקות של היישוב שלכם? עד כמה הוא קשוב להיסטוריה שלו? האם חשוב שנכיר את ההיסטוריה כפרטים?
- איזה חותם אתם הייתם רוצים להשאיר על היישוב שלכם? לאן, לדעתכם, הוא צריך לשאוף?
- ציירו ציר זמן ועליו שלוש נקודות: הקמת היישוב, ההווה והעתיד - בעוד עשרים שנה. כתבו בכל נקודה שלושה מאפיינים המתארים את החיים ביישוב בעיניכם בכל נקודת זמן.

| 17 |
דף הרחבה למנחה
מפה לאוזן

אלמוג בהר (מתוך וויקיפדיה)

ד"ר אלמוג בֶּהַר (נולד ב-10 בנובמבר 1978), משורר, סופר ומבקר ספרות ישראלי, חתן פרס ראש הממשלה לסופרים עבריים לשנת תש"ע. בהר נולד בנתניה למשפחה ממוצא בגדאדי-עיראקי, איסטנבולי-ספניולי וייקי.

בשנת 2005 זכה במקום הראשון בתחרות הסיפור הקצר של "הארץ" עם סיפורו "אַנַא מִן אַלְ-יַהוד". בעקבות הזכייה החל לפרסם שירים וסיפורים קצרים במספר כתבי עת, בהם "הליקון", "עיתון 77", "הכיוון מזרח" ו"קשת החדשה", בתחילה בשמות העט אלמוג ב. וב. אלמוג. עוד פרסם במוספי הספרות של העיתונים "ידיעות אחרונות", "מקור ראשון", "מעריב" ו"הארץ", שם גם פרסם ביקורות ספרות.

בהר הוא בעל תואר ראשון בפילוסופיה ותואר שני בספרות עברית באוניברסיטה העברית. התזה שכתב הייתה על זהות ומגדר בשירתה של אמירה הס. את עבודת הדוקטורט כתב במסגרת החוג לספרות באוניברסיטת תל-אביב, על כותבי פיוט במאה ה-20 בקהילות היהודיות בעולם הערבי, המוסלמי והעות'מאני, והשפעות של מסורות הפיוט, המקאמה ושירת החול בספרות המזרחית החדשה. בהר מתגורר בירושלים. לימד בבית ספר התיכון "קדמה" בירושלים, הנחה סדנאות פיוט במסגרת קהילות שרות, וכן לימד במכללת עלמא, מכללת ספיר, מכללת דוד ילין, אוניברסיטת בר-אילן, אוניברסיטת תל-אביב, אוניברסיטת קורנל והאוניברסיטה העברית.

בהר היה מן הפעילים המרכזיים בריצת תנועת "הפנתרים השחורים החדשים" לבחירות לעיריית ירושלים בשנת 2008, וככל הנראה אחד ממנסחי מניפסט התנועה. כמו כן, היה בין מנסחי מכתב "רוח ג'דידה". היה פעיל בתנועת "המעברה" הירושלמית, שנאבקה למען דיור ציבורי וכנגד פינויים מבתים מאז 2011, וכן היה פעיל ב"מזרחית משותפת".

בהר הוא מן היוצרים הבולטים בשירה העברית הצעירה, ובגל החדש של השירה המזרחית הצעירה, השירה האמונית הצעירה, השיבה אל השירה הצורנית, השירה החברתית והפוליטית והתחדשות השירה הירושלמית.

מיכאל ביטון (מתוך וויקיפדיה)

נולד ב-1970 בירוחם למשפחת עולים ממרוקו, הצעיר מבין תשעה אחים. למד בממ"ד "קול יעקב", בישיבה תיכונית "אוהל שלמה" בבאר שבע, בסוף כיתה י"א סיים בית ספר תיכון, ושימש עד לגיוסו כמדריך מתנדב בתנועת "בני עקיבא". שירת כקצין קרבי בגולני והיה אחד הצוערים בקורס קצינים אחריהם עקב הסרט "להיות קצין". בשירות מילואים משמש קצין קרבי בדרגת סרן.

בעל תואר ראשון במדעי ההתנהגות מאוניברסיטת בן-גוריון, בעל תעודת הוראה מטעם מכון מנדל למנהיגות, ותואר שני בניהול מלכ"רים באוניברסיטה העברית. הוא מגשר ובוגר קורסי מנהלים של החברה למתנ"סים ושל הסוכנות היהודית, ובוגר תכנית "גוונים" למנהיגות יהודית פלורליסטית בישראל.

את דרכו החינוכית החל עם שחרורו מצה"ל, כשהקים קבוצות הכנה לצה"ל בירוחם. הוא הדריך חוגי סיירות במסגרת מל"ש (מרכז לימודי שדה) ירוחם, עסק בפיתוח תכניות לקידום נוער, ושימש כחבר הוועד המנהל של המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי. כיהן כיו"ר הוועד המנהל של עמותת "עתיד במדבר", ייסד את עמותת "קלי"ר - קהילה למען ילדי ירוחם", שפעלה בשנים 1998-2002.

בין השנים 2000-2003 שימש מנהל מתנ"ס ירוחם ומנהל מרכז לימודי שדה נתיבות. כן שימש בשנים

2003-2005, כמנהל אזור באר שבע - בני שמעון של הסוכנות היהודית. בשנים 2005-2006 שימש מנהל תכנון ופיתוח של מגבית קנדה בישראל. במקביל, בשנת 2005, ייסד את עמותת "צעירים בירוחם" (צב"י) לעידוד התיישבות, מנהיגות ומעורבות של צעירים בירוחם ובנגב.

כהונתו הראשונה כראש המועצה המקומית ירוחם הייתה בשנים 2010-2014, לאחר שבבחירות שנערכו ב-23 בנובמבר 2010, זכה ברוב של 44.5% מקולות המצביעים ונבחר לראש המועצה מטעם הרשימה העצמאית "ירוחם אחת", כמחליפו של יו"ר הוועדה הקרואה עמרם מצנע. עם שיעור הצבעה של 69%, הפך לסמל של "מהפך דורי" - בן ירוחם, שגדל והתחנך במקום, הפך לראש הרשות אחרי חמש שנים של ועדה קרואה.

כהונתו השנייה היא מ-2014 ועד היום. ב-11 בנובמבר 2014 נבחר לכהונה שנייה כראש מועצת ירוחם. ביטון רץ מטעם מפלגת העבודה וזכה בבחירות עם רוב של כ-70% מקולות הבוחרים.

ב-10 באוקטובר 2012 הכריז על הצטרפות למפלגת העבודה הישראלית, בראשות שלי יחימוביץ', לקראת הבחירות לכנסת ה-19, והוצב במקום ה-104 ברשימתה לכנסת. החל מ-2010 משמש יו"ר דירקטוריון החברה הכלכלית לפיתוח ירוחם, ומשנת 2012 כחבר הדירקטוריון של החברה למתנ"סים. ביוני 2015 מונה ליושב ראש מועצת הנגב. באוקטובר 2015 הגיש את מועמדותו לראשות קק"ל והצהיר כי אם ייבחר, יכהן כיו"ר בהתנדבות במקביל לתפקידו כראש מועצה, אך הפסיד במערכת בחירות זו.

ב-2015 קיבל את "אות יקיר בני עקיבא".

נשוי לאילנה ואב לחמישה ילדים, מתגורר בירוחם.

| 18 |
מסכת עצמאות עם משמעות

קבוצת הגיל:

מתאים לכל הגילאים.

סוג הפעילות:

מצגת פעילה.

משך הזמן:

גמיש וניתן לשינוי, בין 45 דק' ל-80 דק'.

מטרות הפעילות:

- יצירת חיבור רגשי למדינת ישראל, העלאת חשיבותו של יום העצמאות כאירוע מכונן בהוויה הישראלית-ציונית
- טיפוח רגשות אהבה לארץ, גאווה לאומית, אחווה ישראלית ויהודית
- היכרות עם מהלך האירועים שהוביל להקמת המדינה ועם תהליכים מרכזיים שהתרחשו מאז הקמתה
- הבנת חשיבותה של קק"ל להקמת המדינה, לבנייתה ולפיתוחה
- הנעה למעורבות ואחריות אישית לנטילת חלק בחזון, במנהיגות ובעתיד המדינה
- חוויה והנאה

מיקום:

באולם/בכיתה מתוקשבת.

עזרים והכנות:

- מקרן ומחשב
- מערכת הגברה
- תלבושת הרצל: זקן, כובע צילינדר, ז'קט (לא חובה)
- תלבושת בן גוריון: פאה, בגדי חאקי (לא חובה)
- במה מקושטת וחגיגית (לא חובה)
- חובה להכיר היטב את מהלך האירוע ואת המצגת הנלווית לפני הפעילות. יש להתאים את הטקסטים ולבנות את מהלך האירוע בהתאם לתכנים הנוספים שבוחרים לשלב בו (שירה, ריקודים, הופעות וכדומה)
- מומלץ לקשט את האולם ולהכין במה מתאימה לתכני יום העצמאות
- יש למַנות מנחה, קריינים וקרייניות ולהכין אותם לקריאת קטעי הקריאה הנלווים למצגת (קטעי קריאה מוכנים להדפסה ולגזירה נמצאים באתר חלון ירוק)

מהלך הפעילות

אנו שמחים להגיש לכם מצגת אינטראקטיבית, נוחה, מודולרית וקלה להפעלה, המשמשת כלי לעריכת מסכת חגיגית לרגל יום העצמאות. נוסף על כך, המצגת תשמש אתכם, המורים והמחנכים, כלי לימודי ערכי המתאים לשיעור בכיתה על אודות הנושאים הקשורים להקמת המדינה וליום העצמאות, או כלי חווייתי לבניית אירוע שירה בציבור.

המצגת כוללת שירים, מקורות, פסוקים, סרטונים והמחשות. תוכלו להשתמש בהם, כולם או מקצתם, על פי בחירתכם - בהתאם לקהל היעד שמולו אתם ניצבים, בהתאם לזמן העומד לרשותכם או על פי רמת הקשב, הסבלנות והדינמיקה של האירוע והקהל. חשוב מאוד לשמור על משך זמן הגיוני ולא ארוך מדי, כדי שתתקבל מסכת מרגשת, מעניינת, מלמדת וגם חווייתית.

במסמך זה נציג את מבנה המסכת המומלץ על ידינו וננחה אתכם כיצד להשתמש בה בצורה המיטבית.

אנו בטוחים שלאחר היכרות ותרגול קצר תוכלו לתכנן ולבנות בקלות מסכת מרגשת שתתאים לכם ולקהל הצופים הייחודי שלכם.

להורדת המסכת האינטרנטית
ולחוברת ההנחיות

https://tinyurl.com/y9ts8w3a

פרק ג'

פעילויות
ליום ירושלים

| 1 |

חידות ציורים בנושא ירושלים

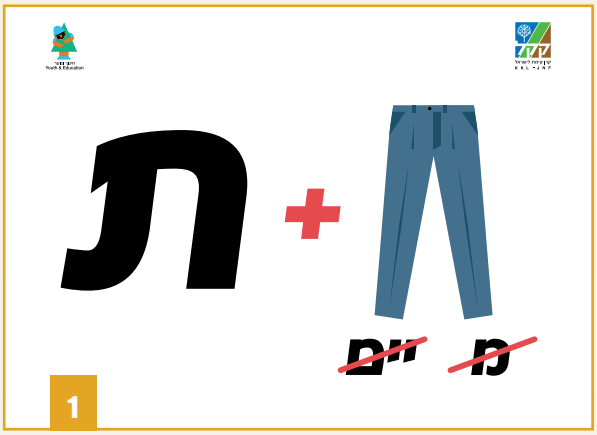

כנסת

נחל קדרון

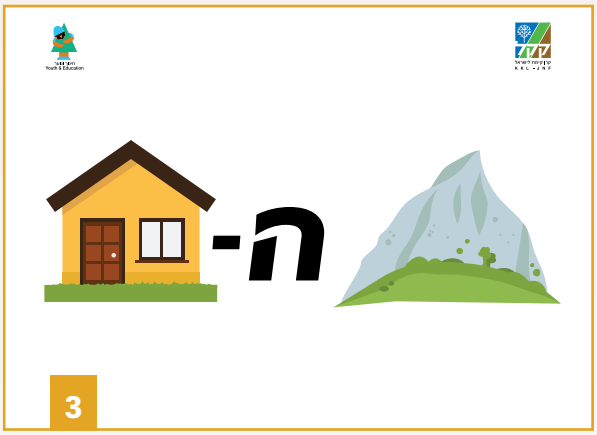

הר הבית

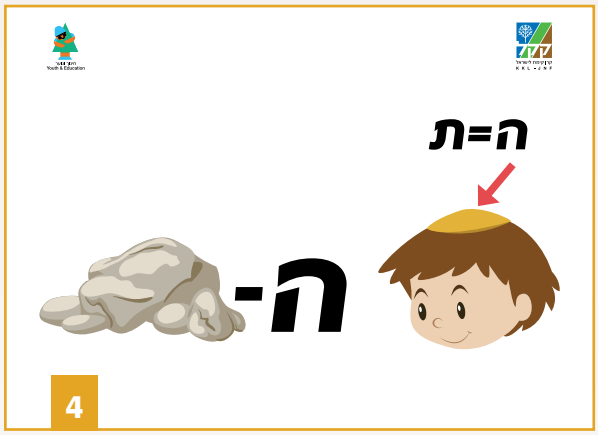

כיפת הסלע

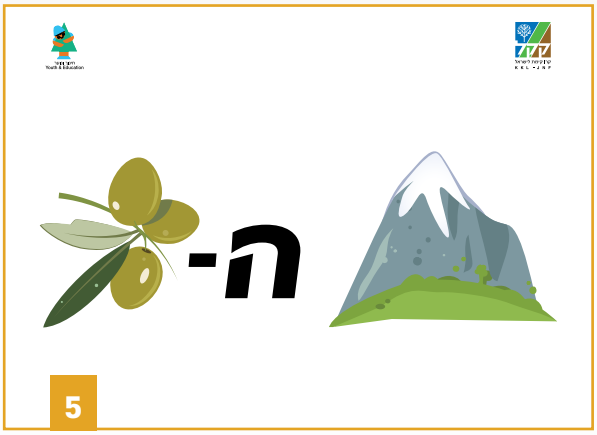

הר הזיתים

כותל

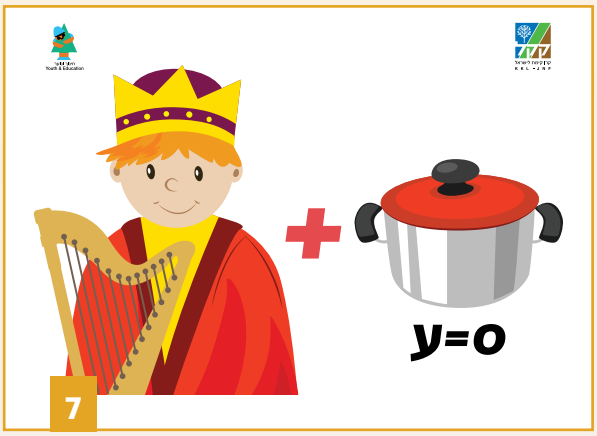

עיר דוד

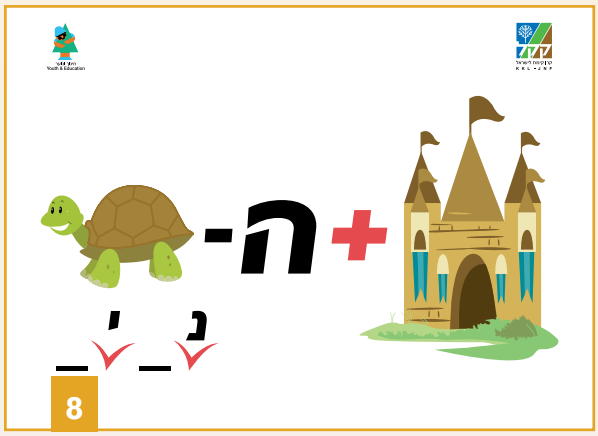

ארמון הנציב

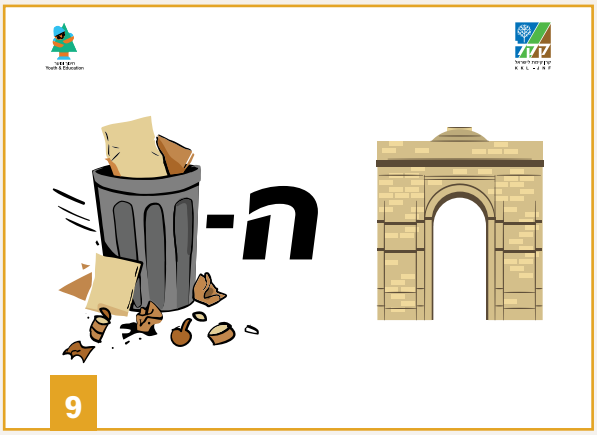

שער האשפות

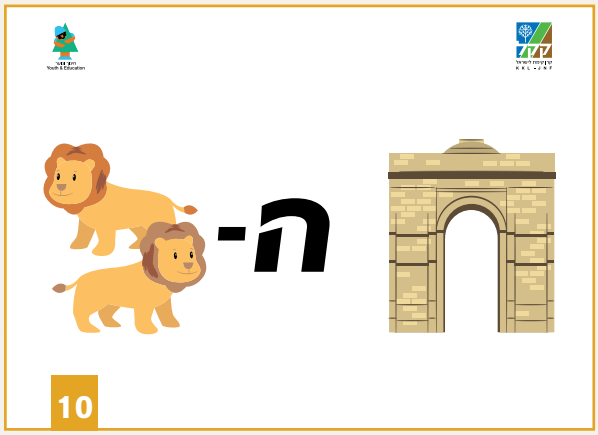

שער האריות

שער הפרחים

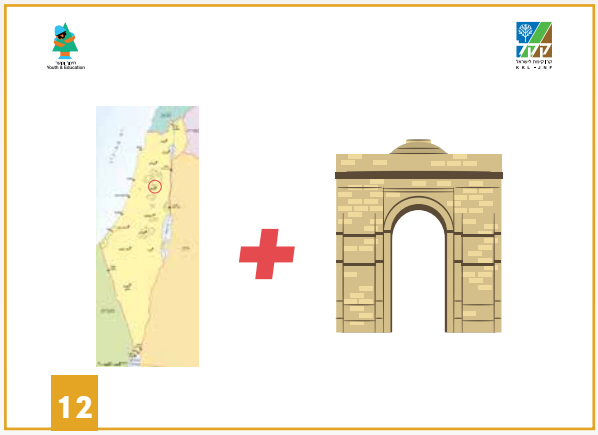

שער שכם

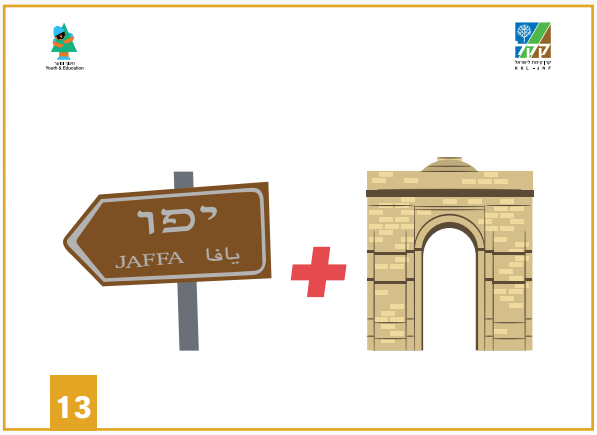

שער יפו

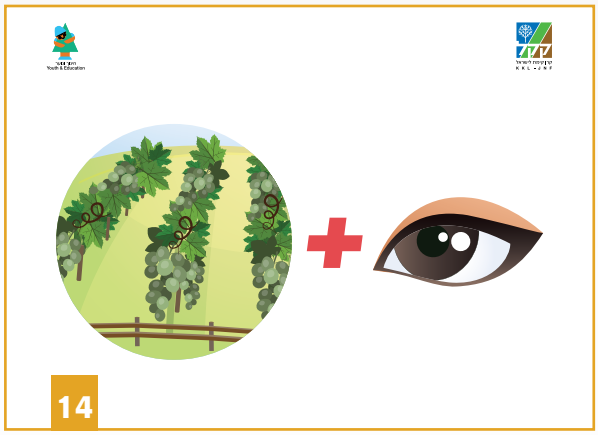

עין כרם

ירושלים

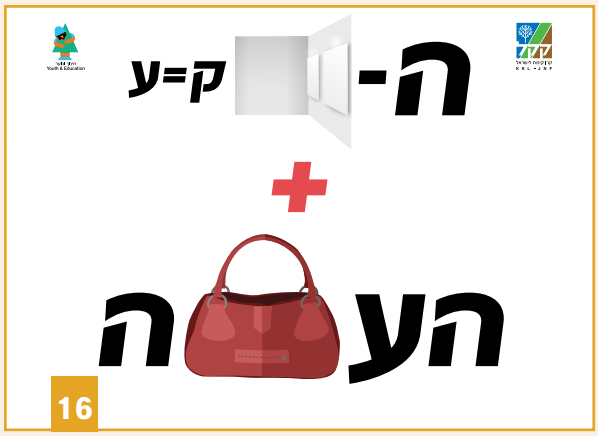

העיר העתיקה

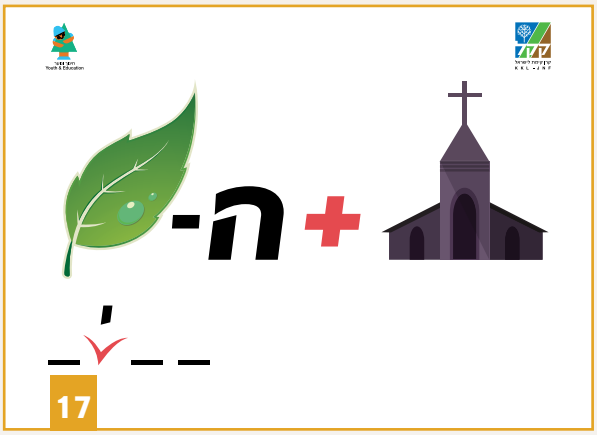

כנסיית העלייה

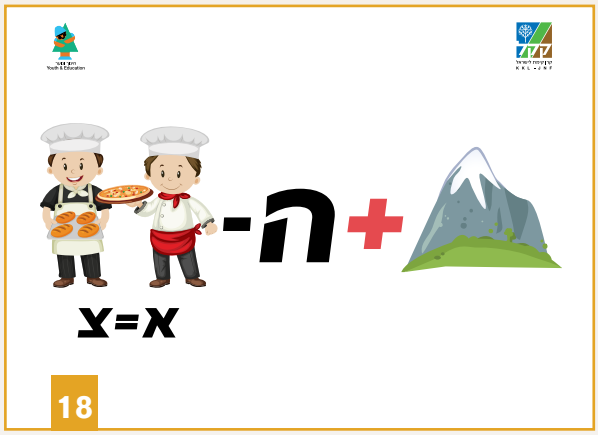

הר הצופים

להורדת ולהדפסת החידות
סרקו את הקוד והיכנסו ל"חלון ירוק" - אתר קק"ל לצעירים
http://tinyurl.com/l3vyuur

בנוסף לחידות הציורים תוכלו למצוא ב"חלון ירוק",
אתר קק"ל לצעירים, אלבום הדרכה בנושא ירושלים,
הכולל תמונות של אתרים נבחרים בירושלים
להורדה ולשימוש חופשי לכל צורך הדרכתי וחינוכי.
להורדת אלבום ההדרכה סרקו את הקוד
http://tinyurl.com/mmvstpz

| 2 |
לשנה הבאה בירושלים

קבוצת הגיל:

כיתות ח'-י"ב.

משך הזמן:

כשעה.

מטרות הפעילות:

חשיפה לפרשנויות שונות לתפקידה, סמליותה ומשמעותה של ירושלים.

עזרים והכנות:

- קטעי קריאה
- גליונות בריסטול וחומרי יצירה, דבק ומספריים

מהלך הפעילות

מקריאים לחניכים את קטע הקריאה - תשובה לשאלתו של ירושלמי.

שאלה

יש לי שאלה שתמיד חיפשתי עליה תשובה. לפי המסורת, אנו אומרים בסוף ליל הסדר את הבקשה "לשנה הבאה בירושלים!" מה קורה אם אני גר בירושלים? האם לומר "לשנה הזו בירושלים!" או פשוט לדלג על זה?

תשובה

"אתה יכול להיות במרחק קילומטרים מירושלים, אפילו אם אתה גר שם. לעומת זאת, אתה יכול להיות בצד השני של העולם, אבל מאוד קרוב לירושלים, משום שירושלים היא יותר מאשר מיקום גיאוגרפי. ירושלים היא אידיאל, שעל השגתו אנו נאבקים.

את הסיפור היהודי ניתן לסכם כמסע ארוך ממצרים לירושלים. מעבר להיותם אתרים גיאוגרפיים, מצרים וירושלים מסמלות שני מצבים רוחניים הפוכים. המסע הזה הוא מסע רוחני רב-תלאות. הן כאומה והן כיחידים, תמיד חיינו את עבדות מצרים וצעדנו לקראת החופש בארץ המובטחת. אם ננתח את מצרים הפסיכולוגית ואת ירושלים הפנימית שלנו, נראה שאנו עדיין פוסעים בין שתי נקודות אלה.

ירושלים פירושה 'עיר של שלום' - מקום של שלום בין הגוף והנשמה, בין שמיים וארץ, בין האידיאל לבין המציאות. כאשר גופנו אינו מהווה כלא עבור הנשמה, אלא כלי להתבטאותה של הנשמה; כאשר אנו חיים את חיינו על פי האידיאלים שלנו ולא על פי תאוותינו; כאשר העולם מעריך טוב לב ונדיבות ולא רווח אגואיסטי, או אז זהו הסימן שאנו בירושלים, שאנו בשלום עם עצמנו ועם העולם."

(תשובה לשאלתו של ירושלמי, הרב אהרון מוס).

מנהלים דיון

הרב מוס טוען, שירושלים איננה מושג גשמי אלא מצב רוחני, מצב של שלום בין הגוף והנשמה.

- מי מסכים עם הקביעה הזו? האם מקום ועיר יכולים להיות גם סמל?
- האם אתם מכירים מקומות אחרים שהם גם סמליים - ברמה האישית או הלאומית?
- ספרו על מקום שהוא סמלי עבורכם.
- האם אתם חשים תחושה מיוחדת כאשר אתם מגיעים לירושלים (הפיזית)? מדוע?

אחד הרעיונות שאיחדו לאורך השנים את העם היהודי בתפוצות, אחדות שאפשרה בסופו של דבר את הימצאותנו כאן ואת הקמתה של מדינה יהודית, היא הקריאה "לשנה הבאה בירושלים" והכמיהה לציון שמושרשת כל כך ביהדות.

- בהמשך לשאלה שהוצגה בתחילת הפעילות - "עכשיו כשאנחנו כאן" במדינת ישראל, בירושלים - לאן נותר לנו לשאוף להגיע?
- האם חשוב שתהיה לנו כמיהה או שאיפה משותפת על אף שכבר יש לנו מדינה ועיר בירה?

נחלקים לצוותים ומבקשים מכל צוות לנסח משפט שמתחיל במילים "לשנה הבאה ב...."

איחול שהוא מאחל לעם ישראל ולמדינת ישראל. כל צוות יכין פלקט ועליו מוצג המשפט שלו, תמונות או ציורים המלווים אותו.

עורכים תערוכה ובה כל צוות מציג את עבודתו.

מסיימים במשפט שכתב בנימין זאב הרצל:

"קראתי פעם לציונות אידיאל אין סופי, ואני מאמין באמת כי גם לאחר השגת ארצנו, ארץ-ישראל, לא תחדל מלהיות אידיאל; כי בציונות, כפי שאני מבין אותה, כלולה לא רק השאיפה אל כברת ארץ מובטחת כחוק בשביל עמנו, אלא גם השאיפה לשלמות מוסרית ורוחנית" (תיאודור בנימין זאב הרצל, "מדינת היהודים").

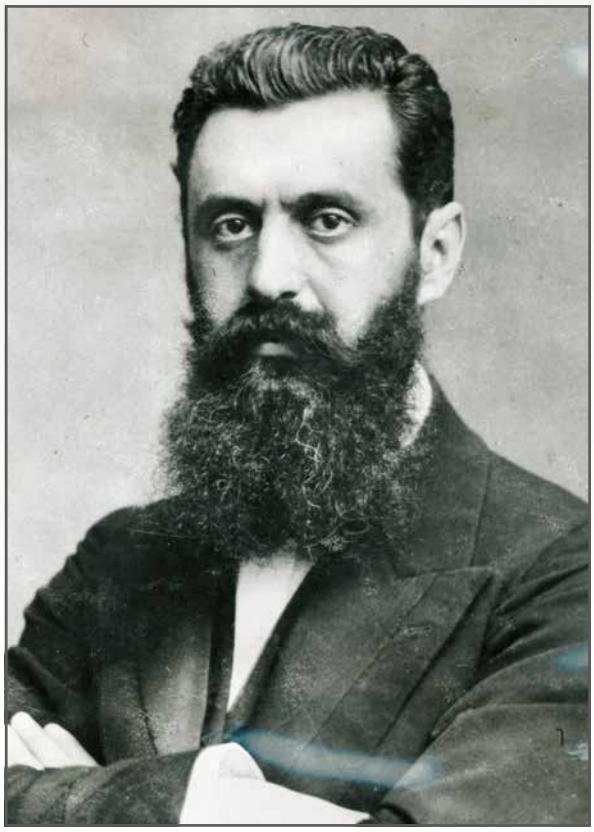

| 3 |

דף שיח: מחוץ לחומות

חומות ירושלים נבנו כבר בתקופת הכנענים, אולם מאז, עם כל כובש שהגיע לאזור, הן נהרסו ונבנו מחדש. החומות הנוכחיות, שאנו מכירים כיום, נבנו בתקופה העות'מאנית בפקודת סולימאן הראשון, סולטאן האימפריה העות'מאנית, באמצע המאה ה-16.

עד למאה ה-19, בתחומי העיר העתיקה בירושלים התגוררו כ-9,000 יהודים (יחד עם קבוצות נוספות מוסלמיות ונוצריות). החומות היו אמצעי ההגנה של התושבים מפני הסכנות שארבו להם בחוץ, בעיקר מפני כנופיות שודדים שנדדו בדרכים וחיות טרף משוטטות. מסיבה זו, שערי העיר היו ננעלים בלילות ונפתחים מחדש בבקרים. עם השנים, הלך וגדל מספר התושבים שגרו בתוך החומות והצפיפות הייתה בלתי נסבלת, בעיקר בגלל תנאי הרווחה והתברואה במקום (מחיר גבוה של דיור, מחלות, ביוב). בעקבות כך, החלו התושבים לחפש פתרונות ראשונים חוץ לחומות.

על העיר לפני היציאה מן החומות, כתב הסופר מארק טוויין:

"אוכלוסיית ירושלים מורכבת ממוסלמים, יהודים, יוונים, קתולים, ארמנים, סורים, קופטים, חבשים, יוונים-קתולים וקומץ פרוטסטנטים. מאלו האחרונים, רק מאה גרים כיום בערש לידתה של הנצרות. כל גוני-הגוונים של הלאומים ברשימה שלעיל, וכל השפות שהם דוברים, רבים מכדי למנות כאן. נראה לי שכל הגזעים והצבעים והלשונות שבעולם מיוצגים בוודאי בין ארבעה-עשר אלף הנפשות הגרות בירושלים. בלויי סחבות, אומללות, עוני וטינופת - אלו הסמלים והסימנים המעידים על קיומו של שלטון מוסלמי עוד יותר משמעיד עליו דגל הסהר עצמו - כל אלו נמצאים בשפע. מצורעים, בעלי-מום, עיוורים ומפגרים תוקפים אותך מכל עבר, ונראה כי אינם יודעים אלא מילה אחת בשפה אחת - המילה הנצחית "בקשיש". למראה הכמות העצומה של בעלי המום, המעוותים והנגועים במחלות, הממלאים את המקומות הקדושים וחוסמים את השערים, אפשר להניח שימי קדם חזרו ובאו, ושמלאך האלוהים עומד לבוא בכל רגע ולהכות גלים במי בית-חסדא. ירושלים היא עיר נדכאת, קודרת וחסרת-חיים. לא הייתי רוצה לגור כאן".

מארק טוויין,
מתוך "מסע תענוגות בארץ הקודש", 1869

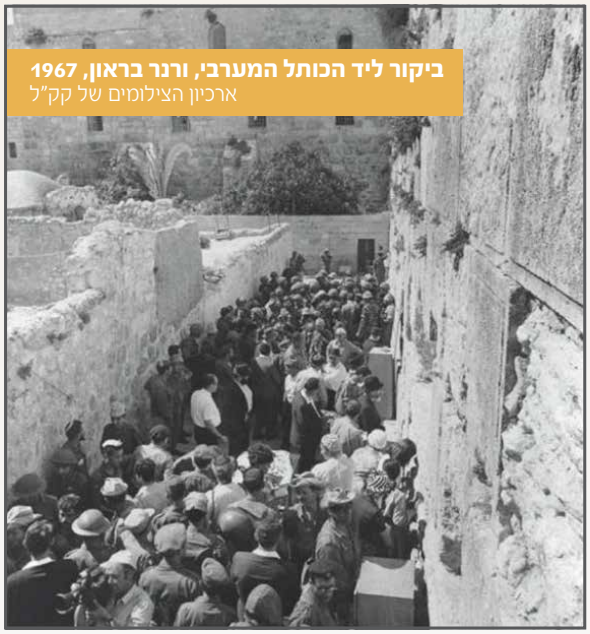

ביקור ליד הכותל המערבי, ורנר בראון, 1967
ארכיון הצילומים של קק"ל

נקודת לדיון

- איזו תחושה מועברת מהתיאור של מארק טוויין?
- האם התיאור הזה הפתיע אתכם? כיצד דמיינתם את ירושלים העתיקה?
- האם חשוב שנכיר תיאורים כאלה?
- תושבי העיר העתיקה יצאו מן החומות בעיקר בגלל המצוקה ששררה בתוך העיר. האם הרצון והמוטיבציה שלנו לצאת מתוך חומות בהכרח נובעים מתוך מצוקה?

מִדֵּי בֹּקֶר:

"מִדֵּי בֹּקֶר אָדָם מִתְעוֹרֵר עַל שְׂפָתוֹ שֶׁל יַם הַמֶּחָר וְשׁוֹאֵל אֶת עַצְמוֹ: לַחְצוֹת אוֹ לֹא לַחְצוֹת".

אריה סיוון

נקודת לדיון

- מה הקשר בין ים לחומה? האם חומה היא בהכרח מאבן?
- האם לכל אחד מאתנו יש חומה פנימית שביכולתו לחצות? אילו דוגמאות לחומות או למכשולים גדולים אנו מכירים מהחיים שלנו?
- האם חציתם פעם חומה כזו? האם העזתם לעשות צעד גדול שלא ידעתם כיצד ישפיע עליכם?
- מה עזר לכם לקבל את ההחלטה?

"אני משוכנע עד מאד שאפשר להקים מחוץ לחומות העיר העתיקות ירושלים חדשה לתפארת. ירושלים העתיקה תהיה ותישאר מעין לורד, מכה וירושלים. עיר נאה ואלגנטית מאד אפשרית בהחלט ליד זו העתיקה".

מתוך יומנו של הרצל, 31 באוקטובר 1898

נקודת לדיון

- הרצל מתאר חזון שמשאיר את ירושלים העתיקה כמרכז תרבות רוחני לצידה של עיר מתפתחת ועכשווית. האם אתם חושבים שאפשר להפריד בין השתיים? האם ההפרדה רצויה?
- האם ירושלים כיום היא בעיניכם "עיר נאה ואלגנטית מאד", מתפתחת ועכשווית? מדוע?
- בעת שהרצל מבקר בירושלים וכותב ביומנו כבר ישנן שכונות מחוץ לחומות. מה, אם כך, מיוחד בהצעתו? האם החזון של הרצל פורץ גבולות? אילו מעשים נוספים של הרצל הם בבחינת פריצת גבולות?
- מתי נכון לשמור על הגבולות ומתי נכון לפרוץ אותם?

שומר החומות/ דן אלמגור

אני עומד על החומה
עומד בגשם לבדי וכל העיר העתיקה
מונחת לי על כף ידי אני מביט בה מאוהב
אני עולה לכאן תמיד סתם להביט
אבל עכשיו אני נמצא כאן בתפקיד
אבל עכשיו אני נמצא כאן בתפקיד.

כן, כן, מי חלם אז בכיתה
כשלמדנו לדקלם על חומותייך ירושלים
הפקדתי שומרים
שיום יגיע ואהיה אחד מהם
שיום יגיע ואהיה אחד מהם
שיום יגיע ואהיה אחד מהם.

אני עומד על החומה
עומד מקשיב אל הקולות
קולות השוק והמהומה
קריאות רוכלים ועגלות
הנה הוא קול המואזין
הנה דינדון הפעמון אבל עלי להאזין

אם אין שום נפץ של רימון
אם אין שום נפץ של רימון.

כן, כן, מי חלם...

אני עומד על החומה
רועד מקור ומסתכל הנה שקעה כבר החמה
שומר מלילה מה מליל אור הירח במלואו
שוטף חומות ושערים מתי יבוא היום שבו
לא נזדקק עוד לשומרים
לא נזדקק עוד לשומרים.

כן, כן, מי חלם...

נקודת לדיון

- בשירו, דן אלמגור מצהיר על התאהבות בעיר העתיקה.
  מה המשמעות של להיות מאוהב במקום?
  אילו מחויבויות זה יוצר?
- האם האמירה "אבל עכשיו אני נמצא כאן בתפקיד" מסמלת גם היא סוג של חומה?
- עם אילו מבין שורות השיר אתם מזדהים?
- על אילו חומות אתם מגינים בחייכם?
  אילו חומות אתם אוהבים ולא רוצים לפרוץ?
  מדוע אתם שומרים עליהן?

במהלך שיחתנו העמקנו בכך שחומה אינה חייבת להיות חומת אבן, היא יכולה להיות ממשית או דמיונית, חיובית עבורנו או שלילית, היא יכולה להיות סגורה לגמרי וגם פתוחה.

פארק ירושלים

"הפארק המשתרע על כ-15,000 דונם באזור מורכב מארבעה פארקים -נחל צופים, עמק הארזים, עמק מוצא ועמק רפאים, שבהם מרחבים גדולים, שרידי חקלאות עתיקה ומבנים עתיקים. מעיינות נקבה עדיין פועמים בבטן האדמה, ומהם נובעות בריכות מוקפות צמחייה, שועלים, תנים, מכרסמים ושפע של ציפורים. פארק ירושלים הוא פארק מטרופוליני המפותח על ידי ממשלת ישראל, עיריית ירושלים, קק"ל, רשות הטבע והגנים והרשות לפיתוח ירושלים כטבעת ירוקה סביב עיר מזהב".

מתוך אתר קק"ל

נקודת לדיון

- כיצד משרתת אותנו טבעת ירוקה זו?
- האם ניתן לחשוב על היערות סביב ירושלים כחומה? מה הם תוחמים ובין מה הם מפרידים? איזה סוג של חומה מהווים היערות?
- האם היינו רוצים עוד חומות ירוקות שכאלה בסביבותינו?

| 4 |

דף הרחבה למנחה

מחוץ לחומות

הראשונים שבנו מחוץ לחומות היו הנוצרים, אשר ניצלו הסכמים, היתרים ותנאים מפליגים לבני מיעוטים דתיים והקימו בעיקר מבני ציבור. סמואל גובאט, הבישוף הפרוטסטנטי של ירושלים, היה הראשון לסמן את היציאה, כאשר כבר ב-1852 הקים את מבנה הציבור הגדול הקרוי עד היום על שמו בהר ציון. הבנייה המוסלמית מחוץ לחומות הייתה בעיקרה למגורים פרטיים. מאפייניה העיקריים של בנייה זו עומדים ביחס ישיר למעמדו ולאמצעיו של בונה הבית: רובם של המבנים היו בתי אחוזה מפוארים של אנשים אמידים, שנבנו על מגרש גדול וכללו, בדרך כלל, שתי קומות, מרחב פנימי מרווח וחצר-בוסתן רחבה, הצמודה לבית. הליך זה של יציאה מהחומות התאפשר לאנשים אלה בעיקר מסיבות כלכליות. רק לאחר מכן החלה גם יציאה הדרגתית של יהודים.

רוב האוכלוסייה היהודית בתוך החומות הייתה ענייה מאוד ולא יכלה להרשות לעצמה לרכוש אדמות מחוץ לעיר העתיקה. למרות זאת, ברגע שהחלו היהודים לצאת מן החומות, הם הפכו להתיישבות החזקה והמשמעותית ביותר בעיר החדשה. רוב המבנים הראשונים שהוקמו היו מבני מגורים, אם כי היו גם בתי חולים חדשים ובתי ספר ברוח מודרנית יותר. עד סוף המאה ה-19 גדלה ההתיישבות היהודית בעיר ירושלים לכ-70,000 תושבים.

נדבנים ואנשי עסקים תרמו כספים רבים כדי לעזור לעניי העיר לצאת מן התנאים הקשים שאליהם נקלעו ולבנות דירות חדשות עבורם מחוץ לחומות. חלקם עשו זאת מתוך רצון לעזור וחלקם ראו בכך השקעה כלכלית משתלמת. המבנים הראשונים היו מאוד צרים ודלים, ונועדו לתת מענה ראשוני למגורים מחוץ לחומות. הם נבנו בצורת "שכונות חצר", מוקפות בגדר אשר ננעלת בלילה ומאפשרת הגנה על אנשי השכונה. תחילה, על אף שנמצאו עבורם דירות, יהודים רבים חששו לצאת מן העיר העתיקה, היססו לעזוב מקום מוכר, גם אם החיים בו היו קשים. אך לאט ובהדרגה החלו לצאת ובשלב מסוים אף בנו בתים בעצמם מחוץ לעיר הישנה.

השכונה הרשמית הראשונה מחוץ לחומות נקראה "משכנות שאננים", והוקמה בשנת 1855 באמצעות תרומותיו של משה מונטיפיורי, פילנתרופ יהודי-אנגלי. מונטיפיורי רכש שטח אדמה גדול מחוץ לחומות והחליט לבנות עליו שכונה חדשה, אלטרנטיבה ראויה עבור דיירי העיר העתיקה. השכונה הייתה מרווחת ונקייה, היו בה 16 דירות המסודרות בטורים, והוקמו בה שני בתי כנסת, אשכנזי וספרדי. לשכונה היו תנאי כניסה מפורטים וברורים, למשל: חייבים לפנות אשפה פעם ביום, חייבים לנקות את הבית פעם ביום, אין אפשרות להיכנס לשכונה ללא רישיון כניסה, אסור להכניס אורחים לאחר שעות היום.

לאחריה, שכונות נוספות החלו לקום: מחנה ישראל (1865), נחלת שבעה (1869), בית דוד (1873), מאה שערים (1874) וימין משה (1891).

תהליך היציאה מהחומות היה מורכב, משום שהעיר העתיקה הייתה מעין "מקום מוגן". הייתה תחושת ביטחון בהימצאות בין כותלי העיר, לעומת מה שנמצא מחוץ לחומות, שהוא בלתי ידוע ומלא סכנות. התחושה שביציאה לבד, ללא עזרה חיצונית, אל עבר הלא נודע, היא זו שגרמה ליישוב הישן להמתין זמן רב לפני ההסכמה לצאת ולגור מחוץ לעיר העתיקה. ואכן, הראשונים שיצאו נדרשו לאומץ רב ולהקרבה עצמית גדולה.

בנימין זאב הרצל

בנימין זאב (תיאודור) הרצל (1860-1904), דוקטור למשפטים, מחזאי, סופר ועיתונאי, ומעל לכל - חוזה מדינת היהודים. הרצל הקים וקיים "בכוחות עצמו כמעט" את התנועה הציונית, שהביאה כעבור יובל שנים - להקמת מדינת ישראל. הוא היה הראשון שהעלה את ההיבט הלאומי של בעיית היהודים והציע את הפעילות המדינית כאמצעי בלעדי למימוש הציונות. בחייו האישיים לא רווה נחת: נישואיו היו רצופי משברים והוא סבל מבריאות רופפת, אבל בפעילותו הציבורית והציונית נחל הצלחה כבירה, ותוך זמן קצר היה לנציגם הבכיר של יהודי העולם. במסגרת זאת ייסד תשתיות רבות, שסייעו להקמת המדינה, ביניהן גם הקרן הקיימת לישראל, שבראשית דרכה עסקה ברכישת קרקעות עבור יהודים בישראל. את חזון מדינת היהודים הציג הרצל בספריו "מדינת היהודים" (תרנ"ו - 1896) ו"אלט-נוי לנד" (ארץ ישנה-חדשה), שהתפרסם שנתיים לפני מותו. הרצל ביקר בארץ ישראל וכאן נפגש עם הקיסר הגרמני. הוא נפטר חולה ותשוש בגיל 44.

חומה ירוקה - פארק ירושלים - הפארק המטרופוליני הראשון בישראל

ירושלים זכתה להיות העיר הראשונה בישראל שמוקפת בפארקים ירוקים כחלק משיפור איכות החיים בעיר ומתוך דאגה לטבע הסובב אותה. הפארק המטרופוליני מכנס בתוכו גינות ציבוריות, פארקים שכונתיים, שמורות טבע, גנים לאומיים ויערות הסמוכים לכרך. השימוש בפארקים השונים ובמתקניהם אינו מיועד רק לתושבי השכונות הסמוכות לכל אחד מהם אלא נועדו לשמש את כלל תושבי העיר והמבקרים בה.

מסלולי רכיבה על אופניים, ספורטק, תשתיות נופש, גני משחקים גדולים, אתרי פיקניק ושבילי טיול - כל אלה הופכים לחלק מתרבות הפנאי של התושבים בעיר ומשדרגים את איכות החיים. כחלק מתהליך הלמידה ויישום הקמת הפארק נבחן "הסנטרל פארק" בניו יורק כדגם של פארק מטרופוליני. פיתוח השטחים הירוקים משלב חינוך ערכי של תלמידי בתי הספר שמתנדבים לטפל, לטעת ולטפח את הקיים. כך נולדה הסיסמא: "פארק ירושלים - זה הטבע שלנו".

| 5 |

דף שיח: עולים לירושלים

ערכו סבב היכרות קצר. מה אתם רואים לפניכם בתמונה?

התמונה מתוך אוסף המפות ע"ש ערן לאור, הספרייה הלאומית

נקודת לדיון

- מה בין תמונה זו לבין המציאות?
- איזו תחושה התמונה יוצרת אצלכם? האם התמונה משקפת תפיסה המתאימה גם היום?
- אילו דברים אתם מציבים במרכז חייכם? דרך אילו מקומות / תפיסות / רעיונות / אנשים הייתם רוצים לעבור בדרכם לכל מקום מרוחק, זר או חדש?

אם נצא למסע בזמן נראה, שלאורך כל ההיסטוריה, מימי בית המקדש הראשון, ירושלים הייתה במרכז הכמיהה של העם היהודי. כבר בספר שמות מצווה עם ישראל לעלות בשלושת הרגלים למקום בחירתו של ה'. אולם רק לאחר ששלמה בונה את בית המקדש נקבעת ירושלים כמוקד העלייה לרגל. עיסוק במצוות העלייה לירושלים ממשיך גם בימי התלמוד. מסכת חגיגה, העוסקת בשלושת הרגלים, נפתחת בעלייה לירושלים:

"א,א: הכול חייבין בראייה--חוץ מחירש שוטה וקטן, וטומטום, ואנדרוגינוס, ונשים, ועבדים שאינן משוחררין, והחיגר, והסומא, והחולה, והזקן שאינו יכול לעלות ברגליו. איזה הוא קטן--כל שאינו יכול לרכוב על כתפו של אביו, ולעלות מירושלים להר הבית, כדברי בית שמאי; בית הלל אומרין, כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו, ולעלות מירושלים להר הבית, שנאמר "שלוש רגלים" (שמות כ"ג, י"ד). א,ב בית שמאי אומרין, הראייה שתי כסף, והחגיגה מעה כסף; בית הלל אומרין, הראייה מעה כסף, והחגיגה שתי כסף."

מסכת חגיגה, פרק א'

נקודת לדיון

- מה ניתן להבין מהתלמוד? מי נדרש לעלות לירושלים?
- אילו התלמוד היה נכתב היום, מה היה משתנה בפירוט אלו שאינם מחויבים לעלות לירושלים?
- לפי הלל ושמאי מה יותר חשוב - העלייה לירושלים וראייתה או חגיגת החג? עם מי מהם אתם מסכימים? אילו הזדמנויות נוצרות בעלייה לירושלים?

הדרך לירושלים תמיד נחשבה מורכבת וההרים הסובבים אותה הקשו על דרכי ההגעה אליה. בתקופת השלטון העות'מאני הונחה מסילת הרכבת הראשונה בישראל אשר חיברה בין יפו לירושלים, אולם גם הנסיעה ברכבת זו לא תמיד הייתה קלה. הרצל במסעו לארץ ב-1898 מתאר ביומנו את חוויית הנסיעה ברכבת לירושלים:

"בחום איום נסענו אחר כך ברכבת לירושלים. שעה תמימה עברה עד לעצם יציאת הרכבת מן התחנה ביפו. היה זה עינוי בתא הצר והעמוס. בדרך, לאורך הנסיעה בתוך השממה המדכדכת, עלה חומי וככל שהתקדמנו אל תוך השבת קדחתי יותר ויותר וחולשתי גברה. שהרי בגלל האיחור ביציאת הרכבת נכנסנו את תוך השבת, למגינת לבו של וולפסון. הגענו לירושלים לאור הירח המלא. רציתי מאד לעשות את מחצית השעה מן התחנה למלון בנסיעה, אלא שפני האדונים גילו אי רצון נאלצתי להחליט לצעוד העירה עייף וקודח. התנודדתי כהוגן על מקל ההליכה שלי ואילו את זרועי השנייה תמכתי לסירוגין על זרועותיהם של וולפסון ושל שו"ב. למרות התשישות עשתה עלי ירושלים העטויה דוק של ירח, על קווי הרקיע המופלאים שלה, רושם עז. נפלאים הצללים של מצודת ציון, של מגדל דוד, הרחובות מלאו המון יהודים המטיילים להנאתם לאור הירח".

נקודת לדיון

- הרצל מתאר עוגמת נפש גדולה בדרך לירושלים, אולם כמו קודמיו מתעקש להגיע אליה. האם ישנם עוד מקומות שאתם מכירים שהעיקשות להגיע אליהם כל כך חזקה? מה מייחד מקומות אלו?
- נסו לדמיין את עצמכם מגיעים לירושלים. אילו זיכרונות יש לכם? מה אתם רואים? כיצד נראית הדרך אל העיר? כיצד העיר נראית ואיזה רושם ראשוני היא משאירה? (ניתן לבקש מהמשתתפים לאייר את תשובותיהם).

"בשלוש וחצי נסעתי עם וולפסון ובודנהיימר והמתיישב ברוזה אל המושבה יפת הנוף אך העניינה עדיין מאוד מוצא, שם החל הצעיר האמיץ הזה [ברוזה], לפני ארבע או חמש שנים, לעבד את הקרקע הנידחת והנוקשה הזאת [...] הנסיעה מירושלים למוצא בדרך הציורית הזאת, המזכירה קצת את הפירינאי, חלפה בקלות [...] במוצא, על חלקתו של ברוזה, על צלע הגבעה, נטעתי ארז צעיר. וולפסון נטע דקל קטן. ערבים אחדים סייעו לנו, וגם המתיישבים ברוזה וכץ. שבנו לירושלים בחשכת הליל"

(יומני הרצל, 1989).

קשה לנו לחשוב על הדרך לירושלים מבלי לראות נוף מיוער, ירוק והררי. נוף זה טבוע היטב בתרבות שלנו, מופיע בשירים ובסיפורים המתארים את ירושלים ואת הדרך אליה. אולם אם נסתכל על תמונות היסטוריות של שער הגיא נבין שלא תמיד אלה היו פני הדברים. ייעור הרי ירושלים החל במסגרת מפעל הייעור של קק"ל במטרה להבטיח את שייכותן של הקרקעות הנרכשות לבעלות יהודית.

התבוננו בתמונות שלפניכם, האם הן דומות למה שאנחנו מכירים היום?

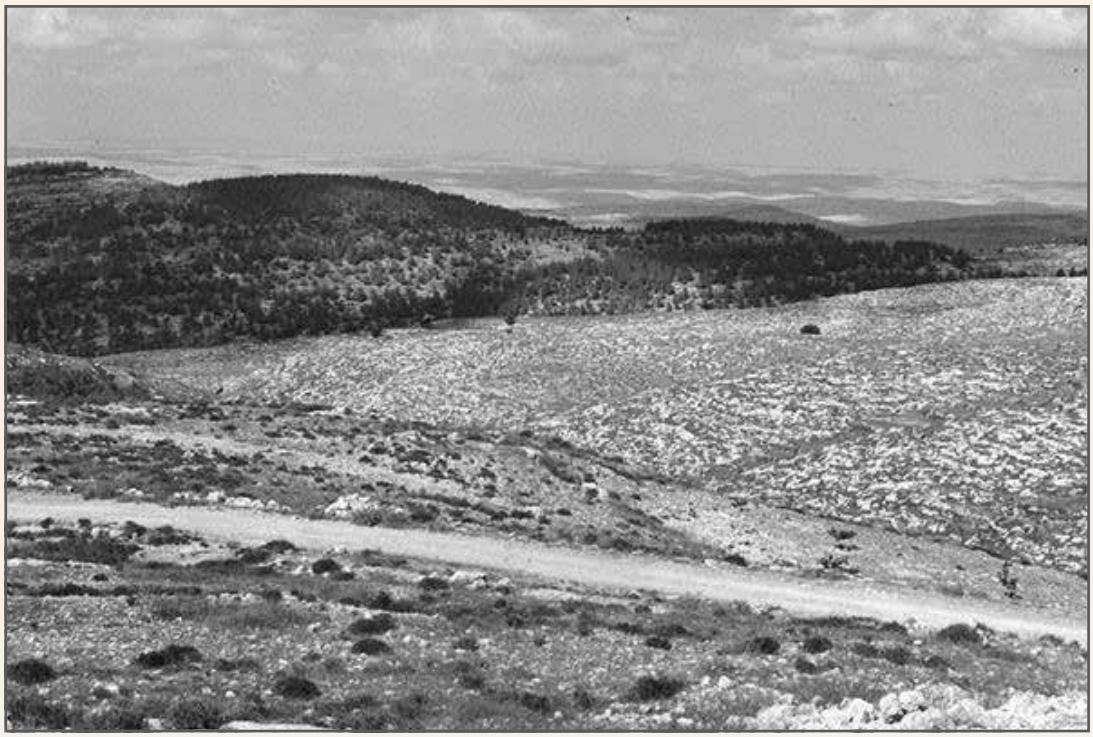

אזור שער הגיא, 1939

שער הגיא בשנות ה-70 (של המאה הקודמת). צילם דוד רובינגר

נקודת לדיון

- באיזו מהתמונות הנוף מוכר יותר?
- מדוע דרך היא כל כך משמעותית, שהיא חקוקה לנו בזיכרון ואף בספרות?
- מה אתם אוהבים בדרך לירושלים?
- האם הדרך לירושלים כיום היא דרך חשובה במיוחד?

הדרך לירושלים מהווה אחד ממוקדי הלחימה העיקריים והקשים במלחמת העצמאות. הנהגת המדינה הבינה, שאם לא יהיה ציר פתוח לירושלים היא לא תהיה חלק מהמדינה שעתידה לקום. שני הקטעים שלפנינו ממחישים את קשיי הלחימה והמאבק העיקש:

"בפעולת 'נחשון' נפרצה הדרך לירושלים ונכבש הקסטל, אם כי באחד הימים הראשונים הוא עבר כמה פעמים מיד ליד. באחד הקרבות בהר זה נהרג המצביא של הכנופיות הערביות עבד אל קאדר אל חוסייני. הוחש מלאי רב של מזון לירושלים, ומלאי זה נתן אפשרות ליהודי ירושלים לעמוד במצור החדש שבא עם הפלישה. המעוות של מאות שנים לא תוקן בימים אחדים. סביבת ירושלים היתה זרועה המון כפרים ערביים ועד לפני צאת האנגלים נותקה שוב התחבורה היהודית בכביש תל אביב ירושלים. היתה לי הזכות לבוא לירושלים בשיירה האחרונה, ימים אחדים לפני פסח, וכבר לא יכולתי לחזור אלא במטוס. ב-15 במאי החלה הפלישה וכל עצמת הלגיון הערבי, כשהוא מצויד בתותחים בריטיים, הופנתה נגד ירושלים היהודית. אין מן הצורך לספר לכם מה עבר על ירושלים בימים שבין הכרזת המדינה עד ההפוגה הראשונה באחד עשר ביוני, ובאיזו גבורה עילאית עמדו יהודי ירושלים"

(כתבי דוד בן-גוריון, בתוך הספר "ירושלים בתש"ח: מקורות, סיכומים, פרשיות נבחרות וחומר עזר", בעריכת מרדכי נאור ובהוצאת יד בן צבי).

באב אל וואד / חיים גורי

פה אני עובר, ניצב ליד האבן.
כביש אספלט שחור, סלעים ורכסים.
ערב אט יורד, רוח ים נושבת
אור כוכב ראשון מעבר בית מחסיר.

באב אל וואד,
לנצח זכור נא את שמותינו,
שיירות פרצו בדרך אל העיר.
בצידי הדרך מוטלים מתינו.
שלד הברזל שותק כמו רעי.

פה רתחו בשמש זפת ועופרת.
פה עברו לילות באש וסכינים.
פה שוכנים ביחד עצב ותפארת,
משוריין חרוך ושם של אלמוני.

באב אל וואד...

ואני הולך, עובר כאן חרש חרש
ואני זוכר אותם אחד אחד.
כאן לחמנו יחד על צוקים וטרש
כאן היינו יחד משפחה אחת.

באב אל וואד...

יום אביב יבוא ורקפות תפרחנה,
אודם כלנית בהר ובמורד.
זה אשר ילך בדרך שהלכנו

אל ישכח אותנו, אותנו באב אל וואד.

באב אל וואד...

נקודת לדיון

- איזו תחושה עולה בנו כאשר אנחנו נחשפים לתיאורים אלו?
- האם לדעתכם המאבק על ירושלים הוא חלק מהקיום היהודי-ישראלי שלנו?
- האם מאבק הוא רק כוחני או גם זהותי? אילו מאבקים אתם מכירים העוסקים בירושלים כיום?

קוראים לסיום

"קחו לכם יום, קחו לכם יומים / לבשו לכם כובע, משקפי שמש ונעלים / טפסו על רכבת, אוטובוס או אופנים / וביחידות, בקבוצות או בשניים / עלו ושאלו שלום ירושלים"

מתוך: חיים חפר, ירושלים של כולם.

| 6 |

דף הרחבה למנחה
עולים לירושלים

מפת התלתן - מפת בינטינג

מפת עולם שצוירה על ידי הכומר, התאולוג והקרטוגרף הפרוטסטנטי היינריך בינטינג ופורסמה בספרו "מסע דרך ספרי הקודש" (Itinerarium Sacrae Scripturae) בשנת 1581. זוהי מפה פיגורטיבית, המתארת את העולם בדמות תלתן תלת-עלי וירושלים במרכז. התלתן הוא חלק מסמלה של העיר הגרמנית הנובר, שבה נולד בינטינג, וכן מסמלת את השילוש הקדוש בנצרות.

מסכת חגיגה

המסכת האחרונה בסדר מועד ובה שלושה פרקים. הנושא העיקרי במסכת הוא קורבן החגיגה, שאותו מקריבים בשלושת הרגלים (פסח, שבועות וסוכות) ומכאן שמה.
חלקה הראשון של המסכת עוסק בדינים המיוחדים למצוות הראייה בזמן העלייה לרגל לבית המקדש, והקורבנות שכל יחיד חייב להביא בעלייתו לרגל: עולת ראייה, שלמי חגיגה ושלמי שמחה.
חלקה השני של המסכת מדבר על דיני טומאה וטהרה (הואיל ועל פי התורה יש להיטהר בשלושת הרגלים לצורך הבאת הקרבנות).

בית הלל ובית שמאי

בית הִלֵל ובית שמאי הן שתי אסכולות שונות, שנוסדו במאה ה-1 לספירה על ידי תלמידיהם של שני תנאים, חכמי המשנה - הִלֵל ושמאי. הִלֵל הקים בירושלים בית מדרש בעל אופי חדשני, שבו יכול כל תלמיד ליצור פרשנות משלו ולחדש חידושים בהלכה. שיטה זו קסמה לתלמידים רבים, והם נהרו לבית המדרש של הלל. שמאי, שהתנגד לשיטתו של הלל ולבית מדרשו, "נאלץ להתחשב במציאות החדשה" ולפתוח בית מדרש משלו. בשל כך התפתחו שתי שיטות, האחת של בית הלל והשנייה של בית שמאי. גישת בית הלל נוטה להקל בהלכה, ואילו גישת בית שמאי מחמירה וקפדנית יותר.
נראה שכל אחד משני בתי המדרש עוצב בהתאם לאישיותו ולתכונותיו של מייסדו: בית הלל המשיך את המסורת של הלל הזקן, שהיה סובלני וליברלי, ואילו בית שמאי פעל לפי דרכו הקפדנית והנוקשה של שמאי הזקן. יש הסבורים, שההבדלים בין שתי האסכולות נעוצים בגישות שונות, כגון: הדגשת הכוונה לשיטת בית שמאי והדגשת המעשה לשיטת בית הלל. יש גם הסבורים, כי בית שמאי ייצג את סדר העדיפויות של בני המעמד העליון ואילו בית הלל את המעמד הבינוני והנמוך. ב-350 הלכות ועניינים נחלקו בית שמאי ובית הלל, וברוב המקרים נקבעה ההלכה על פי בית הלל, וזאת בהתאם לעיקרון: "אלו ואלו דברי אלוהים חיים - והלכה כבית הלל". שיטת בית הלל זכתה להעדפה משום אופיים והגינותם של אנשי בית הלל, שאף חלקו כבוד למתנגדיהם, אנשי בית שמאי (מתוך לקסיקון לתרבות ישראל).

מראה מהר הצופים 1923, ארכיון הצילומים של קק"ל

בנימין זאב הרצל

בנימין זאב (תיאודור) הרצל (1860-1904), דוקטור למשפטים, מחזאי, סופר ועיתונאי, ומעל לכל - חוזה מדינת היהודים. הרצל הקים וקיים "בכוחות עצמו כמעט" את התנועה הציונית, שהביאה - כעבור יובל שנים - להקמת מדינת ישראל. הוא היה הראשון שהעלה את ההיבט הלאומי של בעיית היהודים והציע את הפעילות המדינית כאמצעי בלעדי למימוש הציונות. בחייו האישיים לא רווה נחת: נישואיו היו רצופי משברים והוא סבל מבריאות רופפת, אבל בפעילותו הציבורית והציונית נחל הצלחה כבירה, ותוך זמן קצר היה לנציגם הבכיר של יהודי העולם. במסגרת זאת ייסד תשתיות רבות, שסייעו להקמת המדינה, ביניהן גם הקרן הקיימת לישראל, שבראשית דרכה עסקה ברכישת קרקעות עבור יהודים בישראל. את חזון מדינת היהודים הציג הרצל בספריו "מדינת היהודים" (תרנ"ו - 1896) ו"אלט-נוי לנד" (ארץ ישנה-חדשה), שהתפרסם שנתיים לפני מותו. הרצל ביקר בארץ ישראל וכאן נפגש עם הקיסר הגרמני. הוא נפטר חולה ותשוש בגיל 44.

הרמב"ן

ר' משה בן נחמן חי בין השנים 1195 ל-1270 בערך, היה אחד מענקי הרוח הגדולים שהעמידה יהדות ספרד לדורותיה. רמב"ן היה בעל השכלה רחבה בכל תחומי היהדות וגם בתחומי המדע והתרבות של תקופתו. הוא היה מנהיג ציבור ומורה הוראה לתלמידיו ולציבור הרחב, פרשן התורה והתלמוד (הבבלי), איש קבלה, רופא ויועץ למלך ארגון. רמב"ן נטל על עצמו את התפקיד של מפשר, מתווך ומרגיע במחלוקות פנים-יהודיות של זמנו, ואף יצא להגנת היהדות והיהודים בוויכוח עם הנוצרים - הוא ויכוח ברצלונה. כאשר נאלץ לעזוב את ספרד (בעקבות ויכוח ברצלונה), עלה לארץ ישראל ופעל לחידוש היישוב היהודי בירושלים.

חיים גורי

נולד ב-1923 בתל אביב. התחנך בבית החינוך לילדי העובדים, בבית אלפא, ולמד בבית הספר החקלאי "כדורי". בשנת 1941 התנדב לפלמ"ח. בשנת 1947 יצא בשליחות ההגנה והפלמ"ח אל תנועות הנוער הציוניות ששרדו מהשואה בהונגריה ובצ'כוסלובקיה. לחם במלחמת השחרור בחזית הדרום, ולאחר מכן גם במלחמת ששת הימים ובמלחמת יום כיפור. בעל תואר ראשון בספרות עברית, פילוסופיה ותרבות צרפת. שימש כבעל טור בעיתונים "למרחב" ו"דבר", פרסם שירה בעיתונים ובכתבי עת מאז שנת 1945, חיבר ספרי שירה, פרוזה ועדות עיתונאית, ויצר סרטים על השואה. חיים גורי התגורר בירושלים. היה נשוי, אב לשלוש בנות וסב לנכדים. נפטר בינואר 2018. הוא נמנה עם דור משוררי הפלמ"ח ובעל יצירות רבות המתארות את תקופת הפלמ"ח ונמצאות בלב הקנון התרבותי של החברה הישראלית.

באב אל וואד (שער הגיא) (מתוך ויקיפדיה ואתר תרבות IL)

שער הגיא (בערבית باب الواد - באב אל-ואד) הוא פתח כניסה צר מהשפלה אל הרי ירושלים. אורכו כששה קילומטרים והוא עובר בעמק צר באפיק נחל הנקרא "נחל נחשון". הנחל הוא יובל מזרחי של נחל אילון, המוביל מערבה לנחל הירקון. בעבר, שמו של נחל נחשון היה "ואדי עלי".

שם המקום מימי קדם לא היה שער הגיא, שכן זהו השם המקראי של אחד משערי ירושלים, כפי שמובא בספר דברי הימים: "וַיִּבֶן עֻזִּיָּהוּ מִגְדָּלִים בִּירוּשָׁלַם, עַל שַׁעַר הַפִּנָּה וְעַל שַׁעַר הַגַּיְא וְעַל-הַמִּקְצוֹעַ; וַיְחַזְּקֵם" (דברי הימים ב', כ"ו, ט'). השער בירושלים נקרא כך משום שהוא פתח את הגיא, החוצה את ירושלים לאורכה משער שכם של ימינו עד לעיר דוד, דרך שער האשפות של ימינו.

נראה כי הראשון שעשה שימוש בתרגום "באב אל-ואד" לשם העברי "שער הגיא" היה בנימין זאב הלוי ספיר, כתבו הירושלמי של העיתון "הלבנון". וכך הוא כותב בשנת 1869: "הדרך העולה מיפו לירושלים כמעט נגמרה בכי טוב, ושתי עגלות רתומות לסוסים הולכות ושבות בכל יום, ומשך עשר שעות תימשך ההליכה מיפו לירושלים, כי באמצע הדרך אצל באב אל וואד (שער הגיא) יחליפו הסוסים".

המערכה על ירושלים החלה מיד לאחר ההכרזה על תכנית החלוקה בנובמבר 1947 ונמשכה בצורות

שונות עד לחתימתם של הסכמי שביתת הנשק בתחילת 1949, הסכמים שסימנו את סיום מלחמת העצמאות. במשך כמעט שנתיים הייתה ירושלים זירת לחימה אכזרית וקשוחה, החל מקרבות רחוב עם מיליציות לא מאורגנות, דרך פיצוץ מכוניות תופת, ועד לפלישת צבאות ערב, שניסו והצליחו לכבוש את חלקיה המזרחיים של העיר. קרוב לשליש מהנופלים במלחמת העצמאות נפלו בקרבות על ירושלים או בסביבותיה. במהלך המחצית הראשונה של מלחמת העצמאות היה חלקה היהודי של העיר נתון למעשה במצור. הקרבות על פתיחת הדרך לירושלים היו רבים, שיירות של משוריינים שירכו דרכן דרך שער הגיא (או בשמו הערבי "באב אל וואד"), בעליות תלולות ואטיות, חשופות למתקפות צלפים ומרגמות. הקרבות שאליהם נקלעו שיירות האספקה העולות לירושלים נחרתו בתודעת היישוב כסמל למאבק על החיים בארץ ישראל. על שיירות אלו של חטיבת הראל (עליה פיקד יצחק רבין) כתב חיים גורי, איש הפלמ"ח בעצמו, את השיר "באב אל וואד"

חיים חפר

חיים חפר (פיינר), פייטן עברי ישראלי, נולד ב-1925 בעיירה סוסנוביץ שבפולין. בשנת 1936 עלה ארצה והתחנך ברעננה. התגייס לפלמ"ח ב-1943 והיה בדפנה, איילת-השחר, תל-יוסף, ועוד. אחר כך עבר למטה החטיבה והיה ממקימי הצ'יזבטרון. למד באוניברסיטה העברית בירושלים ובאנגליה בימוי סרטים. כתב טורים קבועים בעיתונות ובין היתר בשבועון "ציפור הנפש". פרסם שירים ופזמונים בעיתוני הארץ וכן כתב לתיאטראות וחיבר תכניות למועדונים "תל אביב הקטנה" ו"החמאם", שהקים עם דן בן-אמוץ. בשנים 1975 עד 1978 שימש כנספח תרבות מטעם משרד החוץ במערב ארצות הברית. על יצירתו זכה בפרסים רבים. חיים חפר נפטר ב-2012 ונקבר בעין הוד, שבה התגורר.

| 7 |

דף שיח: כל הפנים והשמות

ערכו סבב היכרות קצר וספרו מהי ירושלים בשבילכם
ניתן גם לספר זיכרון מביקור בירושלים.

לְכָל אֶחָד יְרוּשָׁלַיִם / נתן יונתן

לְכָל אֶחָד יֵשׁ עִיר וּשְׁמָהּ יְרוּשָׁלַיִם
שֶׁהוּא אוֹלֵם לָהּ חֲלוֹמוֹת
עַד שֶׁתַּעֲלֶה בָהָר פְּרִיחַת הַלַּיִל
לְהָאִיר לוֹ בַּעֲרֹב יוֹמוֹ.

לְכָל אֶחָד יֶשְׁנוֹ מָקוֹם בִּירוּשָׁלַיִם
שֶׁהוּא קוֹרֵא לוֹ אַהֲבָה
כְּשֶׁיָּבוֹא בְּסוֹף יָחֵף וְקַר אֵלַיִךְ
יִמְתְּקוּ הָאוֹר וְהָאָבָק

יֶשְׁנָה עֲצֻבוֹת וּשְׁמָהּ דּוֹמָה לִירוּשָׁלַיִם
וּבְנְגִינַת צְלִילֵי פַּעֲמוֹנִים
שִׁיר אַחֲרוֹן יֵרֵד מִגֹּבַהּ מִגְדָּלַיִךְ
לְנַגֵּן אֶת שְׁמוֹ בָּאֲבָנִים.

מֵעֲפָרֵךְ יְרוּשָׁלַיִם
יָאִירוּ לוֹ פִּרְחֵי הַלַּיִל.

נקודת לדיון

- מהי כוונת השיר? האם עיר היא של כל אחד בנפרד או של כולם ביחד?
- האם העיר היא של מי שגר בה או שמא יותר מכך?
- האם שמו של מקום יכול לסמל משהו מעבר לממשות של המקום?
- מדוע לכתוב שירים דווקא לירושלים?

שמותיה של העיר ירושלים

לאורך ההיסטוריה היהודית, קיבלה ירושלים שמות רבים ושונים. מניין הגיעו שמותיה של העיר? חלקם מן המקורות, חלקם מהכתבים של חז"ל וחלקם בני ימינו. השם "ירושלים", המקובל ביותר, מקורו בשילוב של שני השמות הראשונים ביותר שהעיר קיבלה - "שלם", המופיע לראשונה בספר בראשית (י"ד, י"ח) בפרק שבו מסופר על מלכיצדק מלך "שלם", היוצא לקראת אברהם אבינו לברכו בלחם וביין. בנוסף לכך, על פי המסורת, ירושלים ממוקמת היכן שאברהם הקים את המזבח המופיע בסיפור העקדה, עליו היה מוכן להקריב את בנו יצחק. בפרק זה מתואר, כי אברהם מחליט לקרוא למקום זה "ה' יראה". לאורך השנים שני שמות אלו ("ה' יראה" ו"שלם") צורפו לכדי שם אחד - ירושלים.

נהוג לחשוב, כי לירושלים יש 70 שמות שונים, כמצוין במדרשי חז"ל (במדבר רבא, פרק השבעים). חכמים נוספים סברו ש-70 השמות ניתנו לה בהקבלה ל-70 השמות השונים שיש במסורת היהודית לה'. בפועל, בתרבות היהודית קיימים הרבה יותר מ-70 שמות (בחלק מן המקורות ניתן למצוא למעלה מ-100 שמות שונים), אך המספר איננו ודאי.

שמות רבים לירושלים/דן אלמגור

שמות הרבה לירושלים
וכל שם נאה מחברו

קרית מלך רם
קריה נאמנה
משוש כל הארץ
עיר בה דוד חנה

שמות הרבה לירושלים
וכל שם יפה מחברו

יפה נוף, כתר בהרים
אריאל, עיר של זהב

ואם נבוא, נבוא למנות היום
את שמותיה של ירושלים
יכלה הנייר ותיבש הדיו
ותיגע כל יד והם לא יכלו

נאה מכל, מכל השמות
נאה מכל - השם ירושלים.

שמותיה של ירושלים

ירושלים, עיר קברי האבות, שלם, עיר שחוברה יחדיו, ציון, העיר יונה, עיר דוד, עיר הפרזות, יבוס, העיר, נווה שאנן, יפה נוף, אריאל, האם, חיים, ה' יראה, עיר האלוהים, ידידות, עיר ה' צבאות, גילה, משוש כל הארץ, כיסא ה', ה' שמה, בית קל, עיר הקודש, הר הקודש, כלילת יופי, רבתי עם, בעל המון, שער בת רבים, דלתות העמים, אבן מעמסה, קדוש ישראל, מקדש, הר מועד, קריית מועד, גיא חזון, סף רעל, גיא היונים, יושבת העמק, הר חמד, חפציבה, ההר הטוב, מרום, הקריה, קריית מלך רב, קריה נאמנה, קריה עליזה, צור המישור, שדה זרע, חגוי הסלע, הנצח, מנוחה, דרושה, אוה, טבור העולם, עין העולם, צוואר, פלטין, הר המור, בית השלום, עיר השלום, עדן, עיר עוז, עיר תהילה, עיר הומייה, עיר האמת, עיר הצדק, עיר יהודה, קריית משוש, קריה נשגבה.

נקודת לדיון

- מאיזו סיבה יכולים להצטבר כל כך הרבה שמות לעיר אחת? האם זה ייחודי לירושלים?
- האם ניתן לחלק את השמות לפי נושאים/קטגוריות? אם כן, אילו?
  (שמות המבטאים את האופי של העיר ותכונותיה, או רגשות כלפיה).
- לאילו אנשים/מקומות בחיינו אנחנו נוהגים לתת שמות רבים ומדוע?
- האם שם של מקום מכוון לציפייה מסוימת מאותו המקום?

הרב אשתורי הפרחי, היה מראשוני חוקרי ארץ ישראל. מחקרו עסק בהכרת הארץ ותיאורה כדי להכשיר אנשים לעסוק במצוות הקשורות במקום. את טיעוניו ביסס על התאמת התיאור המקראי של המקום למציאות בשטח. לחיזוק טיעוניו, אמר הרב, שברוב המקרים, שמות המקומות נשמרים לאורך השנים.

"כי הארץ לעולם עומדת ובשמותיה ברוב
והשינוי בשמות מעט הוא"

(ר' אשתורי הפרחי, כפתור ופרח עמ' תרלב)

- טיעון זה מתאים גם לירושלים אשר אנו מכירים אותה בשמה כבר מהתנ"ך.
  לפיכך, אם נשמר שמה מדוע דרושים לה עוד כינויים ושמות כה רבים?
- האם יש הבדל בין שינוי שם לבין הוספה של שם?

לכל איש יש שם / זלדה

לכל איש יש שם
שנתן לו אלוהים
ונתנו לו אביו ואימו

לכל איש יש שם
שנתנו לו קומתו ואופן חיוכו
ונתן לו האריג

לכל איש יש שם
שנתנו לו ההרים
ונתנו לו כתליו

לכל איש יש שם
שנתנו לו המזלות
ונתנו לו שכניו

לכל איש יש שם
שנתנו לו חטאיו
ונתנה לו כמיהתו

לכל איש יש שם
שנתנו לו שונאיו
ונתנה לו אהבתו

לכל איש יש שם
שנתנו לו חגיו
ונתנה לו מלאכת

לכל איש יש שם
שנתנו לו תקופות השנה
ונתן לו עיוורונו

לכל איש יש שם
שנתן לו הים
ונתן לו
מותו.

נקודת לדיון

- בחרו שורה בשיר אשר אתם חושבים שמעניקה לכם שם מובהק ושורה שלדעתכם אינה מתאימה לכם.
- האם יש הבדל בין שמות הניתנים לאדם ולבין שמות הניתנים למקום?
- השוו בין שני השירים - של זלדה ושל דן אלמגור; אילו סוגי שמות, שעליהם מדברת זלדה, מתבטאים בשמותיה של ירושלים?
- בחנו את שמותיה השונים של ירושלים - האם לדעתכם אחד מהם יכול היה להתאים לה כיום יותר?
- נסו לחשוב על הוספת שם חדש לשמותיה הקיימים של ירושלים. איזה שם הייתם מציעים ומדוע?
- האם אתם מכירים עוד שמות וכינויים של ערים נוספות? האם לדעתכם הסיבה למתן הכינויים שונה או זהה למתן השמות הרבים לירושלים?

| 8 |

דף הרחבה למנחה
כל הפנים והשמות

נתן יונתן

משורר ישראלי. נולד בשם נתן קליין בקייב. בגיל שנתיים עלה לארץ ישראל עם הוריו. מאוחר יותר שינה את שם משפחתו ליונתן - צירוף שם אביו עם שמו. תחילה התגוררה המשפחה בקיבוץ גבעת השלושה, לאחר מכן בפתח תקווה, ובשנת 1935 נמנתה עם חלוצי המתיישבים במושב "בהדרגה", ששמו שונה לאחר מכן ל"מעש". כחניך בתנועת הנוער "השומר הצעיר" הצטרף ב-1945 לקיבוץ שריד, ובו התגורר 46 שנים, עד 1991. פרסם תשעה קובצי שירה, ארבעה ספרי שירים, סיפורים לילדים ונוער וספר סיפורת אחד. עסק גם בתרגום שירה מיידיש לעברית. שיריו תורגמו לשפות רבות, ורבים מהם הולחנו והוקלטו על ידי מבצעים רבים.

ר' אשתורי הפרחי

(1280-1355) היה רופא במקצועו ונחשב לחלוץ החוקרים בטופוגרפיה של ארץ ישראל. לאחר שהיהודים גורשו מצרפת ב-1306 נדד בכמה ארצות עד שהתיישב בבית שאן.
"כפתור ופרח" הוא חיבור הלכתי של ר' אשתורי הפרחי, שחובר במאה ה-14, על המצוות התלויות בארץ. לצורך מחקרו זה תייר ר' אשתורי בארץ במשך שבע שנים. ייחודו של ר' אשתורי, שהוא שוטט גם במקומות נידחים וגם במיושבים, ומכאן חשיבותו המיוחדת כראשון חוקרי ארץ ישראל. הוא מברר את גבולותיה ההיסטוריים של ארץ ישראל, חלוקתה לשבטים, הטופוגרפיה של ירושלים, צמחיית הארץ וגידוליה החקלאיים, משקולות, מידות ומטבעות בעבר ובהווה. לפיכך, ספר זה אוצר בתוכו מידע רב על הנעשה בארץ ישראל באותה תקופה. במהלך מסעו זיהה 180 מקומות ששמותיהם מוזכרים במקרא, במשנה ובתלמוד, חלקם על פי הדמיון לשמות האתרים הערביים בימיו. הספר נחתם בשנת ה'פ"ב (1322). למרות פקפוקים שונים על כמה מקביעותיו, מחקרו החלוצי של ר' אשתורי על גבולות הארץ משמש את פוסקי ההלכה עד היום.

דן אלמגור

דן אלמגור (אלבלינגר) נולד ב-1935. סיים לימודיו בספרות עברית באוניברסיטה העברית בירושלים (1963). מגיל צעיר החל לכתוב והשתתף במרבית עיתוני הנוער. בשנים 1953 עד 1956 היה מעורכי "במחנה גדנ"ע". מאז שחרורו מהשירות הצבאי חיבר פזמונים, שירים, תכניות סאטיריות ותרגומים, שהועלו על הבמה העברית כמעט בכל התיאטרונים. ב-1968 סיים את לימודי הדוקטורט, בהנחייתו של ארנולד (אברהם) באנד, באוניברסיטת קליפורניה בלוס אנג'לס, על יצירתו של מיכה יוסף ברדיצ'בסקי. מאז 1964 עוסק דן אלמגור גם בחקר יצירתו של וויליאם שקספיר וכן בחקר הספרות העברית המודרנית משלהי ימי הביניים ועד לימינו ופרסם מאות מאמרים בנושא. בנוסף על פרס עדה בן-נחום לתרגום, דן אלמגור הוא גם חתן פרס היובל של אקו"ם, על מפעל חייו ותרומתו לתיאטרון ולבמה הקלה בישראל (1986), פרס העיר חולון על מפעל חיים בתיאטרון ובתרבות הישראלית, תואר כבוד מאוניברסיטת בר-אילן (2009) ותואר דוקטור של כבוד ממכללת נתניה (2010).

זלדה

המשוררת שיינא זלדה שניאורסון-מישקובסקי (המוכרת בשמה זלדה). נולדה ב-1914, בעיר יקטרינוסלב, רוסיה, נצר למשפחה חסידית. את שנות ילדותה עשתה בביתו של הסב, הרד"ץ (רבי דוד צבי חן). היא התחנכה בין שתי תרבויות, דתית-רבנית ורוסית, וכל ימיה אהבה לקרוא ספרות רוסית. ב-1925 עלתה ארצה עם משפחתה שהתיישבה בירושלים. כשנה לאחר מכן מת סבה, הרד"ץ, וזמן קצר לאחר מכן נפטר אביה ממחלה. היא התחנכה בבית ספר לבנות "שפיצר" ובהמשך למדה הוראה בסמינר לבנות "מזרחי" במוסררה. סיימה את לימודיה ב-1932 ועברה עם אמה לתל-אביב. זלדה החלה ללמוד ציור אצל הצייר חיים גליקסברג. ב-1935 חזרה לירושלים ולמדה ב"בצלאל". לאחר מכן עברה לחיפה, שבה גרה אמה שנישאה בשנית. זלדה עבדה כמורה בבית ספר דתי. לאחר שאמה התאלמנה, חזרו השתיים לירושלים והשתכנו בדירה קטנה בשכונת כרם אברהם. זלדה חזרה לעבוד כמורה. ב-1950, לאחר המצור על ירושלים במלחמת העצמאות, נישאה לחיים-אריה מישקובסקי. בעלה עודדה לפרסם את שיריה וב-1967 יצא לאור ספרה הראשון "פנאי", שהתקבל בהתלהבות והפך לרב-מכר. ב-1971 נפטר בעלה וב-1984 נפטרה זלדה בירושלים (מתוך לקסיקון הספרות העברית החדשה).

דוגמאות לכינויים ולשמות חלופיים לערים בארץ ובעולם

ניו יורק - התפוח הגדול. פריז - עיר האורות, לוטטיה, פנאם. מכה - בכה, אום אל קורה (אם הערים). תל אביב - עיר ללא הפסקה, העיר הלבנה, העיר העברית הראשונה, אבנך ונבנית. פתח תקווה - אם המושבות. רמת גן - עיר גנים. צפת - עיר המקובלים. טבריה - טבור הארץ. חברון - עיר האבות.

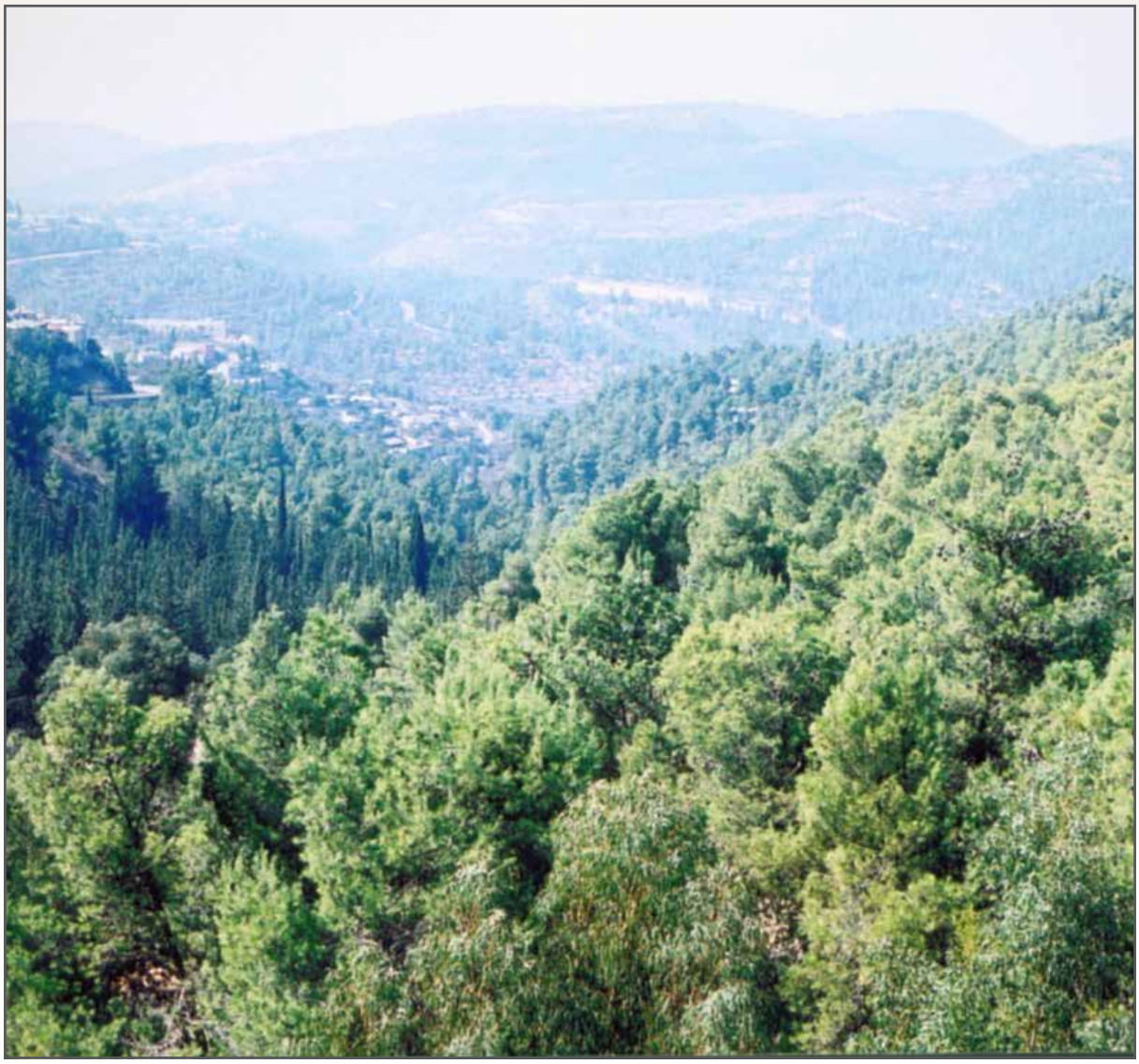

הצילומים בחוברת באדיבות ארכיון הצילומים של קק"ל.

צלמים: ישראל סיני, ד"ר יעקב, רוזנר, מירה חן, מיכאל חורי, אברהם מלבסקי, רחל אלון, בני מור, אבי הירשפילד, זאב רדובן, שוילי, שי גינות, צדוק בסן, ג'ו מלקולם, פנינה לבני, יוסף שווייג, דן שפנר, יעל חדד, גידי בשן, אנצ'ו גוש, יניב שוורץ - טכנוגרפיקס, יעקב שקולניק, יעל אילן, יעל הרמן, פריץ כהן, נתי הרניק, עמוס בן גרשום, יעל רוזן, משה מילנר, אלכס סטרזימיסטר, סטודיו דן לב, אדגר הירשביין, אריק קומרינר , לזר דינר ויעקב סהר וכן, הסוכנות היהודית, הארכיון הציוני, מכון ז'בוטינסקי בישראל, לע"מ, יפפ"א, פלאש 90 , אלבטרוס.

הופק על ידי המחלקה הפדגוגית, חטיבת החינוך
קרן קימת לישראל ירושלים

כל הזכויות שמורות לקרן קימת לישראל

www.kkl.org.il

www.greenwin.kkl.org.il

משרדי חטיבת החינוך

צפון
טל': 04-8470237
פקס': 04-8470238
shirlyb@kkl.org.il

מרכז
טל': 03-5261153
פקס': 03-5261183
avivan@kkl.org.il

דרום
טל': 08-9986188
פקס': 08-9986131
hagito@kkl.org.il

לפעילויות, משחקים, מידע, מצגות וחומרי הדרכה נוספים הקשורים לחודש הלאום - סרקו והיכנסו לחלון הירוק למדורי יום העצמאות, יום ירושלים ויום הזיכרון לשואה ולגבורה:

מדור יום הזיכון לשואה ולגבורה
http://tinyurl.com/mwz6lue

תכניות והפעלות ליום העצמאות
https://tinyurl.com/ycvsywg3

מדור יום ירושלים
http://tinyurl.com/n8kczdh

כתיבה ופיתוח: צוות המחלקה הפדגוגית - קק"ל, צוות בינ"ה, סטודיו צחר, עיצוב גרפי: איקן מס.

מודפס על נייר אקולוגי למען הסביבה